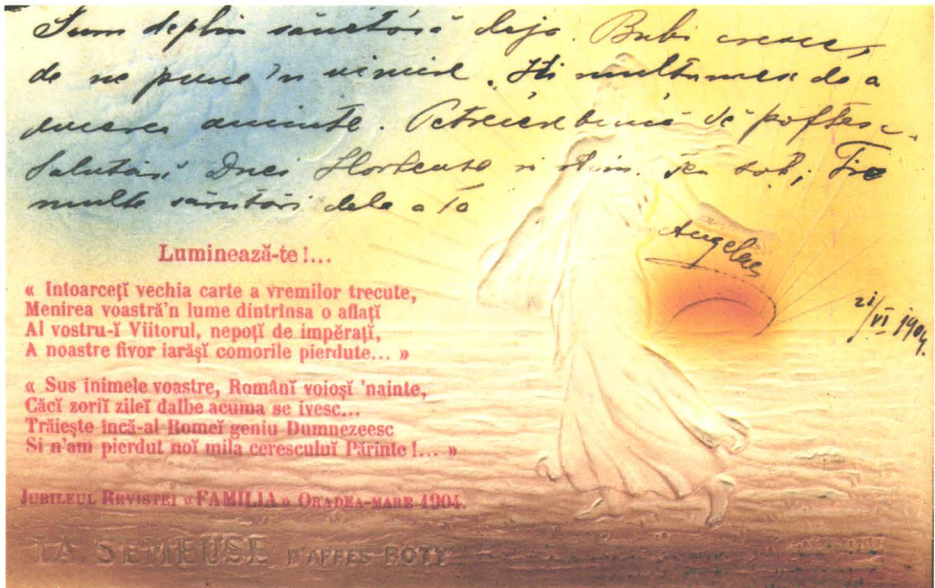

CELE TREI CRIȘURI

Revistă de cultură

Director: Antonio FAUR

Carte poștală trimisă din Beiuș (21 iunie 1904) poetei Viora Ciordaș (care se afla la Abazia, în Italia). Pe aceasta este imprimată poezia *Luminează-te...*, cu prilejul jubileului revistei *Familia* (1904). În partea dreaptă a acesteia: *Semănătoarea* (de Roty).

COLABORATORII ACESTUI NUMĂR:

Adrian ADAMACHE, Estrela D. BĂDESCU, Gavril CORNUȚIU, Ioan DERȘIDAN, Antonio FAUR, Claudia KRENEK, Constantin MĂLINAȘ, Stelian MÂNDRUȚ, Blaga MIHOC, Nicolae MORARU, Ioan F. POP, Mircea PORA.

CELE TREI CRIȘURI

Director-fondator: George BACALOGU

Director (seria a II-a): Dr. Viorel FAUR

REDACȚIA:

Miron BLAGA, redactor-șef
Viorel FAUR, secretar de
redacție

Redactori – istorie:

Mihai DRECIN
Barbu ȘTEFĂNESCU
Ioan HORGA

Redactori – literatură:

Corneliu CRĂCIUN
Ioan ȚEPELEA
Viorel HORJ

Redactori – artă:

Negoiaș LĂPTOIU
Aurel CHIRIAC
Cornel DURGHEU

Redactor – actualitatea cultural-științifică:

Constantin MĂLINAȘ

Tehnoredactor:

Cosmin CRĂCIUN

CELE TREI CRIȘURI

ISSN-1221-5716

Revistă de cultură

Redacția: Oradea, Aleca

Rogierius, nr. 1,

Tipărit la TRIEST srl Oradea,

Telefon 059 419627

CUPRINSUL:

STUDII ȘI ARTICOLE DE ISTORIE:

- Stelian MÂNDRUȚ, *Corneliu Micloși, student – „rigorosant” la Politehnica din Budapesta (1907-1909)* 1
- Blaga MIHOC, *Reuniuni religioase în dieceza greco-catolică de Oradea (1913-1923)* 6
- Antonio FAUR, *Filosoful Constantin Rădulescu Motru despre comportamentul militarilor sovietici (1944-1945)* 15

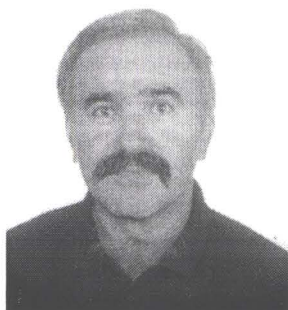
IN HONOREM VIOREL FAUR

(la 60 de ani)

- Constantin MĂLINAȘ, *Pentru rotirea cifrei șase* 22
- Nicolae MORARU, *Începuturile activității științifice și publicistice (1967-1970)* 24
- Antonio FAUR, *Din corespondența primită ...* 35
- Estrela D. BĂDESCU, *Contribuția Grupului Român al Uniunii Interparlamentare la ieșirea României din izolare (1990-1992) (Câteva mărturii documentare)* 44

(continuarea pe coperta a treia)

CORNELIU MICLOȘI, STUDENT - "RIGOROSANT" LA POLITEHNICA DIN BUDAPESTA (1907 - 1909)

Dr. Stelian MÂNDRUȚ

Cercetător științific la
Institutul de Istorie din
Cluj-Napoca, specialist în
istoria modernă a
Transilvaniei

În cuprinsul unei restituiri documentare anterioare despre traseul devenirii tânărului bănățean, aflat la studii în capitala Ungariei¹, menționam faptul că există referiri minime privitoare la formarea sa profesională în intervalul delimitat de anii 1906 și 1909.

Cercetări efectuate ulterior în Arhiva Parohiei Ortodoxe Române din Budapesta² au facilitat aflarea altor *mărturii inedite*, mai precis *dosarul de "rigorosant"* al celui în cauză, conținând un număr de două procese verbale, importante în înțelegerea actului de perfecționare a subiectului intervenției noastre. Ambele depoziții scrise reprezintă, în fond, un element fundamental în încercarea de creionare și de interpretare a căii urmate de către C. Micloși în făurirea unui propriu profil, de strictă specialitate, după revenirea de la Politehnica din Karlsruhe, în urma unui prim reușit an de studii (1905-1906) și până la absolvirea, cu succes, a cursurilor, în toamna anului 1909, fapt ilustrat peremptoriu prin diploma de inginer mecanic și integrarea sa la *Catedra de tehnologie mecanică* a amintitei instituții de învățământ superior. Un răstimp benefic exploatat de către absolventul năzuind a obține titlul științific de "*doctor rerum technicarum*", dat săvârșit în anul 1912, odată cu susținerea tezei intitulate *Observații la încercarea materialelor pentru carele de transmisie*, în fața unei comisii exigente, în frunte cu profesorul Rejtő Sándor³.

Pentru a reuși să evaluăm mai corect utilitatea dar și impactul celor două probe de

examen suplimentar, specifice unui număr definit de semestre în decursul celor patru ani de frecvență obligatorie, ce premergeau, conform regulamentului, atestarea specialității prin diploma aferentă, ne vedem obligați să recurgem la efectuarea unui excurs sumar cu privire la sistemul de reglementare internă uzitat în cadrul Politehnicii budapestane deja din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Beneficiind de rang academic superior, cu începere din anul universitar 1871/1872, instituția ce adăsta provizoriu în clădirea cu arhitectură monumentală, situată pe una din arterele centrale ale orașului Pesta, din chiar imediata vecinătate a Muzeului Național, și-a dezvoltat în vreme un viabil statut de funcționare, cu dată ultimă atestată în 12 iunie 1882. În cuprinsul segmentului referitor la setul de examene necesare de efectuat, figurau cele două probe numite “rigoroase”, intitulate astfel datorită caracterului tranșant al aprecierii definitive inculcate în legătură cu certificarea unei palete de cunoștințe de specialitate, acumulate normal pe întinderea celor opt semestre de studiu, cu menirea să prefățeze legic/logic în dublu plan, teoretic și practic, intrarea în posesia diplomei de rigoare.

În conformitate cu paragrafele actului normativ respectiv, un prin examen trebuia susținut numai după frecventarea a patru semestre, dovedite prin rezultate notabile și într-un interval corect stabilit; în vreme ce a doua verificare, efectuată după scurgerea altor doi ani de învățătură, reclamă un pachet identic de aprecieri pozitive dar într-un răgaz de “expunere” aflat la propria dispoziție a candidatului politehnist. Urmând unor modificări minime survenite în timp și spațiu, îndeosebi în cuprinsul normelor adoptate la 12 septembrie 1898, materiile solicitate pe seama studenților secției de mecanică au fost următoarele: I. matematică, mecanică, fizică tehnică; II. mecanică teoretică, transformată ulterior în mecanica structurii mașinilor calorice, mecanica structurii mașinilor, modificată mai apoi în mecanica structurii mașinilor tehnice, și tehnologia mecanică. Aceste specialități vor coexista, într-o evoluție valorică adecvată, mai cu seamă după data de 22 martie 1901, când se va confirma definitiv dreptul de conferire a titlului de doctor de către Politehnica din Budapesta. Aria de cuprindere a acestui necesar examen preliminar se va fundamenta, de acum, pe trei direcții de acțiune teoretică și practică în dobândirea atributului științific, dar numai în domeniul restrâns al ingineriei mecanice⁴.

Suntem întrutotul convingși că C. Micloși a urmat în mod sigur un atare traseu, fixat de cei câțiva parametri legali, extrași în conformitate cu litera regulamentului incriminat. Strădania sa încununată de izbândă este dezvăluită acum de cuprinsul celor două amintite procese-verbale, redată de noi, în original, în *Anexă*.

Documentul respectiv, cu numărul curent 47, înseriat în cadrul secției de inginerie mecanică include, pentru ambele probe, diferite ca timp de manifestare (20 iunie 1907 și 18 iunie 1909), partea introductivă semnalând date incipiente despre cel examinat (nume, prenume, locul și data nașterii, prenumele tatălui, reeligia, debutul studiilor universitare), urmată de cea mult mai consistentă din

punct de vedere calitativ și care depune validă mărturie despre setul de aprecieri obținute la cele trei probe enumerate (ori chiar patru, într-un ultim caz, cel de “proiectare liberă”!), atât în scris, cât și oral, anume de foarte bine, de bine și de excelent. Calificativele pomenite au fost acceptate și consemnate, ca atare, în partea terminală a actului oficial, de către comisia de examinare compusă, în general, din câte 3-5 membri, profesori de specialitate, reuniți sub conducerea decanului facultății de profil⁵.

Amănuntele semnificative evidențiate în comentariul de față pot fi lesnicios coroborate, în tentativa de recompunere a unui posibil angrenaj existențial, cu cele desprinse în urma lecturării cererilor de bursă, adresate continuu de către studentul “rigorosant” Fundației Gojdu, la Budapesta. Astfel, de exemplu, cu data de 3 iulie 1907, semnatarul înștiința despre reușita primului examen, pentru ca la 12 iulie 1908 să comunice intenția sa de a pregăti mult mai temeinic următoarea confruntare verificatoare, cu termenul stipulat până în septembrie 1909⁶. Faptul atrăgea inevitabil după sine alte sporite investiții financiare, din pricina unor taxe suplimentare de achitat. Sumele așternute pe hârtie și solicitate metodic, la minimă distanță în vreme, în cuprinsul rapoartelor trimise conducerii forului amintit, dezvăluiau necesitatea unei eșalonări reclamate ca să înlesnească realizarea unui câștig valoric într-o profesie conștient asumată pe durata anilor de studii tehnice din capitala Ungariei.

În finalul considerațiilor de mai sus, reafirmăm opinia nutrită deseori în cursul analizei prosopografice că, numai prin periegeze susținute în vederea reintroducerii în circuitul științific autohton a unor inedite mărturii documentare din fonduri interne și externe, se poate contribui, în limita unui posibil conferit de interferența dintre multiple cauze obiective și subiective, la conturarea și aprofundarea unor trasee ale desăvârșirii profesionale a multora dintre personalitățile culturii și spiritualității românești.

ANEXE

I. Gépészmérnöki szakosztály.

Folyó szám. 47.

Szigorlati jegyzőkönyv

A szigorló neve: *Miklósi Kornél*

Születési helye és születési éve: Kovaszinc, Arad m., 1887.

Atya vagy gyámja: János

Vallása: gör. keleti

Műegyetemi tanulmányait kezdette: az I. évfoly. külföldön, it 1906/7-ben

47) *Miklósi Kornél* úrnak

Első szigorlata

Rendes szigorlat. 1907 év június 20-ik napján.

Szigorlati tárgyak

Mathematika írásbeli zárt feladat	6	
szóbeli feletet	6	kitünő
Mechanika írásbeli zárt feladat	5	
szóbeli feletet	5	jeles
Technikai írásbeli zárt feladat	6	
fizika szóbeli feletet	6	kitünő

A szigorlati bizottság által megejtett szavazás következtében a szigorlatnak eredménye: egyhangulag kitünőnek szótöbbséggel ítéltett.

A vizsgáló bizottság: Lázár⁷

Tagjai: Kürsckák, Nagy, Wittmann⁸

47) Miklósi Kornél úrnak

Második szigorlata

Rendes szigorlat.

1909 év június hó 18-ik napján

Szigorlati tárgyak

Szabad tervezés

kitünő

Hydrogépek	írásbeli zárt feladat	6	
szerkezzetana	szóbeli feletet	6	kitünő
Kalorikus	írásbeli zárt feladat	6	
gépek	szóbeli feletet	6	kitünő
Mechanikai	írásbeli zárt feladat	6	
technologia	szóbeli feletet	5	kitünő

A szigorlati bizottság által megejtett szavazás következtében a szigorlatnak eredménye: egyhangulag kitünőnek szótöbbséggel ítéltett.

A vizsgáló bizottság elnöke: Wittmann⁹

Tagjai: Bánki, Schimanek, Rejtő¹⁰

/ *Budapesti Műegyetem Levéltára. Gépészmérnöki Szigorlatok Jegyzőkönyve, XII, szám 433.* /

NOTE:

1. Corneliu Micloși, bursier al Fundației "Gojdu" la Politehnica din Karlsruhe și Budapesta (1905-1906), în *Buletinul științific al Universității "Politehnica"* din Timișoara, Seria Științe socio-umane. Limbi moderne. Educație fizică, 41, 1996, nr. 1, p. 43-49; nr. 2, p. 39-62.
2. Mulțumiri reiterate dr. Kiss Márton, directorul Arhivei Politehnicii, pentru ajutorul prietenesc acordat!
3. Zelovich, K., *A. m kir. József Műegyetem és a hazai technikai felsőoktatás története*, Budapest, 1922, p. 203: consemnează un total de 96 diplome pentru anul 1908/1909 la secția de mecanică; vezi studiul intitulat *Sur l'essai des courrois de commande*, în *Bulletin Scientifique de L' École Polytechnique de Timișoara*, I, 1927, nr. 3, p. 251-256; vezi și în *De Sabata C., Munteanu, I., Remember. Profesori ai Școlii politehnice timișorene*, Timișoara, 1993, p. 181, 182.
4. Zelovich, K., *op. cit.*, p. 175-176, 178-179, 188.
5. Idem, p. 198, 202: estimată cifra de 423/382 de studenți și de 676 examene pentru anul 1906-1907 (semestrele I-II); la fel, circa 560/528 de studenți și de 656 examene pentru anul 1908-1909 (I-II).

6. *Analele Fundației lui Gojdu*, tom VI, fasc. 4, an 1908, Sibiu, 1909, p. 21: ședința din 16/29 august 1908, cu nr. 104, pentru tehnică, Corneliu Micloși, anul III, 800 coroane, după ce, fusese refuzat în prealabil, vezi ședința a 2-a din 12/25 martie 1908, în Idem, p. 7; vezi și în Mândruț, S., op. cit., p. 43-49 și p. 59-62.
7. Lázár Pál, decan, inginerie mecanică, profesor de mecanică agricolă, în *A.m. kir. József Műegyetem Programmja az 1906-1907-ik tanévre*, Budapest, 1906, p. 3, 5.
8. Kürschák József, decan, chimie generală, profesor de matematică, în Idem, p. 7; Nagy Dezső, profesor de mecanică și teorie, în Idem, p. 3; Wittman Ferencz, profesor de fizică tehnică, în Idem, p. 6.
9. Wittmann Ferencz, decan, inginerie mecanică, în Idem... az 1908-1909 tanévre, Budapest, 1908, p. 3.
10. Bánki Donát, profesor de mecanica structurii mașinilor, în Idem, p. 7; Schimanek Emil, la fel, în Idem, p. 7; Rejtő Sándor, profesor de tehnologie mecanică, în Idem, p. 5.

Blaga MIHOC

REUNIUNI RELIGIOASE ÎN DIECEZA GRECO-CATOLICĂ DE ORADEA (1913-1923)

Primii ani ai secolului al XX-lea au adus cu ei începutul unei *crize politice generale*, încoronată cu declanșarea primului război mondial și apoi cu destrămarea unor imperii și cu apariția, în Europa, a unei configurații politice noi, bazate pe constituirea unor state naționale.¹ Pentru societate, în general, această perioadă a însemnat o adevărată dislocare a valorilor morale tradiționale și ea trebuia contrabalansată de inițierea, prin capii ecclesiei, a unei mișcări de resuscitare pietistă, de revigorare a credinței creștine. Așa se explică apariția unor reuniuni religioase greco-catolice în diferite comunități de enoriași din cadrul Împărăției Austro-Ungare, între care și în cele din Dieceza de Oradea.² Elanul religios al enoriașilor și grija unor fruntași ai bisericii greco-catolice din orașul de reședință al Episcopiei s-a concretizat, la 28 decembrie 1913, prin întemeierea, la Oradea, a *Reuniunii „Sfânta Maria”* (Reuniunea mariană).³ După numai o lună de la întemeiere în *reuniune* intraseră 103 membri, dintre care 11 fondatori, 25 pe viață și 64 ordinari, toți plătitori de substanțiale *cotizații*, cele mai mari fiind plătite de către membri pe viață, urmate, în ordine descrescândă, de ale celorlalți.⁴

Inițiativa întemeierii acestei reuniuni a revenit protopopului de Oradea Ioan Ghentș și la ea s-au raliat eforturile enoriașilor laici și bineînțeles episcopul Demetrie Radu,⁵ satisfăcut, acesta din urmă, pe deplin de proiectele ei de statute, pe care și-a pus girul și deci binecuvântarea, cu îndemnul ca acest exemplu să fie urmat de fruntașii altor districte și parohii din dieceză. De altfel episcopul vedea Reuniunea ca un instrument de regenerare sufletească, prin

Dr. Blaga MIHOC

Cercetător științific I
la Muzeul Țării Crișurilor
din Oradea, specialist în
istoria modernă și
contemporană

întărirea sentimentului religios, și prin acesta a unei moralități superioare. La 30 ianuarie 1914, adică după numai o lună de la data întemeierii, Ioan Ghenț se adresează celorlalți protopopi, cerându-le să întemeieze urgent și în protopopiatele lor câte o *filială* a *Reuniunii*. După părerea sa modalitatea ar fi ca înaintea conferinței preoțești anuale, într-una dintre duminici, cu ocazia sfintei liturghii, fiecare preot să țină câte o cuvântare „bine potrivită”, în care să-i invite „pe toți credincioșii, bărbați și femei, în aceeași zi, la școală, la o adunare generală constituantă, în care s-ar face înscrierea membrilor, alegerea prezidentului laic și a membrilor din *comitet*”.⁶ Pentru o mai mare motivare a enoriașilor spre întemeierea de filiale ale *Reuniunii Mariane* protopopul Ioan Ghenț le trimite un model din *Statutele Reuniunii orădene*, menționând că acestea pot fi modificate conform „indigențelor și împrejurărilor locale de acolo, mai cu seamă paragrafii referitori la taxele membrilor”, care ar putea fi reduse „la jumătate sau la mai mică sumă de cum sunt ele susceptibile în statutele noastre de aici.”⁷

Ioan Ghenț își exprimă speranța că restul confrăților săi îi vor urma exemplul, prin întemeierea, în fiecare parohie sau *comunitate* bisericească, de reuniuni mariane, cu *statute proprii*, aprobate de episcopie, după ce în prealabil preoții „ar avea să le subștearnă în câte două exemplare.”

Izbucnirea războiului a făcut ca atât preocupările preoțimii cât și cele ale enoriașilor să se orienteze spre alte lucruri, legate de necesitățile războiului, și de pretențiile *erariului* (statului) față de *intelighenția* din împărăție, de a sprijini, prin toate mijloacele, eforturile de pe câmpul de luptă.⁸ Tot în acești primi ani ai secolului XX, alături de reuniunile marine activau și cele numite, în manieră *banal* —expiatorie, *Hristos în mijlocul nostru!* La Oradea, o reuniune cu numele acesta s-a întemeiat concomitent cu cea mariană, și tot din inițiativa lui Ioan Ghenț... Ea avea un caracter larg, și înscrierile de membri se făceau fără nici o taxă, într-un câmp al cărui nume îl purta nu făcea alegere între oameni, sau cel puțin *nu venea* între ei în funcție de banii care îi plăteau, ci în mod egal și democratic, după bunăvoința inimii lor și viața cu adevărat creștină pe care o duceau. Scopul Reuniunii *Hristos în mijlocul nostru!* din Oradea era, așa după cum se arată într-o adresă a protopopului Ioan Ghenț, semnată și de către membrii consistoriului greco-catolic orădean, și adresată către preoții din dieceză, la 5 februarie 1914, destul de *difuz*, adică de a contribui la „trezirea și la noi a credinței mai vie în viața euharistică a lui Hristos, carele în Sfânta Cuminecătură, în mod tainic, petrece în mijlocul nostru, pentru ca să ne fie nădejde și mângâiere în momentele de întristare, tărie în clipele de slăbiciune, virtute întru ispite și în luptele vieții, iar în sfârșit să ne fie spre viața de veci.”⁹ De notat că în momentul în care Ioan Ghenț trimitea confrăților săi într-o preoție scrisoarea menționată, reuniuni cu același nume existau și în comunele din apropierea Oradiei, Cheț și Cihei, cu câte 60 și respectiv 43 de membri.¹⁰ Să mai consemnăm că în două scrisori, din 30 ianuarie, respectiv 5 februarie 1914, adresate confrăților săi într-o păstorire din dieceză, Ioan Ghenț le cere ca într-una din duminicile proxime,

printr-o predică *potrivită* despre *Hristos în Sfânta Cuminecătură* să popularizeze între credincioși, „mișcarea salutară, pornită acum și la noi”, de întemeiere a Reuniunii *Hristos în mijlocul nostru!*. Se adaugă, însă, menționarea explicită că „membru în această reuniune poate fi oricare credincios adult (de la 12 ani în sus), greco-catolic. (de orice sex), carele își propune ca, afară de mărturisirea de la Paști, la an se va mărturisi și cumineca mai de multe ori, măcar și încă numai una dată, carele pe lângă aceea în fiecare zi, întru închinare și dragoste către Domnul Hristos, își va propune să zică, afară de rugăciunile îndătinat, un <<Tatăl Nostru>>, ori măcar atâta va face că, gândind la *Isus Hristos în Sfânta Cuminecătura*, va rosti cu credință această mărturisire <<Hristos în mijlocul nostru!>>. În aceste scrisori ale sale, Ioan Ghenț mai arată că membri reuniunii *Hristos în mijlocul nostru!* au dreptul „să se împărtășească de rugăciunile reuniunii întregi”, să se bucure, într-o zi dinainte fixată, de „*indulgența plenară*” a Episcopiei, și în fine ca „morților lor să li se *servească* din Sfânta Liturghie, duminica proximală de după înmormântare, rugăciunile *publice* <<Tatăl nostru>> și <<Născătoare>>”.¹¹ Scrupulos cum era, Ioan Ghenț le indică adresanților și câteva *norme* de natură organizatorică, din care nu lipsește precizarea că reuniunea *Hristos în mijlocul nostru!* trebuie să aibă cel puțin 16 membri, în frunte cu *diriginții*, adică preoții locali. Tendința conducerii Bisericii greco-catolice era ca toți enoriașii săi să fie cuprinși în astfel de organizații, convinsă fiind că doar în acest fel va avea loc regenerarea sentimentelor lor religios-morale. Așa se explică faptul că, deși, cum am arătat, interesele societății se orientaseră către alte chestiuni, în anii primului război mondial *Reuniunea mariană din Oradea* și-a continuat activitatea. Dintr-un bilanț al acesteia, făcut la 18 mai 1924, cu ocazia unei adunări generale jubiliare, rezultă că în cei 10 ani de existență a ei, Reuniunea a reușit, „prin Paraclisul celebrat în comun în fiecare întâia duminică a lunii, precum și prin acatistele și comunicările la toate sărbătorile Preacuratei, să țină treaz sentimentul religios între enoriași și să-i adune laolaltă măcar la ocazii; care, resfirați fiind și așa prea tare, în condițiunile de la oraș.”¹²

Îndată după eliberarea Bihorului de trupele secuiești bolșevice, în dieceza greco-catolică din Oradea numărul reuniunilor mariane sporește în mod considerabil. Fenomenul nu este întâmplător, și el trebuie văzut ca o contrapondere în fața dezagregării morale a societății sub influența bolșevismului ateu, care făcuse ravagii în aceste teritorii¹³ și destabilizării structurilor religioase din zonă, prin suscitarea neoprotetantismului¹⁴. Ca atare, la Beiuș, în primele zile din februarie 1920 se întemeiază o *Reuniune mariană* districtuală, cu program și activitate asemănătoare celei mai vechi din Oradea. La 16 februarie 1930 ea își va organiza jubileul a 10 ani de existență, ocazie cu care se va sfinți un steag jubiliar, și se va organiza, în sala de sport a liceului Samuil Vulcan, o serată muzicală și o conferință susținută de profesorul Aloisiu Ludovic Tăutu. De altfel pentru participanți s-a tipărit atunci o invitație *specială*, (vezi anexa), execută în condiții tehnico-grafice excelente, gest ce demonstrează importanța evenimentului și

indirect atenția ce se acorda de către fruntașii Bisericii greco-catolice, și în general de către *intelighenția* locală, reuniunii de la Beiuș. De fapt și cea de la Oradea se dezvoltă mult, dar mai ales se *orientează* spre exterior, vizând, adică, așa cum declarau fruntașii ei, „să servească un mijloc de pastorație modernă”.¹⁵ Se credea, prin urmare că, așa cum se declară la adunarea generală din 13 mai 1923, în cei 10 de ani de existență activitatea *Reuniunii Mariane din Oradea* se repercutase mai ales asupra conștiințelor individuale al câtorva enoriași. În acest sens, trebuie să menționăm că secretarul reuniunii, Aloisiu L. Tăutu, o socotea un instrument de „cultivare a sentimentului moral particular”, spunând că pe viitor ea trebuie să iasă în *arena* publică, în așa fel încât „zelul și convingerea personală internă să exundeze și asupra semenilor noștri, care zac în umbra întunericii și mizeriei.”¹⁶ Împlinirea acestui deziderat, de care se lega mai buna funcționare a *Reuniunii*, presupunea în special efectuarea, de către membrii săi, a unor acțiuni caritative, iar pentru ca acestea să poată avea loc, la adunarea generală din 18 mai 1924 Aloisiu L. Tăutu propunea ca, în cadrul ei, să existe patru *secțiuni* (sau compartimente): 1. Euharistică, sau pentru cultivarea sentimentului religios (și moral) „la lumina și căldura lui Isus din Sfânta Taină a altarului”; 2. Pentru înfrumusețarea Bisericii și păstrarea, în ordine, a odăjdiilor bisericești; 3. Caritativă, „pentru alinarea mizeriei morale și materiale din sânul credincioșilor noștri, și întru cât vor permite și mijloacele, ale altora”, și 4. Pentru răspândirea cunoștințelor religioase, grupând în sânul ei mai mulți conferențieri, care să „deslușească credincioșii asupra celor mai importante și actuale puncte de credință”.¹⁷

Toate aceste secțiuni erau coordonate de către un *comitet*, alcătuit din 30 de membri („15 dame și 15 domni”), ales în amintita adunare generală din 13 mai 1923.¹⁸ În decurs de un an, adică între 13 mai 1923 și 18 mai 1924, *comitetul* a ținut 3 ședințe, în care s-au dezbătut și promulgat noile statute și s-au făcut demersuri necesare pentru ca *Reuniunea orădeană* să se afilieze *Centralei Reuniunilor Mariane din România*, în scopul de a „beneficia și ea de favorurile spirituale și morale, concese din partea autorităților bisericești, acestor feluri de reuniuni”.¹⁹

La bilanțul de activitate, făcut cu ocazia adunării din 18 mai 1924, se constată că *Reuniunea* număra un total de 236 de membri. Dintre aceștia 75 erau fondatori, cu o taxă plătită de 300 de lei, dintre care 60 erau din Oradea, și 15 din *exterior*; 64 pe viață, cu o taxă de 100 de lei, dintre care 55 din Oradea și 9 din afara ei, și în fine 97 de membri ordinari, cu taxă de 12 lei, recrutați cu toții dintre credincioșii orădeni.²⁰ Trebuie să remarcăm faptul că majoritatea dintre acești membri erau mireni și doar 178 preoți, fapt ce demonstrează priza reuniunii la masa enoriașilor, tot mai atrași de principiile și activitatea acesteia. Cea mai *legată* de esența activității reuniunii părea a fi secțiunea euharistică, alcătuită din 27 de membri, dintre cei mai inteligenți și pioși, și prezidată de Episcopul Frentiu. Trebuie să arătăm că în perioada dintre cele 2 adunări generale amintite, în fiecare

vineri dimineața la ora 5, membrii acesteia au participat la *Adorația* în comun, la biserica seminarială, unde secretarul *Reuniunii*, afară de recitarea, cu voce înaltă, a rugăciunilor de adorație, le mai ținea câte o scurtă cuvântare euharistică instructivă despre Sfânta Taină a Euharistiei”, și s-au cuminecat, „în comun, în fiecare întâia Duminecă a lunii”,²¹ rugându-se, apoi, pentru toți enoriașii. Pentru a-și putea desfășura în bune condiții *activitatea*, toți cei 27 de membri ai acestei secțiuni au primit, de la episcopul Frențiu, câte un exemplar din cartea de rugăciuni *Ora de adorație*. N-au rămas mai prejos nici celelalte secțiuni. Astfel, membrele secțiunii pentru înfrumusețarea bisericii și ornamentelor bisericesti, în număr de 26, aflate sub *prezidenția* doamnei Aloisia Marian, ajutată de văduva lui Coriolan Pop și de Veronica L. Ghenghe, s-au întrunit, la sediul Episcopiei, în fiecare miercuri după masă, reușind să repare 12 rânduri de ornate bisericesti și două rânduri de stihie diaconești, pentru Catedrala Sfântul Nicolae, și pentru parohiile Olosig și Santău, și să confecționeze „46 de antimise, sfințite de Preasfinția Sa episcopul Dr. Valeriu Traian Frențiu, cu spesele numitei doamnei doctor Coriolan Pop”. Pe lângă aceasta, membrele secțiunii au întreținut, „în curat, lenjeria bisericască și au procurat, săptămânal, de regulă sâmbăta, flori pentru împodobirea altarului și a icoanelor din catedrala Sfântul Nicolae, dând casei lui Dumnezeu respectul și decorul cuvenit.”²² Prin grija lor s-a adunat un fond de 800 de lei, deus spre *fructificare* la banca locală *Bihoreana*.

O activitate remarcabilă a desfășurat, în perioada amintită, secțiunea caritativă, alcătuită din 38 de membre și aflată sub prezidenția Lucreției Frențiu, care a împlinit multe fapte creștinești, vizitând, în mai multe rânduri, acasă, în azile sau spitale, pe cei bolnavi, și împărțind ajutoare bănești și alimentare celor nevoiași. Amintim, astfel, că la Crăciunul anului 1923, prin efortul membrilor acestei secțiuni s-au distribuit „*paltoane de iarnă*” unui număr de 24 de copii săraci și familiilor lipsite de mijloace, alimente (carne, slănină, făină, cafea, zahăr, ulei etc.) în valoare de 955 de lei, iar la Sfintele Paști ale lui 1924, aproximativ acelorași persoane, li s-au dăruit alimente în valoare de 1485 de lei.²³

Din fondurile adunate de către membrii acestei secțiuni, mai substanțiale decât ale celorlalte (pot fi remarcate aici două *colecte* în bani, adunate, una de către *doamna Dr. Gredinariu*, de 1600 de lei, și alta de avocatul Dr. V. Bodea, de 6000 de lei), s-au putut confecționa și dăruit „7 rânduri de schimburi pentru robii din *închisorile statului*.”²⁴

Președinta acestei secțiuni a lansat, de altfel, cu ocazia adunării generale a *Reuniunii*, din 18 mai 1924, un apel către membrii și simpatizanții *Reuniunii mariane*, tipărit pe o foaie volantă, invitându-i să contribuie, lunar sau anual, cu anumite sume la sporirea fondurilor acestei secțiuni. În fine, mai putem aminti, referitor la *Reuniunea Mariană din Oradea*, că secțiunea a patra a ei, a răspândirii cunoștințelor religioase, există, în timpul la care ne-am referit, doar pe hârtie, ea urmând a se înființa abia după adunarea din 18 mai 1924, și sub forma unei fel de „Academie populară de științe religioase”.²⁵ Cu toate acestea, emulația pietistă în

rândurile membrilor reuniunii s-a intensificat. Ea s-a concretizat prin participarea regulată la diferite activități, între care pot fi amintite „devoțiunile comune ale *Reuniunii*, adică Paraclisul din prima Duminică a lunii, acatistul la sărbătorile Maicii Domnului, cuminecările, *in corpore*, ale tuturor membrilor la sărbătorile mari, Crăciun, Paști, Rusalii, Imaculata Concepție, Sfântul Gheorghe”,²⁶ precum și periodicele exerciții spirituale, de câte 3 zile, ținute la Oradea, și patronate, în 1924, de către episcopul Frențiu. În viziunea lui Aloisiu Ludovic Tăutu, așa cum rezultă din raportul ținut la adunarea generală din 18 mai 1924, *Reuniunea* urma ca în viitor să-și alcătuiască structuri organizatorice potrivite nivelului cultural și inteligenței diferitelor categorii de enoriași („meseriași, muncitori, servitori, servitoare”), pe care să-i atragă în activitățile sale, amplificate și diversificate, așa cum cer statutele unei organizații de promovare a principiilor credinței creștine, și de punere în practică a acestora.

După modelul enoriașilor greco-catolici din Oradea, și tot în anul 1922, în orașul Carei se întemeiază două reuniuni religioase, una la 22 octombrie, numită *Sfânta Maria*, și alta, la 30 octombrie, numită *Sfântul Pavel*.²⁷

În ceea ce privește prima, *Sfânta Maria*, adică *Reuniunea Mariană din Carei*, alcătuită mai ales din femei, în doar 3 luni și jumătate de la întemeiere, așa cum se arată într-un raport al secretarei acesteia, Elisabeta Filip, prezentat, la 18 februarie 1923, cu ocazia Adunării generale, *organizația* avea un număr de 60 de membri, din care 25 fondatori, 8 pe viață, și 37 ordinari.²⁸ În structura ei intrau 3 secțiuni: 1. Pentru îngrijirea veșmintelor bisericești; 2. Pentru îngrijirea mormintelor de eroi, și 3. Pentru îngrijirea bolnavilor și pentru propagandă. În componența primei secțiuni, pentru îngrijirea veșmintelor bisericești, intrau *doamnele* Cornelia Dr. Coltău, M. Boșca, A. Socan, I. Coconeți și M. Havrincea, care în perioada 23 octombrie 1922 - 18 februarie 1923 reușiseră să colecteze suna de 5546 de lei, „din carea sumă de o parte au acoperit spesele avute cu repararea veșmintelor bisericești, iar de altă parte au cumpărat lucruri noi, și anume: catifea pentru tetrapodul de a ceti Evanghelia, pânză pentru învelitoarele de altar (5), stihie (3), meșcioarele înaintea iconostasului (4) și materiale de lipsă pentru lucrul de mână.”²⁹ În amintita dare se seamă a secretarei, Elisabeta Filip, se dau și unele detalii cu privire la ceea ce a făcut, în concret, membrele acestei secțiuni (Cornelia Coltău a cusut 3 stihie și 5 învelitoare pentru altar, a reparat două rânduri de veșminte bisericești, 4 stihie vechi, 5 cămăși ale ministranților, un *acoperitor* de postav pentru altar și 5 învelitoare de pânză; *doamnele* și *domnișoarele* Boșca, Corodan, Chirvai și Iancu au reparat 4 rânduri de veșminte bisericești și 4 haine ale ministranților; *doamnele* și *domnișoarele* Mihalca, Mureșan și Tatulici, împreună cu elevele de la *Școala Civilă* din Carei, au împodobit aceste odăjdii cu lucru de mână).³⁰

Membrele secțiunii pentru îngrijirea eroilor, ajutate de câțiva soldați din garnizoană, „au adus în ordine toate mormintele eroilor și, în ziua morților, au aprins lumini pe mormintele lor”, în timp ce ale celei pentru îngrijirea bolnavilor

și pentru propagandă au vizitat o mulțime de bolnavi, la domiciliu și prin spitale, încurajându-i și ducându-le ajutoare, au atras în reuniune un număr mare de prietene și cunoscute, și în fine, alături de celelalte, au luat parte la toate serviciile dumnezeiești, dar mai ales la Acatist și Paraclis, împreună cu predici ca și în Duminica întâi a fiecărei luni”.³¹ Nu mică a fost, în general, contribuția materială a tuturor membrilor *Reuniunii mariane din Carei*, pentru împodobirea bisericilor. În acest sens ele s-au bucurat de înțelegerea soților lor, în primul rând, și apoi de sprijinul donatorilor. Aceștia erau și ei, la rândul lor, membri ai celei de a doua reuniuni religioase, numită așa cum am arătat, *Sfântul Pavel*, și întemeiată la 30 octombrie 1922, „cu scopul ca în orașul Careii Mari să facă mai intensă activitatea religioasă, să patroneze, și ajutore pe cei părăsiți și lipsiți de mijloacele de trai și, prin aranjarea unor întâlniri cu caracter religios-moral și național, să menționeze moravurile sănătoase, să deștepte cunoștințele de cultură generală, ca astfel, mai ales aici la graniță să formăm un zid puternic românesc, pe o bază solidă și sigură religioasă, morală, căci deviza țării noastre este <<Nihil sine deo>>”.³² Iată, deci, un program de mare anvergură, care ne amintește, într-un fel de cel al vechii ASTRE, pornit pe o *ctitorire* generală pe seama *națiunii*, convingându-ne, încă o dată, că Biserica Greco-Catolică se voia și era în serviciul neamului românesc. În concret, societatea *Sfântul Pavel* din Carei număra, așa cum rezultă dintr-un raport, trimis Episcopiei la 18 februarie 1923, de către Cornel Sabo, secretarul general al ei, 48 de membri, din care 9 fondatori, 13 pe viață și 26 ordinari, și aveau un fond de 4373 de lei.³³

Trebuie să menționăm că, în primele 3 luni membrii *Reuniunii Sfântul Pavel* din Carei au acționat mai ales în domeniul carității, îngrijindu-se de soarta unor „copii nevoiași ai mizeriei”, pentru care, cu ocazia sărbătorilor de iarnă din 1922-1923, au procurat îmbrăcăminte și mai ales încălțăminte. Amintim, astfel, că prin eforturile unora dintre membri s-au donat atunci copiilor săraci 34 de perechi de ghete și două perechi de *ciubote*, confecționate pe cheltuiala lui Dr. Cornel Pop, Dr. M. Darabant, Dr. F. Arthur Tămaș, Vasile Pop, Adolf Chirilă și al altor enoriași, de către pantofarul Augustin Man, (9 perechi), Teodor Chiș (6), Florian Pop (6), Vasile Șoncutean (3), Ioan Borgovan (două) și Petre Ruja, Gheorghe Cimerman, Iosif Regeci, Iosif Fles și Ludovic Molnar, câte o pereche.³⁴

La 18 februarie 1923 *Reuniunea* și-a ales un *Comitet* de conducere, compus, din 4 membri (Ludovic Vida, Dr. Cornel Pop, Teodor Boșca și Alexandru Fechete), și el urma ca pe viitor să organizeze amintitele întruniri periodice, în care unii dintre intelectualii locali urmau să facă anumite expuneri, menite să contribuie la „întărirea sentimentului religios-moral și (la) sporirea cunoștințelor generale”.³⁵ Se contura, astfel, în părțile nord-vestice ale diecezei greco-catolice de Oradea perspectiva unei activități combinate, urmărind perfecționarea vieții religioase creștine și, ca o consecință a acesteia, întărirea activității caritabile. Animatorul și patronul acestora se dovedea a fi noul Episcop greco-catolic de Oradea, Valeriu Traian Frențiu, ultimul dintre ierarhii orădeni, de

dinaintea desființării Bisericii Române Unite cu Roma, survenită, precum se știe, în toamna anului 1948.

Anexa

(Invitația este tipărită pe carton de bună calitate, având textul scris cu litere de culoare albastră, și încadrat cu un chenar *baroc*, de culoare maro)

Textul ei are următorul cuprins:

„Reuniunea *Sfânta Maria* a credincioșilor români greco-catolici din Beiuș. Cu onoare, vă invită la Serbarea Jubiliară a existenței sale de 10 ani, care se va ține duminică, 16 februarie 1930, cu următorul program:

Înainte de masă:

I. ora 9, Sfânta Liturghie, pontificată de IPSS Episcop, sub durată căreia se va sfinți steagul comemorativ al *Reuniunii*, iar la sfârșitul Sfintei Liturghii se va face procesiune cu Preasfântul Sacrament.

II. ora 12, Adunarea Generală Festivă, în sala de gimnastică a liceului de băieți.

După masă:

III. ora 5, serată artistică, cu un program în cadrele căruia va ținea o conferință părintele Dr. A. L. Tăutu, profesor la Academia Teologică din Oradea.

Taxa de intrare la serată: benevolă.

Comitetul.

Programul seratei:

1. Wachmann: *Cuvine-se cu adevărat*, corul bisericesc;
2. Conferință rostită de părintele A. L. Tăutu, profesor la Academia Teologică din Oradea;
3. Gaal F. *Andante religioso*: la pian dș. D. Anca, la vioară dl. Gavrilaş, profesor;
4. *Lăsați pruncii să vie la Mine*, Tablou viu cu cor;
5. Percy B. Kahn, *Ave Maria*, cântată de dl. Gh. Ardelean, la pian dș. A. Ciumpe, la vioară dl. I. Bușiția, profesor;
6. laevert: *Patria Mea*, corul bisericesc;

Pauză

7. *Credința, Speranța, Iubirea*, Tablou viu;
8. V. Militaru: *Aurul și Înțelepciunea*, poezie spusă de dl. A. Borlan, adv.;
9. Gounod: *Ave Maria*. Solo: dna. A. Popoviciu, la pian dr. V. Ștefănică, la harmoniu dna. S. Bardoși, la vioară dl. Ioan Bușiția, la cello dl. N. Balla; acompaniat de membrele corului bisericesc;
10. *Isus cu Maria și Marta*, Tablou Viu;

(Direcția Județeană Bihor a Arhivelor Naționale, *Fond Protopopiatul greco-catolic Beiuș*, Dos. 111, f. 82-83)

NOTE:

1. Vezi John R. Barber, *Istoria Europei moderne*, Editura Lider, București (1993), p. 310-336; Jean Carpentier, François Lebrun. *Istoria Europei*, Editura Humanitas, București, 1997, p. 358-361; Pierre Milza, Serge Berstein, *Istoria secolului XX*, vol. I, Editura All, 1998, p. 61-64
2. Organizarea reuniunilor religioase se înscrie în *politica* Sfântului Scaun privind așa numitul apostolat al laicilor, reactualizat prin decretul *Apostolicam actuositatem*, emis de Sfântul Părinte

Paul al VI-lea, în 18 noiembrie 1965. (Vezi dr. Aloisiu L. Tăutu, *Ce sunt și cum trebuie organizate reuniunile mariane*, Oradea, 1929, 65 p.; Bernard Ștef, *Din viața reuniunilor mariane*, în *Unirea*, an IX, nr. 3, 1998; nr. 4, aprilie, 1998; *Statutul Reuniunii Mariane în Unirea*, an XI, nr. 2, februarie, 2000; nr. 3, martie, 2000; *Conciliul ecumenic Vatican II, constituții, decrete, declarații*, Nyiregyháza, 1990, p. 221-240)

3. Direcția Județeană Bihor a Arhivelor Naționale, *Fond Protopopiatul greco-catolic Beiuș*, Dos. 80a, f. 46

4. *Ibidem*, Dos. 97, f. 183-184

5. Vezi, pentru biografia lui Demetrie Radu, Iacob Radu, *In memoriam, prinos memoriei episcopului dr. Radu la a zecea aniversare a tragicei sale morți*, Tipografia și litografia românească, S.A., Oradea (1930), p. 35-44; *Istoria diecezei române unite a Orăzii Mari*, Chiriași Tipografiei românești, Oradea, 1932, p. 174-198; C. Pavel, *Episcopul Dimitrie Radu, 1861-1920*, „*Doina*”, Tipografie și librărie, Beiuș, 1932, p. 24-36; Aurel Tripon, *Monografia Almanah a Crișanei, județul Bihor*, Tipografia diecezană, Oradea, 1936, p. 365-366; *Biserica Română Unită. Două sute cincizeci de ani de istorie*, Editura Viața creștină, Cluj-Napoca, 1998, p. 125-130; Blaga Mihoc, *Caritate și prigoană*, Editura Logos '94, Oradea, 1999, p. 17-40

6. Direcția județeană Bihor a Arhivelor Naționale, *Fond Protopopiatul greco-catolic Beiuș*, Dos. 80a, f. 46

7. *Ibidem*

8. *Ibidem*, Dos. 81, f. 1-4; Dos. 84, f. 165-166, 297-298

9. *Ibidem*, Dos. 80a, f. 113-114

10. *Ibidem*

11. *Ibidem*

12. *Ibidem*, Dos. 97, f. 183-184

13. Blaga Mihoc, *Reforma agrară din 1921 în Bihor, o istorie a agriculturii bihorene (1918-1940)*, Editura Convex, Oradea, 1994, p. 10-18

14. Idem, *Insinuarea falsului istoriografic*, Biblioteca Revistei *Familia*, Oradea, 1996, p. 106-113

15. Direcția Județeană Bihor a Arhivelor Naționale, *Fond Protopopiatul greco-catolic Beiuș*, Dos. 97, f. 183-184

16. *Ibidem*

17. *Ibidem*

18. *Ibidem*

19. *Ibidem*

20. *Ibidem*

21. *Ibidem*

22. *Ibidem*

23. *Ibidem*

24. *Ibidem*

25. *Ibidem*

26. *Ibidem*

27. *Ibidem*, Dos. 96, f. 128-129

28. *Ibidem*

29. *Ibidem*

30. *Ibidem*

31. *Ibidem*

32. *Ibidem*

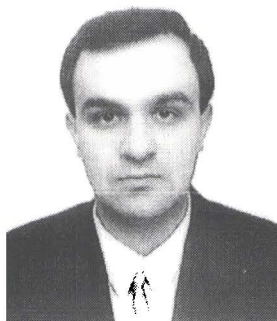
33. *Ibidem*

34. *Ibidem*

35. *Ibidem*

FILOSOFUL CONSTANTIN RĂDULESCU-MOTRU DESPRE COMPORTAMENTUL MILITARILOR SOVIETICI (1944-1945)

Drd. Antonio FAUR

Lector universitar la
Universitatea din Oradea.
Specialist în istorie
contemporană universală, cu
deosebire în problematica
celui de-al doilea război
mondial și a consecințelor
sale.

Multă vreme (peste patru decenii și jumătate) n-au fost scoase la lumină – din arhivele de stat sau cele particulare – mărturiile despre atitudinea pe care au avut-o militarii sovietici față de locuitorii și instituțiile administrative ale statului român în anii 1944-1945, atât în timpul ofensivei lor spre centrul Europei (Ungaria, Austria, Cehoslovacia și Germania), cât și după instalarea la putere a guvernului pro-comunist condus de dr. Petru Groza. Nici documentele memorialistice, provenite de la mari personalități cultural-științifice, n-au putut vedea lumina tiparului, datorită interdicției din partea oficialităților. Până în 1990, numai sporadic au fost publicate comentarii (prudente și de factură mai mult statistică) cu privire la comportamentul sovieticilor pe teritoriul României. Prin urmare, una din temele istorice prioritare ale ultimului deceniu a fost tocmai acest aspect cu care începe, practic, procesul de sovietizare a țării. Au fost publicate documente (din arhive) și studii asupra fenomenelor amintite, ajungându-se la concluzia că Armata Roșie nu a fost una “eliberatoare” – cum s-a spus în perioada stalinistă și câțiva ani după aceea -, ci mai degrabă una de ocupație străină, ceea ce corespunde adevărului. Mărturiile convingătoare în această direcție au adus mai cu seamă intelectualii români, în cărțile de memorii pe care le-au scris și au fost editate abia în ultimii ani ai acestui secol. Dintre acestea se detașează volumele de memorialistică ale filosofului și fostului președinte al Academiei Române, C. Rădulescu-Motru, apărute în Editura Floarea Darurilor¹. Examinăm informația de referință la problematica enunțată și, desigur, formulăm unele

aprecieri – aducând în sprijin citate semnificative – asupra veridicității relatărilor de natură memorialistică, pe care ni le-a lăsat un distins intelectual, de formație riguroasă și cu un accentuat simț al responsabilității, cu deosebire atunci când aduce la cunoștința posterității fapte reale, pe care le-a trăit sau despre care a aflat din surse apropiate.

Înainte de a pătrunde în “pădurea” de informații și comentarii (de diverse feluri) existentă în paginile celor două volume pe care le avem în atenție, avansăm câteva considerații cu privire la autorul lor. Este vorba de un savant, cu o bogată experiență de viață, ajuns la o vârstă venerabilă (de peste 75 ani), deci capabil de judecăți de valoare, care s-au dovedit – din perspectiva timpului – de o exemplară probitate și profunzime. Apoi, este de remarcat înclinația (desigur, firească) spre a extrage din întâmplările timpului, care au bulversat societatea românească, anumite învățăminte, chiar dacă unele sunt dureroase (mai cu seamă cele despre caracterul politicianilor și, în general, al neamului nostru, ajuns într-o situație extrem de dificilă). Reținem, totodată, meticulozitatea cu care sunt consemnate acele componente ale realității care au ca obiect noile experiențe, realmente traumatizante, la care au fost supuși locuitorii țării (din Capitală și unele așezări rurale) de către Armata Roșie. Aici, trebuie să o spunem, condeiul autorului este necruțător, faptele fiind prezentate așa cum s-au petrecut, fiind vorba, probabil, de cea mai exactă descriere a raporturilor militarilor sovietici cu românii, care n-a “suferit” ulterioare retușuri. De aceea, credem că nu exagerăm dacă vedem în însemnările lui C. Rădulescu-Motru despre evenimentele pe care le-a cunoscut în mod direct – *cea mai fidelă reprezentare memorialistică* a lor, mai pătrunzătoare decât multe lucrări științifice de specialitate. O notă dominantă a acestor mărturii de excepție este sinceritatea, uneori dezarmantă, a prezentării faptului imediat și a comentării lui. Observăm, de asemenea, că în textul său n-a intervenit nici o “mână străină”, pentru a-l deforma, de frica autorităților comuniste, ori din alte motive.

Încă din primăvara anului 1944 apar formulări, unele memorabile, cu privire la sovietici și la modul cum sunt receptați aceștia de către locuitorii țării. Aflăm, de pildă, că “populația olteană nu este prea favorabilă rușilor, cu toate asigurările care se dau”², evident din partea guvernanților. Ea i-a primit, încă din martie 1944, pe refugiații români din Basarabia și Bucovina³. La vestea sosirii în satul Butoești (unde se afla C. Rădulescu-Motru, în conacul pe care-l avea acolo) a militarilor sovietici, acest lucru le apărea sătenilor ca “o mare catastrofă”⁴. De aceea, toți s-au pregătit de fugă, ca-n vremurile de bejenie: “Pe la orele patru după-amiază, satul este pustiu. Fiecare sătean și-a luat nevasta și copiii, lucrurile mai de preț, a înjugat boii la car și s-a dus la rude prin comunele învecinate. *N-am văzut în viața mea o asemenea groază la sat*”⁵ (subl. ns. –A.F.). De altfel, se impune precizarea că o asemenea reacție au avut-o majoritatea locuitorilor țării.

De un interes aparte sunt însemnările din 7, 8 și 9 septembrie, care culminează cu următoarea: “abia sosesc din nou la conac (până atunci se

ascunsesse în viile sale de pe dealul din apropiere –n.n.), că un rus călare intră în curte. “Da-te cai!” Să dăm cai. Caii fuseseră trimiși la pădure pentru păscut... A plecat rusul... spre pădure în căutarea cailor... Unde ajung să văd cai, îi ia și îi înhamă. Tot ce întâlnesc prin apropierea șoselei de ale mâncării: paseri, viței, porci, împușcă și ia(u) cu ei. *Căci armata* (sovietică –n.n.) *nu are bucătărie de campanie, unde să mănânce soldații. Fiecare căruță este pe cont propriu. Se alimentează din aceea ce fură...* Aproape buimăcit de cele văzute, mă decid să plec. *Sufletul îmi este zdrobit. În imaginea satului văd starea țării întregi.* La discreția hoardelor de asiatici, care vin, vin, fără sfârșit din spre răsărit”⁶ (subl. n.s. – A.F.). Aceste rânduri cutremurătoare au fost scrise în 9 septembrie 1944, sub impresia copleșitoare a momentului, de către un cărturar patriot lucid, care intuia, cu exactitate, condiția reală a țării, de pământ cotropit de trupe străine, capabile de jafuri ce aduceau aminte de Evul Mediu. Profund îndurerat, el scria (la București, în 10 septembrie): “Plec din satul meu natal, după ce am văzut invazia asiaticilor, îmbrăcați pe apucate; hrăniți pe apucate, omorând și jefuind unde sunt ajunși... Lucru ce n-aș fi crezut să văd vreodată pe valea Motrului”⁷, vale care i-a fost atât de dragă, încât a asociat-o propriului nume. Peste numai două zile primește vestea că deja “coloanele armatei rusești au devastat conacul (său din Butoești – n.n.), au luat cai, trăsură, vite și tot ce au găsit prin casă. Au spart pivnița. Au încărcat un butoi de vin și au plecat, după ce au devastat în șir și alte conace de prin prejur”⁸. Deci, chiar și familia sa a fost victima comportamentului abuziv al militarilor sovietici.

Din corespondența pe care a primit-o de la Butoești, precum și din discuțiile cu locuitori ai Bucureștiului, aflăm alte lucruri alarmante despre sovietici, mai exact faptul că, în satul său natal, au fost “jefuite: casa preotului Belbița, care a fost și bătut crunt; casa verișoarei mele, Jeni Ormolu și a Marietei Dăbuleanu, precum și toate casele mai arătoase de pe marginea șoselei naționale. A fost un fel de prădăciune organizată. În București, de la cine mă întâlnesc aflu același lucru. Peste tot gospodăriile mai înstărite au fost prădate și devastate... *Toate acestea până la semnarea armistițiului* (este vorba de actul de la 23 august 1944 – n.n.). *Ce va fi după?*”⁹ (subl. ns. – A.F.). În legătură cu acest eveniment, el ține să menționeze în propriul jurnal: “Condițiile la care el supune România sunt așa de grele, că numai prin o minune poate fi salvată România de la o prăbușire. Aceasta este impresia tuturor cu care am vorbit astăzi”¹⁰. Într-adevăr, armistițiul n-a schimbat cu nimic atitudinea militarilor sovietici, care au devastat “toți proprietarii” din jurul Bucureștiului, pe unii chiar i-au bătut, probabil fiindcă au încercat să se opună jafului. C. Rădulescu-Motru conchide că acesta ar fi “*un sistem urmat în toată țara. Armatele se întrețin pe cont propriu, ceată cu ceată, căruță cu căruță. Fiecare este lăsat să jefuiască, pentru a-și scoate întreținerea*”¹¹ (subl. n.s. – A.F.). După o lună de la momentul semnării armistițiului, filosoful român încerca o privire generală asupra celor întâmplate în România: “Ce am văzut în cursul acestei luni n-aș fi crezut niciodată să pot vedea.

*Țara jefuită și lăsată la discreția samavolniciei trupelor de ocupație rusă. Soldați și chiar ofițeri români dezbrăcați până la piele de armata rusă. Refugiații de prin Basarabia și Bucovina fugind care cum apucau pentru a nu fi surprinși de ruși, țărani și proprietari mari și mici devastați. Femei necinstite de soldați ruși beți. Urgie completă*¹². Din nou, la 28 septembrie 1944, informații despre ce au făcut, între timp, militarii sovietici în zona unde se afla conacul său: “Primesc de la nevastă-mea o scrisoare deprimantă. A izbutit să aibă o gardă de trei jandarmi la conac, dar aceasta nu împiedică pe ruși să intre în curte și să ia vite și tot ce găesc de mâncare și de băut. Într-o zi au spart și ușa de la conac; au lovit pe jandarm cu țeava puștii în frunte și au furat două geamantane. Recolta de struguri și de porumb, în bună parte, este devastată. Peste tot, pe unde trec, jaf... Aceea ce se petrece la Mehedinți se petrece peste tot”¹³. Ceea ce i se pare surprinzător și inacceptabil este faptul că presa nu face cunoscute asemenea realități dramatice, ca și cum acestea n-ar exista: “În jurnalele ce apar (el citea, în mod frecvent, *Dreptatea, Universul, Libertatea și Scânteia* - n.n.), sub cenzura rusească probabil, *nici o plângere contra purtării armatelor rusești. Dimpotrivă, numai laude. Se vorbește numai de camaraderia de arme cu armatele ruse*”¹⁴ (subl. ns. – A.F.). În 12 octombrie 1944, el face o remarcă deosebită: “Regimul bolșevic nu-l avem introdus încă în România, dar în climatul lui de teroare trăim de pe acum. Stăm ațintiți cu ochii spre ușă ca să vedem cine vrea să intre... Tremurăm în fiecare moment să nu ni se aducă soldați ruși spre încartiruire, sau să nu ni se rechiziționeze camera pentru sinistrați... Cum se întunecă, pe stradă nu iese nimeni de frica dezertorilor ruși, care trăiesc acum din furt”¹⁵ (subl. ns.—A.F.).

Transcriem, totodată, un comentariu excepțional a lui C. Rădulescu-Motru (din ziua de 23 octombrie 1944: “*Armatele sovietice, în toate țările pe unde trec, și pe care pretind că le eliberează de sub spiritul războinic fascist, nu fac decât jafuri, omoruri și samavolnicii. În Moldova, Muntenia, Oltenia, Transilvania, pe unde ele au pretenția de a ne fi eliberat, au lăsat în urma lor numai pustiu. În comunicatele ce se dau se zice: armata roșie a eliberat Aradul, bunăoară; în realitate trebuie înțeles: armata roșie a prădat Aradul!!... Armatele ruse devastează de multe ori, fără un profit pentru ele, ci din pofta numai de a distruge. Nenumărați săteni mi-au povestit că pe Valea Călugărească, în Prahova, rușii nu s-au mulțumit să bea vinul aflat în pivnițele oamenilor, ci în multe locuri au spart butoaiele și au dărâmat zidurile. Adică, liberatorii duceau în sufletul lor pofta de distrugere...*”¹⁶ (subl. ns.. – A.F.). În 28 noiembrie, soția savantului a sosit de la Butoești și i-a “istorisit viața groaznică pe care a trebuit să o ducă cu hoardele rusești... Armatele ruse, după spusele sale, sunt pur și simplu cete de sălbatici pornite spre pradă..., soldații ruși nu ascultă de ofițeri. Ofițerii, zic ei, sunt comandanți pe front. În afară de front toată lumea este egală. Așa că intervenția ofițerilor, care se producea câteodată pentru a opri devastările, rămânea fără efect. Pericolul cel mare venea mai ales din faptul că soldații ruși nu rezistă la tentația băuturii. Unde se găsea vin și țuică era prăpăd... Când pofta de

băut îi apucă, repede sar jos din vagoane în timp ce trenul staționează în gară, și pleacă razna după băutura¹⁷. Conform obiceiului românesc, a și fost creat un “cântecel de ocazie”, care a surprins elementele caracteristice ale atitudinii militarilor sovietici: “De la Tissa până la Don/ Davai ceas, davai palton,/ Davai și hazaica mie!/ Halal de așa tovărășie”¹⁸. În timp ce țara era expusă acestor încercări cumplite, “derbedeii din jurul lui Lucrețiu Pătrășcanu” și câțiva intelectuali oportuniști (cum se întâmplă!), care s-au înscris ca membri ai “Asociației pentru strângerea legăturilor cu Rusia”, fac “adânci temenele în fața lui Vișinski, reprezentantul Moscovei, și îi mulțumesc că a eliberat România”¹⁹. Ultima însemnare din anul 1944 (6 decembrie) începe cu consemnarea aceluiași excese comportamentale sovietice: “*Toate, sau aproape toate furturile și omorurile făptuite în București în ultimele trei luni sunt ale soldaților ruși; cenzura însă oprește ca numele lor să fie date publicității.* Astfel duminica trecută... doi ruși au omorât pentru a fura pe un cârciumar și pe sergentul de post care se găsea în prăvălie și sărise în ajutorul cârciumarului. În ziare au apărut, în loc de ruși, doi necunoscuți. De asemeni, în aceeași zi, rușii au dezbrăcat două doamne de paltoane. În ziare a apărut: răufăcătorii... Comuniștii și membrii Uniunii Patrioților, fiind amicii rușilor, n-au întârziat să le imite de îndată aceste apucături de furt și samavolnicie”²⁰.

Deși însemnările lui C. Rădulescu-Motru pe perioada la care ne-am referit (7 septembrie – 6 septembrie 1944) au surprins, cu o exemplară rigoare morală și cu o sinceră îngrijorare de soarta țării, parte din abuzurile pe care le-au comis militarii sovietici atât în Capitală cât și în unele zone (la Butoești, în județele Mehedinți și Prahova etc.), totuși jurnalul său nu se limitează numai la acestea, ci vizează și modul cameleonic și interesat de comportare al unor oameni politici, ascensiunea comuniștilor sprijiniți de Moscova și de trupele sovietice – și începutul prigoanei asupra intelectualilor români, coroborată cu instaurarea cenzurii, care a împiedicat cunoașterea adevărului. Este, desigur, o “privire” exactă asupra convulsiilor societății românești, ca și a consecințelor prezenței Armatei Roșii în România.

În anul următor (1945) jurnalul său este și mai consistent în relatări și comentarii asupra manifestărilor comportamentale sovietice, astfel că ar fi necesare câteva zeci de pagini pentru a le reține pe cele mai importante. Ne vom limita, însă, la cele mai semnificative și care se repetau și în alte regiuni ale țării, prin care au “trecut” trupele sovietice sau în care s-au instalat recent.

Mai întâi, semnalăm (pentru cititori) faptul că asemenea mărturii²¹ – pe care le considerăm ca fiind surse documentare de o valoare remarcabilă – apar în jurnal, *până la 9 mai 1945*, în lunile ianuarie (8, 9, 11, 15, 17, 23, 26), februarie (1, 12, 17, 28), martie (3, 4, 7, 14, 17, 28), aprilie (2, 6, 10, 24) și mai (1, 8, 9). Este adevărat că savantul român este preocupat, cu prioritate, de întâmplările zilei, pentru că acestea își găsesc un loc privilegiat în jurnalul său. Comportamentul militarilor sovietici, prin șocul pe care l-au produs în societatea românească, devin

o temă obsedantă: “Rușii rămași prin București – scrie el la 8 ianuarie 1945 -, în bună parte dezertori, continuă să atace în cursul nopții pe oricine întâlnesc pentru a prăda. Zilnic sunt și omoruri. *Toată lumea se întreabă când vom scăpa de această pacoste?* Preotul Negoită, care m-a vizitat alaltăieri..., ghicindu-mi gândul, m-a întâmpinat cu cuvintele: mare este Dumnezeu, domnule profesor, *vor pieri și aceste lăcuste și vom rămâne iarăși liberi*, că prin multe nenorociri de astea a trecut neamul românesc”²² (subl. ns. – A.F.). Așezările rurale în care au ajuns militari sovietici au fost nevoite să suporte samavolnicii și mai mari, deoarece locuitorii din acestea nu aveau nici un mijloc de apărare. “Sunt sate – afirmă profesorul – în care, la vestea că vin soldații ruși, s-au tras clopotele la biserici și s-a bătut toba, invitându-se poporul să fugă cu tot ce are, pentru a scăpa de pârjol”²³. Exemplul cel mai la îndemână îi este satul Butoești, despre care află – din scrisorile primite – că, atunci când trenurile opresc în gară și staționează câte o zi, grupe de soldați sovietici, “ca haitele de lupi, năvălesc prin casele sătenilor și pradă tot ce găsec”²⁴. În același timp, guvernul României “dă circulare că se pedepsesc aspru acei locuitori cari atacă pe soldații ruși, *dar nu spune nimic* (cu toate că era informat – n.n.) *despre ce se face cu soldații ruși care atacă pe români*”²⁵ (subl. ns. – A.F.). Sentimentul său de revoltă transpare și din aceste rânduri: “*Ticăloșiile pe care le fac armatele ruse pe teritoriul țării noastre sunt așa de multe că ar fi prea scârbos să le înșir pe toate câte le aud*”²⁶ (subl. ns. – A.F.). Nemulțumirile de la sate erau atât de mari, încât locuitorii au ajuns să-i urască pe sovietici (desigur, datorită comportamentului unor militari sovietici) în așa măsură, că, la o “eventuală înfrângere a lor pe front”, ar fi alungați din țară. Până și copiii “ar arunca după ei cu apă fiartă”²⁷. Este, în aceste cuvinte, rezumată starea de spirit a lumii rurale, după contactul cu Armata Roșie. Mai mult, între sovietici și “populația civilă română” raporturile sunt “încordate”²⁸. La 4 martie 1945, C. Rădulescu-Motru își fixează atenția asupra Convenției de Armistițiu (semnată de reprezentanții României în noaptea de 12 spre 12 aprilie 1944): “Curios armistițiu, într-adevăr, este și acest armistițiu încheiat între România și Uniunea Sovietelor ruse?! România devine aliatul Rusiei în războiul contra Germaniei și, în același timp, devine câmpul de exploatare a armatelor rusești. Divizii române luptă pe front, iar în interiorul țării, diviziile române sunt destrămate”²⁹. Notăm și răspunsul pe care l-au dat unii intelectuali români la întrebarea: ce urmărește, în fond, Moscova? “Am auzit de la mulți – precizează profesorul – că Moscova urmărește sărăcirea țării, pentru a prezenta apoi comunismul ca mijloc de salvare. Este posibil. În tactica revoluționară a bolșevismului, absurdul este o întrebuintare curentă. Dacă la bolșevici eliberarea unui popor începe cu jefuirea, de ce n-ar începe și fericirea poporului prin sărăcirea lui completă?”³⁰. Este intuită, cu exactitate, perspectiva evoluției comuniste a României. Desigur, pe parcursul anului 1945 mai întâlnim exprimări de această factură, asupra cărora însă numai stăruim.

Am reprodus câteva din pasajele de un cert interes istoriografic pe care le

conține jurnalul lui C. Rădulescu-Motru. Putem afirma că ele dezvăluie nu numai realitățile dureroase ale anilor 1944-1945, ci și un condei prob și temerar, care și-a asumat riscul adevărului. Prin acest demers – exemplar sub raport moral, dar și patriotic (pentru că reflectă o stare de lucruri care a afectat însuși destinul țării) -, C. Rădulescu-Motru face o figură aproape singulară între intelectualii români, lăsând posterității un document memorialistic incomparabil, la care orice istoric serios trebuie să apeleze, pentru a putea reconstitui – cu discernământ – evenimentele de la finele celui de-al doilea război mondial.

NOTE:

1. C. Rădulescu-Motru, *Revizuri și adăugiri. 1944*, volumul II, îngrijit de Rodica Bichiș, cu un comentariu de Dinu C. Giurescu, București, Editura Floarea Darurilor, 1996, 384 p.; vol. II, îngrijit de Gabriela Dumitrescu, București, Editura Floarea Darurilor, 1999, 479 p.
2. *Ibidem*, vol. I, 1944, p. 265
3. *Ibidem*, p. 110
4. *Ibidem*, p. 266
5. *Ibidem*. Însemnarea este din 4 septembrie 1944 și începe cu afirmația: "Mare emoție în satul nostru!"
6. *Ibidem*, p. 274
7. *Ibidem*, p. 275
8. *Ibidem*, p. 276
9. *Ibidem*, p. 277
10. *Ibidem*
11. *Ibidem*
12. *Ibidem*, p. 291
13. *Ibidem*, p. 296
14. *Ibidem*, p. 297
15. *Ibidem*, p. 309
16. *Ibidem*, p. 321
17. *Ibidem*, p. 358
18. *Ibidem*, p. 360
19. *Ibidem*
20. *Ibidem*, p. 377
21. Vezi Constantin Rădulescu-Motru, *Revizuri și adăugiri. 1945*, volum îngrijit de Gabriela Rădulescu, București, Editura Floarea Darurilor, 1999, p. 7, 8, 11, 12, 16, 18, 33, 35, 41, 63, 68, 69, 70, 89, 90, 93, 102, 110, 114, 115, 135, 138, 142, 147, 176, 198, 207.
22. *Ibidem*, p. 7
23. *Ibidem*, p. 9
24. *Ibidem*, p. 12
25. *Ibidem*
26. *Ibidem*, p. 18
27. *Ibidem*, p. 19
28. *Ibidem*, p. 90
29. *Ibidem*, p. 93
30. *Ibidem*, p. 147

IN HONOREM VIOREL FAUR

(la 60 de ani)

PENTRU ROTIREA CIFREI ȘASE

Profesorul Viorel Faur face parte din cea de a doua generație de istorici de la Oradea, după aceea a solitarului Titus L. Roșu, premers de către Petru Dejeu, Vasile Vartolomei, Vasile Bolca, Iacob Radu, Nicolae Firu, Eugen Potoran, Ioan Georgescu, Victor Tulbure, Aurel Tripon, Teodor Neș, Ion Bradu, Petru Tămâianu, Virgil Maxim și Aloisiu Ludovic Tăutu. O generație a doua, de succesiune, care s-a format pe băncile Universității și bibliotecilor clujene.

În această a doua generație de istorici orădeni, profesorul Viorel Faur a fost și este deopotrivă un antemergător, căci are lucrări semnificative publicate înainte de 1971, dar este un continuator, căci a extins mereu aria cercetărilor sale, a dat un model de lucru celor din jur, aducând din urmă subiecte abandonate de întreruperea produsă de război și restricțiile care au urmat, sau descoperind altele noi, cu care a dat istoriei moderne și contemporane bihorene un orizont documentar și cultural, pe care anterior aceasta nu-l avusese.

Trecând acum în oglindă bibliografia lucrărilor sale, de o excepțională mărime, varietate și gravitate a temelor cercetate, cred că sunt motivat să spun că principalele trăsături ale metodei sale de lucru sunt, mai întâi în plan ideatic și axiologic, preocupările ferme de a reda, înțelege și prezenta istoria și cultura modernă și contemporană a românilor vestici, ca o extensie și componentă organică a istoriei tuturor românilor, relevând, în diversitatea datelor și întâmplărilor lor, fondul de unitate al aspirațiilor și recunoașterilor, care răzbate și străbate ca un tiv ribonucleic și care a îndreptat adesea pașii strămoșilor noștri către consonanțe cu Aradul, Blajul, Sibiu, Brașovul, cu Râmnicul, Iașul, Târgoviște, sau Bucureștii.

Apoi regăsim trăsăturile personalității sale în preocuparea asiduă pentru a lărgi și a îmbogăți zestrea documentară a temeiurilor istoriei noastre din Țara Crișurilor. Domnia Sa a căutat cu tenacitate și a salvat de la dispariție mii de documente manuscrise și tipărite, fără de care am fi mai săraci în ochii posterității, le-a căutat în cele mai previzibile și

imprevizibile locuri și le-a prelucrat, le-a adus în colecții și le-a dat zborul pentru conservare și cunoaștere publică. Aici, prin forța împrejurărilor, istoricul a devenit în același timp arhivist și conservator.

În al treilea rând, Domnul profesor Viorel Faur a fost un pragmatician, a desfășurat o muncă demonstrativă intensă, de muzeograf, singur și în grup, de concepție și de aplicație, din care s-a născut și s-a fortificat, în modulele sale, expoziția de bază a secției de istorie a Muzeului Țării Crișurilor. Aceasta a fost o acțiune experimentală, fără precedent la Oradea, ca dimensiune a spațiilor, atât istorice, cât și parietale, care trebuiau însuflețite cu mărturia de timp, prin text, imagini, sau obiectuală. Și experimentul a reușit, încorporând valori perene, care în marea lor majoritate se păstrează în actuala expoziție de bază a Muzeului, rezistând la examenul timpului și la inovațiile ce se profilează în moda muzeografică.

În al patrulea rând, Domnul profesor Viorel Faur s-a dovedit un orator de excepție, având știința retoricii, de bun gust și de captare a bunăvoinței ascultătorilor, ca un dar de la Dumnezeu, cu care a înaripat de idei și credință ascultătorii săi, fie că erau țărani la căminul cultural, muncitori la clubul întreprinderii, elevi sau studenți în sala de curs. Cred că a ținut sute de conferințe publice și cred că Domnul profesor Viorel Faur este, prin tot ceea ce a făcut și face, ca istoric, întruchiparea modelului de intelectual luminat și militant, coborât din programul și panoplia Școlii ardelenе, ca un ecou al ei în actualitate și ca o promisiune de acțiune pentru viitor. Ceea ce-i dorim din tot sufletul să fie și să rămâie, mai ales în aceste vremuri de trecere, când reînvie deziderate ale programului cultural al Școlii ardelenе și când este mare nevoie de claritatea personalităților tari, cu minte competitivă și virtute neabătută. De aceea, la împlinirea unei vârste atât de promițătoare, îi dorim să poată roti cifra șase și astfel să aibă parte în continuare de sănătate și noi izbânzi istoriografice, spre beneficiul istoriei naționale și a generațiilor de studenți, mulțumindu-i anticipat pentru continuarea colaborărilor noastre, începute cu peste două decenii în urmă și care au fost rodnice în plan istoriografic și editorial.

Lector univ. Constantin MĂLINAȘ,
Directorul Bibliotecii Județene „Gheorghe Șincai” Bihor

Nicolae MORARU

ÎNCEPUTURILE ACTIVITĂȚII ȘTIINȚIFICE ȘI PUBLICISTICE (1967-1970)

Așa cum se întâmplă, primele expresii ale interesului pentru cercetare aparțin anilor de studenție, ca efect al mediului stimulativ universitar și al exemplului marilor profesori, care sunt modele de urmat. Acest fapt este evident și în cazul lui Viorel Faur, care a participat, cu lucrări originale, încă din anul III, la sesiunile științifice studențești organizate în cadrul Facultății de Istorie-Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. Cu prilejul unei sesiuni anuale de comunicări (1964) i s-a atribuit premiul I (de către o comisie al cărei președinte a fost cunoscutul, prin exigență și rigoare, profesor Nicolae Lascu), cu lucrarea *Comisarii de propagandă în Revoluția de la 1848 din Țara Românească*, care, completată, a devenit lucrare de licență (în 1965). A încercat, tot atunci, să colaboreze, cu diverse articole (unul despre *Ion Catina – poet pașoptist*), la revista *Tribuna*, în care era, pe-atunci, foarte greu să publici.

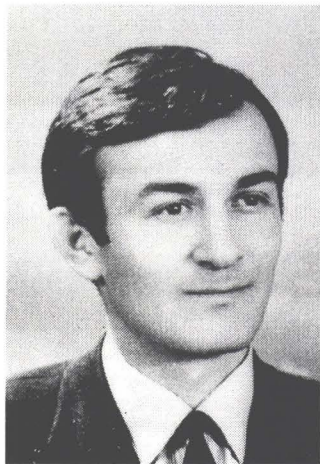
În vara anului 1965, când și-a terminat studiile universitare, a concurat – alături de alți absolvenți clujeni (de la istorie, filosofie și filologie) – la ocuparea unui post de redactor la ziarul *Crișana* (din Oradea). Deși a ocupat locul I și s-au făcut demersurile necesare pentru angajare, Secția organizatorică a Comitetului Județean PCR a respins acest lucru, pe motivul că nu era membru de partid (ori redactorul la ziarul amintit era echivalent cu un activist de partid, în domeniul propagandei) și că are un dosar „încărcat” (mai exact tatăl său a fost condamnat politic, deci era fiu de „dușman al regimului” și „reacționar”). Profesorul Ștefan Pascu, care era decan al Facultății de Istorie-Filosofie, a încercat să-l aducă la Catedră, dar nu exista decât un post de asistent la socialism științific, pentru care, datorită dosarului (care juca un rol decisiv), nu avea „argumente”. Dimpotrivă, acesta conținea „piese” care contraziceau maniera de întocmire a unor asemenea „propuneri” de angajare. În această situație, deloc entuziasmantă, a ales – cu ocazia repartizării pe țară a posturilor, de către Comisia guvernamentală, al cărei președinte a fost profesorul Ștefan Pascu – un post de profesor la Școala Generală din Ghighișeni (Bihor), care se afla situată aproape (la aproximativ 3 km) de satul în care domiciliau părinții săi. A optat pentru această școală, sub imperiul momentului, deși a avut posibilitatea (fiind primul care a luat lista cu posturi din județul Bihor, datorită clasării – în funcție de medie – pe țară) să obțină repartiție pentru un post de profesor la un liceu orădean (existau două disponibile).

A obținut o garsonieră (și, ulterior, un apartament cu două camere) în cartierul Petrieni al orașului Dr. Petru Groza (actualmente orașul Ștei) și, din 1

decembrie 1965 (după ce a urmat cursurile Școlii de ofițeri din Radna, între 1 august – 30 noiembrie 1965, pe care a absolvit-o cu gradul de sublocotenent) și-a început activitatea de profesor la Școala Generală din satul Ghighișeni, unde a funcționat până în luna martie 1968. Perioada aceasta (de doi ani și 3 luni) a fost una dintre cele mai rodnice, deoarece a avut șansa de a experimenta noi metode de predare a istoriei la clasele V-VII (apelând la elemente de istorie, geografie și folclor local), pe care le-a făcut cunoscute prin intermediul ziarului *Crișana* și al revistei *Familia*. A fost, de asemenea, un timp de lectură și acumulări, de formare a unui orizont cultural cât mai cuprinzător. Cărțile și revistele de literatură și istorie au devenit hrana sa spirituală cea mai importantă, astfel că, în scurt timp, s-a implicat în viața culturală a localității, dar și a orașului din apropiere.

Cum în orașul Dr. Petru Groza exista un *cenaclu literar*, a devenit membru și, după câteva luni, secretarul acestuia, contribuind la o mai bună organizare a lui și, desigur, la afirmarea în plan județean. S-a luat decizia ca acesta să poarte numele folcloristului și poetului Miron Pompiliu, originar din satul Ștei. În 1968, când s-au împlinit 120 de ani de la nașterea acestuia, a acționat – având și sprijinul Comitetului Județean de Cultură (reprezentat prin inspectorul Ioan Bradu) – pentru realizarea unei manifestări științifice și literare aniversare, precum și pentru editarea unui volum cu lucrările susținute de participanții la acestea, ceea ce s-a realizat în condiții deosebite (pentru acel timp).

Concomitent, ca efect al lecturilor, a elaborat note și articole, a scris poezii și proze, din care a încercat să publice câteva în presa locală. *Debutul* său în presa cotidiană s-a realizat, în 6 ianuarie 1967, prin apariția în ziarul *Crișana* (nr. 4, p.2) a unei note despre premiera, pe scena Casei de Cultură din orașul Dr. Petru Groza, a comediei „Anonime” (de Al. Voitin). De precizat, totodată, că *debutul* său în *presa culturală* (pe care-l putem considera un *moment* semnificativ în activitatea sa științifică) s-a produs, în același an (dar în luna octombrie), cu articolul intitulat *Beiușul cultural (I): Aristide N. Demetriad și Beiușul*, apărut în revista *Familia* (1967, nr. 10, p. 22), fapt datorat lui Stelian Vasilescu, secretar general de redacție al acestui periodic. După acest prim pas, ne mai fiind obstacole în calea publicării, a avut loc un adevărat „asalt” asupra celor două periodice, dar și a altora, din afara Bihorului. În primăvara anului 1968, în urma unei invitații pe care profesorul Virgil Giurcă i-a făcut-o, s-a transferat, pe un post de muzeograf, la Muzeul Regional Crișana. Alt context profesional și, evident, noi posibilități de afirmare. Arhivele Statului erau la îndemână, bibliotecile de asemenea. Rezultatele au început să apară cu o ritmicitate promițătoare. Pasiunea pentru literatură și cercetarea istoriografică (cele două erau, încă, de nedespărțit), s-a concretizat, spre pildă, în publicarea – până în aprilie 1970 – a 118 materiale, în mai multe locuri, după cum urmează: în cotidienele *Crișana* (64), *Flacăra Roșie* din Arad (2) și *Tribuna Sibiului* (5); în revistele studențești și școlare orădene *Gaudeamus* (1), *Pagini de ucenicie* din Beiuș (1) și *Pași* din Oradea (4); în revistele de cultură *Familia* (34), *România literară* (1), *Astra* (1), *Luceafărul* (1) și *Cronica* (1), în

Viorel FAUR (1965)

Revista de pedagogie din București (1); în volume independente apărute la Oradea (2). Este vorba de note despre diverse manifestări culturale (21), reportaje (2), cronici plastice (2), poezii (1), material folcloric cules de la sursă (1), recenzii la cărți de istorie (24), articole de istorie locală și națională (64) și studii istorice (3). Publicăm (ca anexă) lista completă a acestora, care oferă cea mai exactă imagine a acestor începuturi ale activității sale literare (dăm publicității și câteva poezii inedite, scrise în anii respectivi și reproducem, spre edificare, două reportaje) și științifice.

Dacă până în 1970 se constată o polivalență a preocupărilor sale, cu un cert interes pentru creația literară originală (impulsionat și de faptul că a fost conducător al unui cenaclu literar, precum și de inexistența unor arhive în sudul Bihorului, cu excepția Beiușului, unde era dificil de efectuat cercetări), de-

acum încolo și-a fixat atenția asupra activității de investigare istoriografică și de valorificare a rezultatelor acesteia, care au fost prezentate la sesiunile științifice organizate la Oradea și în alte orașe ale țării, precum și în cărțile, studiile și articolele pe care le-a publicat în mai multe periodice de specialitate (îndeosebi în anuarul *Crișana*, editat de Muzeul Țării Crișurilor) și de cultură din Oradea, București, Cluj-Napoca, Arad, Satu Mare, Brașov și alte orașe.

Anexe documentare

1

Comedia „Anonime” în premieră

Montarea comediei „Anonime” a lui Al. Voitin pe scena casei de cultură din Orașul Dr. Petru Groza constituie o inițiativă laudabilă, mai ales că e vorba de o premieră pe țară. Eforturile artiștilor amatori, secondate de un entuziasm sincer, s-au concretizat într-o realizare scenică meritorie.

„Anonime” este o piesă construită pe personaje simbolice, încărcate cu un umor suculent, vizând atât de persiflata categorie a birocraților.

Regia (D. Popescu) nu a căutat să spargă tiparele, limitându-se la sublinierea virtuților textului. Spectacolul, în linii mari izbutit și lucrat cu pasiune, solicită pe viitor din partea realizatorilor o și mai mare exigență artistică, în scopul deservirii prompte a tuturor sensurilor lucrării dramatice.

VIOREL FAUR
corespondent

(*Crișana*, 1967, nr. 4, p.2)

Într-un sat de olari

Așezare rustică prin excelență, prinsă între apa învolburată a Pietrosului și dealuri împădurite. Leleștiul se compune din case trainice și luminoase, aliniat de un drum drept, într-o geometrie perfectă. Aici, în acest colț de lume, scos din izolare de un arhaic pod de lemn, s-a înfiripat și a căpătat temeinicie un meșteșug ce a devenit cu timpul indispensabil. Dăinuind din „moși-strămoși” și transmis cu consecvență din generație în generație, olăritul ființează și azi, dar amenințat de dispariție.

Aceeași argilă, smulsă râpei de la Cămârza, frământată apoi de mâini harnice, crește pe roată în forme pure și zvelte. Cu aceleași gesturi ancestrale, simple și calme, se dă viață lutului. Neschimbatul ocră roșu, adus din părțile Meziadului, se înfășoară ca un brâu de purpură în jurul oalelor și cântilor abia răsărite din îndemânarea ceramistului.

„A fost o vreme – povestește bătrânul Gheorghe Pirtea, decanul de vârstă al olarilor – când satul trăia din acest meșteșug. În fiecare casă sfârâia lutul și-n orice ogradă fumega un cuptor. Umblam luni întregi cu oale, cânti și blide prin târguri. Dar și prin satele de pe vale. Ne era greu. N-aveam bucate. Pământul nostru era și puțin și sărac”.

O existență grea, întunecată și de oamenii stăpânirii. Pe deasupra, concurența celorlalte centre de olărit din sudul Bihorului, ce dispuneau de materie primă de o calitate superioară.

Aripile inspirației se frâneau de producția aproape „standard” impusă de piață. Dar aici se află și un fapt pozitiv. S-a conservat un motiv de ornamentație singular: cel meandric. El atestă indiscutabil o continuitate a elementului autohton pe aceste meleaguri. Ceramica actuală prezintă deosebiri insensibile față de cea dacică. Și ustensilele sunt similare: roată rudimentară, vârf ascuțit de piatră pentru ornamentare, cuptor identic cu cel de ars piatră de var.

Cei șase olari ce-și manifestă încă pasiunea pentru arta de a înfrumuseța lutul au libertatea deplină a creației, fiind chiar stimulați în acest sens. Muzeu importante din țară le solicită produse ceramice autentice, neatins de vreo influență vulgarizatoare. Primește astfel drept la perenitate o practică seculară ce exprimă o zonă geografică și prin ea un popor.

VIOREL FAUR

(*Crișana*, 1967, nr. 217, p. 3)

Cioplitorii în piatră

Drumul urcă spre inima munților, urmând firul din ce în ce mai subțire al apei Pietrosului. Zgomote surde prevestesc apropierea marilor cariere, unde bărbați temerari înfruntă muntele vrăjmaș, reducându-i zi de zi dimensiunile. Blocuri masive de piatră, desprinse nu demult din trupul stâncilor, așteaptă tăcute viitoarele metamorfoze.

Depășim ultima cotitură ce împiedică vederea și întâlnim cioplitori în piatră, oameni cu chipuri aspre și mișcări sigure care rostogolesc spre ateliere fragmente de stâncă. Așezate pe mese și supuse unor lovituri puternice, ele capătă forme de o perfecțiune geometrică, ce vor încadra întinsele șosele ale țării sau vor deveni trainice temelii pentru nenumărate construcții.

Produsele finite, aranjate piramidal în apropierea fiecărui atelier, sunt rezultatul unei îndârjite aplecări asupra materiei.

O voce sonoră, ce acoperă zgomotul muncii, mă sustrage gândurilor. Un cioplitor voinic aruncă vorbe tari asupra pietrei. De parcă ar vrea s-o sperie și astfel s-o silească să cedeze mai ușor. M-apropii și-i fac semn să renunțe o clipă la „războiul” cu piatra. Îi comunic motivul prezenței mele. Vorbește cu căldură despre munca aceasta grea, dar plină de satisfacție, pe care a îndrăgit-o, neuitându-i însă pe cioplitorii frunțași Banciu Miron, Ilaș Augustin, Popa Emilian... Îi solicit numele dar, modest din fire, preferă anonimatul.

Am părăsit cariera de piatră de la Pietroasa cu convingerea că am stat câteva minute în preajma unor oameni puternici, autori necunoscuți ai unor remarcabile fapte cotidiene, pe care, prinși în vârtejul treburilor, le lăsăm neobservate.

VIOREL FAUR

(*Crișana*, 1967, nr. 246, p. 3.).

ÎNCERCĂRI LIRICE:

4

Toamna*

Vine o vreme ruginită
 Cu ogoare în febră și pomi suferinzi.
 s-aude-n iubiri fâlfâit de cocori
 Iar cuvintele sânt pietre de mori.
 Mereu mai triști le aruncăm unul altuia,
 Aplecându-ne câte puțin spre pământ.

* O variantă a acestei poezii a fost publicată în ziarul *Crișana* (1967, nr. 78, p.4).

5

Sentiment de toamnă

Iarăși vântul se culcă prin baltă
 Și-n zori gonește ca un ogar pe urmele toamnei.
 Copaci dezbrăcați întind brațe spre cer,
 Nepăsător soarele-i privește prin gratii de nori.
 Măturătorii orașului fumează din pipe
 Au strâns ultimele flori în grămezi
 Și dau foc tuturor slăbiciunilor.

6

Noapte la țară

Se aprind focuri și ard mocnit sub lună.
 Ca o fecioară noaptea trece călare pe cai,
 Bunicii deapănă povestea cu zâna cea bună
 Și iar adorm copiii-n gând c-un colț de rai.

7

Ascunse urme în pământ

Calc în picioare părul sfios al ierbii
 Ce a crescut verde și drept peste amintirile mele.
 Caut urmele noastre furișate în pământ
 Împreună cu ploaia de stele.

Cu sufletul pustiit de tăcere
 Las îndrăgita pădure păsărilor,
 De-acum cântecul lor te mai cere
 Vântului, depărtărilor...

8

Moartea trandafirului

Unic și etern trandafir
 Bruma toamnei și-a azvârlit culoarea peste tine

Ți-a smuls petalele vântul
Ducându-le departe, tot mai departe de mine...

9

Reflexii

Străine, zilele gonesc
Ca pâraiele de munte.
Pe toate tăcerea le-nghite
Albe ori durute.

Doar pe trupurile noastre
Vremea urme-adânci înscrie.
Se zdrențuiesc priviri albastre
Patima noastră nu mai învie.

Din cuvintele-ndrăgite
Curg aromele ca marea
Peste țărături împietrite.
Ce-o să ne rezerve zarea?

10

Lista completă a materialelor publicate de Viorel Faur

A. În cotidiene:

I. CRIȘANA:

Anul 1967:

1. nr. 4, p. 2: *Comedia „Anonime” în premieră* (notă) (debutul publicistic)
2. nr. 12, p. 2.: *Activitate culturală rodnică* (notă)
3. nr. 51, p. 3: *Folosirea elementelor de istorie locală în predare*
4. nr. 78, p. 3: *Tradiții teatrale la Beiuș*
5. *Ibidem: Toamna* (poezie)
6. nr. 90, p. 3: *Folclorul local – un ajutor prețios în predarea istoriei patriei*
7. nr. 104, p. 2: *La liceul nr. 1 din Beiuș: Sesiune științifică* (notă)
8. nr. 117, p. 3: *Din tradițiile școlii noastre: Liceul din Beiuș*
9. nr. 118, p. 3: *Mineritul – străveche ocupație*
10. nr. 136, p. 1: *O inițiativă lăudabilă* (notă)
11. nr. 154, p. 3: *Topitoria de fier din Vașcău*
12. nr. 189, p. 2: *În orașul Petru Groza: Expoziția pictorului Nicolae Șchiopu*
13. nr. 190, p. 3: *Tipografia din Beiuș*

14. nr. 201, p. 3: *Debuturi promițătoare în cercul literar „Miron Pompiliu”* (notă)
15. nr. 204, p. 2: *Dacia* (recenzie la cartea lui Vasile Pârvan)
16. nr. 216, p. 2: *Ședință de lucru la cercul literar „Miron Pompiliu”* (notă)
17. nr. 217, p. 2: *Într-un sat de olari* (reportaj)
18. nr. 227, p. 2: *Limba traco-dacilor* (recenzie la cartea lui I.I.Rusu)
19. nr. 230, p. 3: *Un valoros document istoric*
20. nr. 236, p. 3: *Despărțământul din Beiuș al Astrei*
21. nr. 240, p. 3: *Dansatorii de la Pietroasa* (notă)
22. nr. 246, p. 3: *Cioplitorii în piatră* (reportaj)
23. nr. 247, p. 2: *Arta populară din sudul Bihorului*
24. nr. 251, p. 2: *Discursuri* (recenzie la cartea lui N. Titulescu)
25. nr. 272, p. 2: *Meșterul ceramist de la Săliște* (reportaj nesemnat)

Anul 1968:

26. nr. 4, p. 3: *Adunarea generală a Astrei la Beiuș* (1898)
27. nr. 10, p. 3: *Oameni de cultură bihoreni: Constantin Pavel*
28. nr. 13, p. 2: *Expoziția pictorului Octavian Popa*
29. nr. 15, p. 2: *Miron Pompiliu: Literatură și limbă populară* (recenzie)
30. nr. 19, p. 2: *Ședință de lucru la cercul literar „Miron Pompiliu”* (notă)
31. nr. 25, p. 2: *Utilizarea elementelor de geografie locală în predare*
32. nr. 32, p. 3: *Atractivă manifestare culturală* (notă)
33. nr. 37, p. 2: *La cercul de folclor* (notă)
34. nr. 37, p. 3: *Hronicul românilor* (recenzie la cartea lui Gheorghe Șincai)
35. nr. 49, p. 2: *Folosirea textelor literare în predarea istoriei patriei*
36. nr. 53, p. 3: *Festivalul Eminescu de la Oradea*
37. nr. 74, p. 2: *Debuturi semnificative în cercul literar „Miron Pompiliu”*
38. nr. 109, p. 3: *Războiul de independență în coloanele revistei „Familia”*
39. nr. 112, p. 3: *Bihorul și revoluția* (de la 1848)
40. nr. 142, p. 3: *Două decenii de existență creatoare*
41. nr. 151, p. 3: *Cenaclul „Miron Pompiliu”*
42. nr. 210, p. 2: *Alină-te, dor, alină* (recenzie la culegerea lui Ion Bradu)
43. nr. 288, p. 2: *Nicolae Iorga* (recenzie la monografia lui Barbu Theodorescu)

Anul 1969:

44. nr. 77, p. 2: *Prezentare lapidară a cărții lui Ștefan Pascu: „Marea Adunare Națională de la Alba Iulia”* (nesemnată)
44. nr. 98, p.3: *Rarități pentru muzeul „Palat Baroc”*
46. nr. 216, p. 3: *Marea Adunare Națională de la Alba Iulia* (recenzie)
47. nr. 217, p. 2: *Un nou curs al Universității populare*
48. nr. 232, p. 2: *Momente bihorene* (185 de ani de la răscoala din 1784)
49. nr. 240, p. 2: *Rovine – o permanență în istoria neamului*
50. nr. 241, p. 3: *Biserica de lemn din Brădet*
51. nr. 247, p. 3: *Exploatările forestiere de la Pietroasa*

52. nr. 254, p. 3: *Învățămintul bihorean la începutul epocii moderne*
 53. nr. 259, p. 3: *Oradea-centru al culturii moderne românești (I)*
 54. nr. 271, p. 3: *Oradea – centru al culturii moderne românești (II)*
 55. nr. 283, p. 3: *Un geograf austriac despre etnografia bihoreană*
 56. nr. 289, p. 3: *Mișcări sociale bihorene la începutul deceniului VI al veacului trecut*
 57. nr. 295, p. 3: *Nicolae Jiga*

Anul 1970¹:

58. nr. 6, p. 3: *Un document inedit despre Nicolae Iorga*
 59. nr. 7, p. 3: *Contribuție la reconsiderarea trecutului bihorean* (semnat cu pseudonimul *Alexandru Vifor*)
 60. nr. 12, p. 3: *Semnificațiile unui remarcabil document*
 61. nr. 18, p. 2: *Istoricul clujean Ștefan Pascu* (nesemnat)
 62. nr. 25, p. 3: *Emanuil Gojdu. Fișe biografică* (semnat cu pseudonimul *Alexandru Vifor*)
 63. nr. 36, p. 3: *Semnificațiile unui remarcabil document bihorean*
 64. nr. 59, p. 2: *Reînființarea „Extensiunii universitare”*

II. FLACĂRA ROȘIE (Arad):

65. – *Materiale pentru o istoriografie umană* (recenzie la cartea lui Nicolae Iorga)
 66. – *Transilvania în istoria poporului român* (recenzie la cartea lui C.C. Giurescu)

III. TRIBUNA SIBIULUI (Sibiu):

67. 1968, nr. 155, p. 3: *Inițiativă remarcabilă* (notă)
 68. *Ibidem*, nr. 202, p. 3: *Turneul (la Sibiu) din 1868 a trupei lui Pascaly*
 69. 1969, nr. 380, p.3: *Societatea de lectură „Andrei Șaguna”*
 70. *Ibidem*, *Prezențe sibiene* (notă semnată cu pseudonimul *Vasile Filip*)
 71. *Ibidem*, nr. 428, p. 3.: *Prima asociație culturală a meseriașilor români din Transilvania: Reuniunea soldaților români din Sibiu (1867)*

B. ÎN REVISTE ȘCOLARE ȘI STUDENȚEȘTI:

IV. GAUDEAMUS (Oradea):

72. 1969, nr. 5-6, p. 11-16: *Nicolae Bălcescu – inițiatorul și organizatorul propagandei prin comisari în revoluția de la 1848 în Țara Românească*

V. PAGINI DE UCENICIE (Beiuș):

73. 1968, nr. 1, p. 9: *Profesorul Constantin Pavel (1876-1934)*

¹ - până la data de 12 aprilie 1970.

VI. PAȘI (Oradea):

74. 1969, nr. 1, p. 30-32: Personalități ale culturii bihorene: *Alexandru Roman*
 75. *Ibidem*, p. 34: *Tinerețea lui Brâncuși* (recenzie la cartea lui V.G. Paleolog)
 76. *Ibidem*, nr. 2, p. 61-62: Personalități ale culturii bihorene: *Iosif Vulcan (1841-1907)*
 77. *Ibidem*, nr. 3-4, p. 46-48: Personalități ale culturii bihorene: *Miron Pompiliu (1848-1897)*

C. ÎN REVISTE DE CULTURĂ:

VII. ASTRA (Brașov):

78. 1970, nr. 1, p. 17: *Cartea Unirii* (recenzie la cartea lui Ștefan Pascu, *Marea Adunare Națională de la Alba Iulia*)

VIII. CRONICA (Iași):

79. 1969, nr. 36, p. 3: (Pledoarie) *și pentru probitate științifică*

IX. FAMILIA (Oradea):

80. 1967, nr. 10, p. 22: *Beiușul cultural (I): Aristide N. Demetriad și Beiușul*
 81. *Ibidem*, nr. 12, p. 20: *Folclorul – auxiliu prețios în predarea istoriei patriei*
 82. 1968, nr. 2, p. 16: *Tribuna experienței metodice: Elemente de istorie locală*
 83. *Ibidem*, nr. 4, p. 15: *Beiușul cultural (II): Teatru românesc*
 84. *Ibidem*, nr. 5, p. 19: *Propaganda revoluționară postpașoptistă și Bihorul*
 85. *Ibidem*, nr. 6, p. 16: *Teatru românesc la Beiuș (II)*
 86. *Ibidem*, nr. 7, p. 4: *Două decenii de existență creatoare*
 87. *Ibidem*, nr. 8, p. 23: *Tribuna unirii* (notă)
 88. *Ibidem*, nr. 9, p. 5: *Contribuții la istoricul societății de lectură „Samuil Vulcan”*
 89. *Ibidem*, nr. 10, p. 23: *Câteva îndreptări necesare* (notă semnată cu pseudonimul *Alexandru Vifor*)
 90. *Ibidem*, nr. 11, p.2: *Materiale pentru o istoriologie umană* (prezentarea cărții lui Nicolae Iorga)
 91. *Ibidem*: *Iancu de Hunedoara* (prezentarea cărții lui Camil Mureșan)
 92. *Ibidem*: *Lupta românilor pentru unitatea națională. 1934-1849* (prezentarea cărții Corneliiei Bodea)
 93. *Ibidem*: *Iobăgia în Transilvania în sec. XVI, volumul II* (prezentarea cărții lui David Prodan)
 94. *Ibidem*: *Istoria Bucureștilor* (prezentarea cărții lui C.C. Giurescu)
 95. 1969, nr. 2, p. 13: *Lupta antiotomană* (consultație pentru bacalaureat)
 96. *Ibidem*, p. 23: *Un apel al Muzeului județean* (nesemnat)
 97. *Ibidem*, nr. 3, p. 12-13: *Lupta națională a românilor transilvăneni* (consultație pentru bacalaureat)

98. *Ibidem*, nr. 4, p. 7: O revistă școlară: *Pași* (prezentare lapidară semnată cu pseudonimul *Alexandru Vîfor*)
99. *Ibidem*, nr. 5, p. 23: *Magazin istoric* (scurtă prezentare)
100. *Ibidem*: *Un anuar reprezentativ* (mai exact: *Anuarul Institutului de istorie din Cluj*)
101. *Ibidem*, nr. 7, p. 6: *Sărbătorirea lui Bălcescu* (semnat cu pseudonimul *V. Seghișteanu*)
102. *Ibidem*: *Revista școlară „Pași”*, nr. 2 (prezentare semnată cu pseudonimul *Alexandru Vîfor*)
103. *Ibidem*, nr. 8, p.22: *Arcade* (prezentarea suplimentului literar al „Tribunei Sibiului”)
104. *Ibidem*, nr. 9, p. 14: *Liviu Rebreanu – conferențiar la Oradea* (semnat cu pseudonimul *V. Seghișteanu*)
105. *Ibidem*, p. 23: *Sudia universitatis* (notă despre revista clujeană, seria istorie)
106. *Ibidem*, nr. 10, p. 11: *Nicolae Iorga și Bihorul (I)*
107. *Ibidem*, nr. 11, p. 22: *O remarcabilă realizare istoriografică* (recenzie la cartea lui Ștefan Pascu „Marea Adunare Națională de la Alba Iulia)
108. *Ibidem*, nr. 12, p. 4: *Moment cultural orădean* (semnat cu pseudonimul *Iv. Aurel*)
109. *Ibidem*, p. 21: *Nicolae Iorga și Bihorul (II)*
110. *Ibidem*, nr. 1, p. 5: *Unirea Principatelor*
111. *Ibidem*, p. 15: *Bibliografie selectivă* (pentru candidații la examenele de bacalaureat și admitere în facultăți)
112. *Ibidem*, nr. 2, p. 23: *Conferință* (notă)
113. *Ibidem*, nr. 3: Suplimentul folcloric „Șezătoarea”, p. 2-3: creațiile folclorice culese și inserate la numerele 1, 3, 13, 18, 19, 20, 21, 28, 29

X. LUCEAFĂRUL (București):

114. 1968, nr. 40, p. 2: Ancheta noastră: *Se citește? Ce se citește?*

XI. ROMÂNIA LITERARĂ (București):

115. 1969, nr. 41, p. 12: *Nicolae Iorga – conferențiar*

D. ÎN REVISTE DE SPECIALITATE

XII. REVISTĂ DE PEDAGOGIE (București):

116. 1968, nr. 11, p. 100-102: *140 de ani de la înființarea Liceului „Samuil Vulcan” din Beiuș. Din activitatea lui Teodor Chioreanul.*

E. ÎN VOLUME COLECTIVE:

XIII. CERCETĂRI DE LIMBĂ ȘI LITERATURĂ (Oradea, 1968):

117. „*Familia*” – organ de fortificare a conștiinței naționale (p. 19-27)

XIV. SEMICENTENARUL UNIRII TRANSILVANIEI CU ROMÂNIA ÎN BIHOR
(1918-1968), Oradea, 1968:

118. *Manifestări sud-bihorene pentru unire* (p. 112-116)

Antonio FAUR

DIN CORESPONDENȚA PRIMITĂ

fotografie de poetul
Nicolae Brânda

Este cunoscut faptul că imaginea unei personalități se reflectă, într-o măsură elocventă, și în raporturile sale epistolare. Trecând peste circumstanțial, în aceste documente apar informații și aprecieri demne de luat în seamă, atunci când se urmărește marcarea unui moment aniversar sau reconstituirea traiectului biografic al acesteia. Vizăm, deci, apelul la celălalt sau, cum spune dictonul latin, *audiatur el altera pars*, pentru a explicita relațiile pe care le-a avut cu profesioniștii din domeniu, cu alți intelectuali și chiar cu oameni obișnuiți din cetate. Din aceste rațiuni, am considerat că – în acest număr al revistei – este potrivit ca să dăm publicității un număr de 14 corespondențe pe care le-a primit, de-a lungul anilor, profesorul Viorel Faur. Menționăm că acestea au fost alese dintr-un număr mult mai mare, care se află în arhiva sa personală. Am avut acceptul pentru

editarea lor, ca și pentru modul personal de a opera selecția amintită.

Prima dintre corespondențe este din 27 februarie 1968, iar ultima din 12 ianuarie 1994, deci dintr-un interval de peste un sfert de secol. Aflăm din cuprinsul acestora nu numai date și fapte biografice, ci și unele referiri la activitatea sa, cele mai multe de natură apreciativă. De un interes aparte este, după opinia noastră, scrisoarea profesorului Virgil Giurcă (din 27 februarie 1968), prin intermediul căreia îl invită pe Viorel Faur (pe-atunci profesor de istorie la Școala Generală Ghighișeni, din raionul Beiuș) ca să vină la Oradea, pentru a discuta eventualitatea angajării sale (ca muzeograf) la Muzeul Regional Crișana, ceea ce s-a întâmplat. S-a deschis un alt capitol în biografia sa, care a durat până la începutul anului 1990, adică mai bine de două decenii. Este vorba de un interval în care s-a format și afirmat ca un autentic cercetător în domeniul istoriei moderne a Transilvaniei (cu specială aplecare asupra istoriei culturale și politice a românilor crișeni), precum și ca muzeograf (contribuind la îmbogățirea colecțiilor Muzeului Țării Crișurilor, la organizarea expozițiilor de bază și a celor temporare, ca și la editarea – în calitate de secretar de redacție – a periodicului științific *Crisia*).

Alte trei corespondențe provin de la colegi de generație (poetul Grigore Scarlat, redactor la ziarul *Cronica sătmăreană*; Titu Popescu, redactor la ziarul *Tribuna Sibiului*; Grigore Ploșteanu, cercetător la Baza Academiei din Tg.

Mureș) și evidențiază modul cum a fost receptată de aceștia evoluția lui V. Faur, ca muzeograf și colaborator la presa culturală și la unele ziare. Corespondența semnată de Ioan Matei din Oradea poate fi considerată drept un „ecou” al unor manifestări organizate de V. Faur în memoria compozitorului Francisc Hubic. De certă însemnătate sunt corespondențele primite de la universitarii Mihail Dan (cu care a colaborat și a publicat în revista *Familia* studii și articole de istorie), Pompiliu Teodor (de la care a solicitat, în numele redacției *Familia*, colaborări la revistă) și Dinu C. Giurescu (care apreciază cartea sa despre *Societatea de lectură* din Oradea, apărută în 1978). Informații utile conțin și scrisorile istoricului Vasile Netea, publicistului sătmărean Nae Antonescu și cercetătorului Gelu Neamțu, de la Institutul de Arheologie și Istorie din Cluj-Napoca. De o factură aparte sunt corespondențele lui Ioan Godea (șeful Secției de etnografie de la Muzeul Banatului din Timișoara) și poetului George Corbu din București (consilier la Ministerul Învățământului), precum și cea a profesorului clujean Crișan Mircioiu (de la Institutul Medico-Farmaceutic), care exprimă stări de spirit, vis-à-vis de prietenia adevărată, faptele profesorului și senatorului Viorel Faur, dar și realitățile din vara anului 1990.

Cele 14 scrisori pe care le introducem în circuitul științific proiectează diverse lumini asupra biografiei și activității profesorului Viorel Faur, dezvăluie anumite dimensiuni ale personalității autorilor lor, relatează despre evenimente culturale (cu impactul lor asupra celor implicați) și politice, constituindu-se, astfel, în mărturii istorice (până acum inedite) de o valoare incontestabilă, ceea ce justifică, credem, demersul nostru restitativ.

Lista corespondenței:

1. *Oradea, 27 februarie 1968*. Profesorul Virgil Giurcă, directorul Muzeului Regional Crișana, îl invită pe Viorel Faur (care era profesor de istorie la Școala Generală Ghighișeni, jud. Bihor) ca să prezinte la muzeul orădean, pentru a „discuta eventuala... încadrare în postul de muzeograf la secția de istorie” a instituției. Această corespondență l-a determinat pe V. Faur ca să se transfere la Oradea, oraș în care se află și astăzi.
2. (*Satu Mare, 22 mai 1968*). Poetul și publicistul Grigore Scarlat, redactor la ziarul *Cronica sătmăreană*, îi scrie lui V. Faur, exprimându-și bucuria că a devenit muzeograf la Oradea, considerând că acesta este „un drept legitim” al său. De asemenea, este „convins” că va „realiza lucruri frumoase”. Prezintă condițiile de colaborare la periodicul amintit, precum și dificultățile publicării.
3. *Sibiu, 31 iulie 1968*. Criticul literar Titu Popescu, redactor la ziarul *Tribuna Sibiului* și fost redactor la secția culturală a ziarului *Crișana* din Oradea, îl felicită pe V. Faur pentru „asaltul bihorean” pe care îl susține prin articolele publicate în revista *Familia* și îi solicită colaborarea la cotidianul sibian, precum și informații despre ceea ce se întâmplă „în cercurile” orădene care îl „interesează”.
4. *Târgu Mureș, 2 iulie 1970*. Cercetătorul Grigore Ploșteanu, de la Baza Academiei

R.S.R. din acest oraș, se adresează lui V. Faur, solicitându-i trimiterea unor lucrări de istoria Bihorului pe care le-a publicat, despre apariția cărora a aflat din revista *Familia*.

5. *Cluj, 4 ianuarie 1971*. Prof. univ. dr. Mihail Dan, de la Facultatea de Istorie-Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, îi scrie lui V. Faur în legătură cu un articol (este vorba de *Documente inedite despre Avram Iancu*) pe care urmează ca să-l publice, împreună, în *Familia*.

6. *Oradea, 26 noiembrie 1972*. Ioan Matei, locuitor al municipiului Oradea, mulțumește – în numele familiei – muzeografului Viorel Faur, pentru „deosebit de prețioasa contribuție” pe care a adus-o la comemorarea compozitorului bihorean Fr. Hubic, organizând o expoziție și susținând o comunicare despre activitatea de animator al vieții culturale beiușene a acestuia.

7. *Cluj, 1 noiembrie 1971*. Conf. univ. dr. Pompiliu Teodor, de la Facultatea de Istorie-Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, îi trimite lui V. Faur un articol, pe care să-l prezinte, în vederea publicării, la revista *Familia*, insistând ca acesta să nu fie „masacrat” de către redacție. V. Faur a făcut asemenea servicii (de intermediere) redacției periodicului cultural orădean.

8. *București, 22 octombrie 1978*. Conf. univ. dr. Dinu C. Giurescu, de la Facultatea de Istorie a Universității din București, îi comunică lui V. Faur considerațiile despre cartea sa intitulată *Societatea de lectură din Oradea*, cae a apărut în anul 1978.

9. *Terebești, 26 ianuarie 1979*. Publicistul sătmărean Nae Antonescu îi comunică lui V. Faur impresiile de lectură a cărții sale despre *Societatea de lectură din Oradea*, exprimându-și și unele rezerve critice.

10. *București, 8 august 1979*. Istoricul Vasile Netea mulțumește muzeografului V. Faur pentru „toate cele făcute la Oradea în legătură cu lansarea cărții” sale, precum și pentru recenzia pe care a publicat-o în revista *Familia*.

11. *Cluj-Napoca, 19 octombrie 1979*. Dr. Gelu Neamțu, cercetător științific la Institutul de Istorie și Arheologie din Cluj-Napoca, îi mulțumește lui V. Faur pentru publicarea în *Crisia* (al cărei secretar de redacție era) a unui studiu al său despre Al. Roman, propunându-i, spre publicare, un alt studiu, de data aceasta despre Ecaterina Varga.

12. *Timișoara, 20 octombrie 1981*. Dr. Ioan Godea, șeful Secției de etnografie a Muzeului Banatului, invocă sentimentele sale de prietenie pentru V. Faur, bazate pe confraternitate spirituală.

13. (*Cluj-Napoca*), 7 iunie 1990. Prof. univ. dr. Crișan Mircioiu, de la Institutul Medico-Farmaceutic, îi transmite felicitări lui V. Faur „pentru reușita... în alegeri”, ca senator de Bihor, insistând ca acesta să acționeze în Parlamentul României în vederea apărării interesului național.

14. (*București*), 12 ianuarie 1994. Poetul și epigramistul George Crobu, consilier la Ministerul Învățământului, îi mulțumește lui V. Faur „pentru faptele... nobile închinat culturii”, între care și editarea celei de-a doua serii a revistei *Cele Trei Crișuri*.

Anexe documentare:

1.

Muzeul Regional Crișana – Oradea
Str. Muzeului. Nr. 2
Telefon: 1-27-23

Tovarășe profesor,

Vă rog să vă deplasați până la Oradea la Muzeu pentru a discuta eventuala d. încadrare în postul de muzeograf la secția de istorie partea istoria modernă și contemporană.

27.II.1968

Prof. V. Giurcă

2.

Dragă Viorel,

„Misiva” ta mi-a făcut o reală plăcere și ți-am apreciat încă odată calitățile umoristice și celelalte.

Mai întâi m-a bucurat sincer „orădenizarea” ta. Cred că este un drept legitim și puțini muzeografi își merită postul ca tine. Sunt convins că vei realiza lucruri frumoase, ceea ce-ți doresc cu toată sinceritatea.

Am să vorbesc cu redacția și am să insist să fii publicat, aici la Satu Mare. Nu-ți promit că voi reuși sigur. Singura piedică care se ridică este aceea a granițelor județene. Totuși, poți să trimiți următoarele materiale:

- cronică literară la o carte românească de proză sau poezie contemporană (3 pag. dactilografiate la două rânduri)

- *ceva despre trecutul revuistic* și ceva despre istoria (cetățile etc.) Satului Mare

- și orice găsești interesant în legătură cu Satu Mare.

Mai departe...

Cred că stai undeva în chirie, sau la vreo cameră de oaspeți ca mine. Nu știu cum ai rezolvat spinoasa problemă a postului de lb. română.

Dar lucrurile acestea nu trebuie să te frământa prea mult, pentru că odată totul se aranjează.

Ai posibilitatea să publici „masiv” în „Familia” și nu renunța la acest prilej.

Își doresc numai bine și prin tine salut tot ce-i frumos în Oradea.

Cu drag,
G. Scarlat

P.S. Adresa mai corectă este: Cronică sătmăreană, str. Arțărilor nr. 2

Satu Mare

Numele meu, deocamdată este același!

3.

Sibiu, 31. VII.1968

Dragă Viorele,

Scrisoarea ta mi-a reamintit zilele mele bihorene și nu știu încă dacă să mă bucur sau să regret că am plecat din Oradea. Dacă am avea aici (se tot zvonește!) o revistă literară, neliniștea mea ar fi tranșată înspre bucurie.

Felicitări pentru asaltul bihorean pe care îl susții prin „Familia”. M-aș bucura dacă,

trimițându-mi anumite materiale, mi-ai scris ce se mai întâmplă pe-acolo (în cercurile care mă interesează) și cum mai bate pasul pe loc „Crișana”.

Noi, pe lângă o pagină literară săptămânală, suntem avizi după materiale ca cele propuse de tine și, de aceea, le aștept cu nerăbdare. Scrie despre tot ce găsești că are legătură cu Sibiul și trimite. Scrie, desigur, la modul documentat și expresiv, cum scrii tu de obicei, dar – spun asta – aici pretențiile intelectuale sunt ceva mai ridicate decât la cotidianul din Oradea.

Deci, te aștept!

Ca totdeauna,

Titu

4.

2.VII.1970

Stimate colega,

din ultimul număr al revistei „Familia”, am aflat că te-ai învrednicit să publici o contribuție la istoria Bihariei. De altfel am remarcat și câteva articole scrise de domnia ta pe această temă. De asemenea, ți-am văzut numele într-o revistă ieșeană și în alte părți.

Subscrisul interesându-se de tot ce privește istoria și cultura Transilvaniei în vremurile mai nouă, îți solicită trimiterea numitei lucrări și eventual și o alta scrisă de domnia voastră (extrase etc.). De asemenea Anuarul muzeului din Oradea, dacă a apărut. Firește că suntem gata să suportăm toate cheltuielile legate de transportarea lor.

Sperând în satisfacerea solicitării noastre rămânem, cu deosebită considerațiune,

Grigore Ploieșteanu

Adresa noastră:

Baza Acad. R.S.R. – Tg. Mureș

Piața -----

5.

Dragă Viorel,

Îți trimit articolul cu cele 3 acte maghiare și te rog să iei măsuri să se dactilografieze. Poți să-l dai la *Familia* sau oriunde crezi mai potrivit și există posibilități de publicare.

Am primit banii de la „Familia” (456 lei). Prezentul articol îl vom publica împărțind pe din două drepturile de autor.

Scriem-mi ce crezi despre articol și ce ai făcut cu el.

Cu mulțumiri și toate cele bune.

„An nou fericit”, cu întreaga familie,

Prof. M. Dan

Cluj, 4. I.1971

P.S. Indică, te rog, arhiva și fondul din care provin cele 3 documente maghiare.

Mulțumiri pentru felicitările de Anul Nou.

6.

Mult stimată domnule profesor,

În numele familiei vă mulțumesc, din toată inima, pentru deosebit de prețioasă contribuție adusă de Dvs. comemorării lui FR. HUBIC.

Prin valoroasa Dvs. comunicare, din cadrele simpozionului de la 24. I.c., despre

„FRANCISC HUBIC, animator al vieții culturale din Beiuș”, l-ați evocat atât de grăitor încât veți rămâne multă vreme neuitat în amintirea acelor care au avut bucuria de a vă asculta.

Familia vă exprimă, cu cea mai sinceră prețuire și afecțiune, atât caldă sa recunoștință pentru cuvântul spus, cât și urările sale cele mai bune pentru viitorul Dvs. personal și științific.

Oradea, 26 noiembrie 1972

Cu profundă stimă,
Ioan Matei
str. Spitalului 21, Oradea

Domniei Sale

Domnului prof. VIOREL FAUR

muzeograf, Muzeul „Țării Crișurilor”

7.

Dragă Domnule Faur,

Trimit un articol pe care l-am pregătit pentru *Revue Romaine*... Am promis însă, și în primul rând Dumitale. Deci m-am executat. Sper să-ți convină subiectul. Nu uit nici articolul despre *Oradea și iluminismul*. Aș putea în circa 1 săptămână, pentru un număr viitor, să-ți trimit un articol despre problemele de cultură în opera lui Samuil Micu. Acesta din urmă numai în cazul în care este dorit!

Te rog foarte mult să nu-mi masacreze redacția articolul. Poate este cam mare, așa a fost scris!

În legătură cu proiectul nostru, nu l-am uitat și voi scrie, până la 15 decembrie, studiul introductiv.

Am scris și articolul promis în legătură cu cartea Dumitale. Sincer vorbind, este un lucru foarte, foarte interesant. Îți doresc mult spor în viitor și un doctorat în istoria culturii. Lucrurile se vor aranja.

Cu bune gânduri,
Pompiliu Teodor

Cluj, 1 noiembrie 1971

8

București, 22 octombrie 1978

Stimate Domnule Faur,

Alese felicitări pentru cuprinzătoarea monografie *Societatea de lectură din Oradea*. Prin studiul și strădania Dvs., un capitol întreg de istorie culturală românească este readus în atenția tuturor cercetătorilor. Odată mai mult, se demonstrează cât de amestecate și puțin favorabile au fost rânduielele în multe părți ale pământului românesc și cum au știut înaintași ai noștri să le facă față.

De o reală utilitate includerea documentelor; totdeauna citirea documentului ajută direct la reconstituirea epocii și este indispensabilă.

Cu alese gânduri și urări de a continua

Dinu C. Giurescu

9.

Terebești, 26.I.1979

Mult stimat domnule Faur,

Am primit cartea Dvs., pentru care vă mulțumesc. Cum problemele m-au interesat am și citit-o. Am observat foarte mulți intelectuali sătmăreni - majoritatea clerici -, printre cei care au osârdit la creșterea literelor în Biharia. Vă felicit pentru truda Dvs. de a studia trecutul cultural al ținutului bihorean. Am citit cu satisfacție și plin de nostalgia unor altor vremuri paginile obiective despre strădaniile profesorului meu Vasile Bolca. Cum Dvs. sînteți un cercetător avizat al trecutului cultural bihorean, nu vă veți supăra dacă nu întotdeauna pot fi de acord cu unele din părerile Dvs. Așa e cercetarea și știința. După părerea mea ar fi trebuit să reiasă din volum contribuția masivă a bisericii greco-catolice la dezvoltarea acestor preocupări în Oradea, chiar dacă s-ar fi lăsat la o parte caracterul confesional, pe care l-ați evitat bine. Nu era rău dacă introduceați în volum și sediul societății.

Voi scrie despre strădania Dvs., fără să amintesc lucrurile pomenite aici. Aceasta, pentru că asemenea cercetări regionale merită promovate și valorificate. Vă doresc mult succes.

Nae Antonescu

10.

Iubite domnule Faur,

Am primit scrisoarea d-tale din 10 iulie, împreună cu toate anexele ei, dar imediat după primirea ei am plecat la Deda (satul natal), de unde m-am întors abia ieri. N-am putut deci să-ți răspund cu promptitudinea obișnuită, și mai ales să-ți mulțumesc pentru strălucita recenzie publicată în „Familia”. Nu știu dacă lucrarea mea merită toate elogiile d-tale, dar ele constituie în orice caz o dovadă de prietenie pe care nu voi uita-o. Primește dar cele mai calde mulțumiri pentru toate cele făcute la Oradea în legătură cu lansarea cărții mele. Ași fi fericit să-ți pot face același serviciu la București, sau ori unde vei crede de cuviință.

Vreau totodată să te mai rog ceva. Dintre fotografiile trimise mi-a plăcut îndeosebi cea în care am apărut singur în fața publicului, cu spatele către rafturile de cărți. Dacă ar fi posibil, ași dori ca din această fotografie să ni se mai facă încă *10 bucăți*, pe care fotografal ar putea să mi le expedieze *ramburs*. Am mai făcut odată așa cu un fotograf de la Oradea. Vorbește dar cu fotografal și, dacă e posibil, să mi le trimită cât mai repede.

V-ați făcut concediul? Ce face doamna? Te rog să-i transmiți cordialele mele omagii.

Cu multă prietenie,

Vasile Netea

11.

Mult stimat d-le Faur,

Vă mulțumesc din suflet pentru condițiile deosebit de elegante în care mi-ați publicat studiul despre Al. Roman în revista d-voastră, *Crisia*.

Dacă știam că veți mai solicita colaborarea mea, aș fi pregătit pentru tipar un foarte amplu studiu (67 de pg.) despre „Al. Roman, colaborator și redactor la ziarul *Concordia*” (cu mult material arhivistic și de la Budapesta), pe care l-ați fi putut împărți eventual în 11 părți (totuși, 67 de pagini dact. cred că e prea mult!).

Dar asta rămâne pentru anul viitor, dacă vă interesează (și chiar vă rog să-mi scrieți dacă are rost să-l dactilografiez pentru revista d-voastră).

Alături, vă trimit – dacă vă interesează – un material intitulat: „*Ecaterina Varga în*

istoriografia românească” (50 de pg. dact.).

Este un *studiu critic de istoriografie*, care înlătură unele erori din istoriografia noastră. Din el se va putea înțelege, cum, folosindu-se unii de „erori”, au lovit pe nedrept în români și mai ales în conducătorii lor, însă, ce e drept, cu mult rafinament.

Dacă cumva nu va fi publicat, vă rog mult să-mi trimiteti cele două exemplare înapoi, să încerc în altă parte.

Dacă-l publicați, atunci vă rog să judecați dacă ștersătura din pagina II-a jos – cu privire la Roller – ar putea rămâne –, dacă v-ar crea probleme, lăsați-o însă tăiată.

Tot în acest plic vă trimit și o veche datorie, pozele d-voastră și ale lui d-nu Borcea, căruia vă rog să i le dați. Față de amândoi, îmi cer sincer scuze că împrejurările nu mi-au permis să vi le trimit mai devreme.

Rămân al d-voastră devotat colaborator și când mai treceți pe la Cluj, vă rog să nu mă ocoliți.

Cluj. N. 19.X.79

Gelu Neamțu

P.S. Totodată, trimit și rezumatul în franceză.

12.

Timișoara 20 octombrie 1981

Dragă Viorel,

Acum, după ce apele s-au mai liniștit, și pe aici și pe la Oradea după câte am înțeles, prin amânarea vizitei înalte, stau cu buna mea prietenă mașina de scris în față și derulez filmul celor petrecute mai în urmă cu câteva zile. Mi-a părut tare rău că a trebuit să plec atâ de precipitat cu treburile tale oficiale. M-ar fi bucurat să te invit pe tine și pe Rafila să mai stăm la un pahar de vin din cel mai bun. Știu cât te-ai preocupat (singurul de altfel!) pentru popularizarea cărții mele și nu pot decât să-ți mulțumesc din toată inima pentru toate. Sunt momente în viața omului când prietenii frumoase se amplifică inimaginabil; sunt puține aceste momente și poate tocmai de aceea de neprețuit. Știu că am în tine un prieten de nădejde și tocmai din acest motiv te rog și acum ca, la rândul tău, să contezi în orice împrejurare pe aceleași calde sentimente de amicitie pe care ți le păstrez în suflet și în gând. Izbânzile tale sunt și bucuriile mele, necazurile tale sunt umbre și pentru mine. Dragă prietene, te îmbrățișez din inimă pe tine și pe frumoasa ta familie, îți doresc multe și frumoase succese, sănătate și tot binele de pe pământ!

I. Godea

13.

7/VI.990

*Mult stimat Domnule Profesor
Viorel Faur*

Deși ne-am văzut, cu regretul din împrejurări înafara voinței noastre, de a nu ne fi întâlnit, fiindcă în ceea ce mă privește am aflat câte ceva despre activitatea D-voastră frumoasă ca istoric (mi-a spus dl. prof. Șt. Pascu) mă grăbesc să vă felicit pentru reușita Dvs. în alegeri, ca senator, dorindu-vă din inimă să aveți succes în această activitate, pentru care ați fost ales; mai ales că băătălia care se anunță chiar în Parlament, va fi una dintre cele mai grele, dusă de reprezentanții poporului român. Dar faptul că faceți parte din „*Vatra Românească*”, vă înzestrează cu un surplus de tărie, care trebuie să vă ajute în această luptă, cel puțin furtunoasă, dar cu implicații nemaipomenite pentru viitor...

Dar, vă scriu această scrisoare în legătură cu una dintre afirmațiile D-voastră, în care ați spus că maghiarii din Bihor revendică unele (nu m-aș mira ca pe toate!) din palatele și construcțiile

instituționale din Oradea, ca aparținându-le lor în trecut. În legătură cu această problemă, ca unul ce (în ce mă privește sunt profesor consultant de chirurgie la IMF Cluj-Napoca) m-am ocupat cel puțin ca participare sufletească la problemele privind „starea națiunii”, și în același timp, având norocul să fiu ginerele distinsului și marelui profesor Onisifor Ghibu, și mai ales marele luptător pentru cauza națională; la auzul vorbelor D-voastră, mi-am adus aminte că părintele nostru a dus la vremea sa, în jurul anilor 1938-1940, o luptă extraordinară pentru stabilirea și apărarea drepturilor românilor, și în acest sens, în cadrul acestei lupte, printr-o serie de procese, ajunse până la Casație, a reușit să preia pe seama Statului Român cele mai multe dintre clădirile, dacă nu toate, făcând, până la Tratatul de la Trianon, proprietatea „Statusului catolic maghiar”. În acest sens, apelez la D-voastră cu rugămintea să nu lăsați ca această problemă să fie luată „de prietenii noștri maghiari”, ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic în trecut, ci folosind documentele trecutului, în speță deciziile judecătorești obținute de prof. Onisifor Ghibu în favoarea și pentru Statul Român, dacă se va pune problema unor discuții, ele să înceapă de la momentul Ghibu încoace, adică de la obținerea acestor sentințe judecătorești.

Îmi permit să vă comunic că cumnatul meu, dl. dr. Octavian O. Ghibu, distinsă personalitate culturală, preocupat de a face cunoscută opera lui Onisifor Ghibu, și folosul ce s-ar putea trage din această cunoaștere pentru nația română, și în același timp membru al „Vetrei Românești” – București –, căruia-i semnez acum, punându-l în cunoștință de cauză, va fi gata oricând să vă stea în ajutor, cu indicații bibliografice, chiar materiale și în orice caz cu sfatul său deosebit de prețios.

Ba chiar scriindu-vă această scrisoare, mă gândesc că venind la București la lucrările Senatului, nu vă va fi greu să-i dați un telefon, și să-i cereți o întrevvedere în legătură cu aceste probleme. Aș dori să știți că, scriindu-vă această scrisoare, o fac tocmai pentru că cred că problema este dintre cele mai importante, dacă nu cea mai importantă și o primă condiție pentru rezolvarea ei, este studierea și cunoașterea ei în profunzime; și dau acest punct de vedere, cunoașterea contribuției lui Onisifor Ghibu la rezolvarea acestei probleme, având ca scop suprem ridicarea și apărarea Patriei române este esențială.

Îmi permit să vă comunic adresa cumnatului meu la București:

Octavian O. Ghibu

Bulevardul Hristo Botev nr. 22, et. II

T. 131849

80472 București 37

Cu acestea, fiind sigur că ne vom mai întâlni și că veți aprecia așa cum se cuvine dorința mea de participare și întrajutorare a înaltei cauze naționale, ce ne stă tuturor la inimă, vă felicit încă o dată și, dorindu-vă succes, vă asigur de considerația mea.

Crișan Mircioiu

14.

12 Ianuarie 1994

Domnule Profesor,

Încă și încă, mulți și tot mai rodnici ani, acum că am pășit – să sperăm, cu dreptul – în '94.

De câte ori vorbesc cu Domnia voastră încerc o mare bucurie, mă simt reînnoit sufletește. Ce puteri magice aveți, de-mi transmiteți asemenea liniște și binefăcătoare încredere în tot și în toate?!

Mulțumesc pentru gândurile bune și pentru faptele Dv. nobile închinat culturii în acel magnific colț de țară rămas, vai!, pentru mine necunoscut până în prezent.

Omagii distinsei dv. familii și o caldă, și afectuoasă, și mult respectuoasă îmbrățișare de la cel ce nu vă uită:

George Corbu

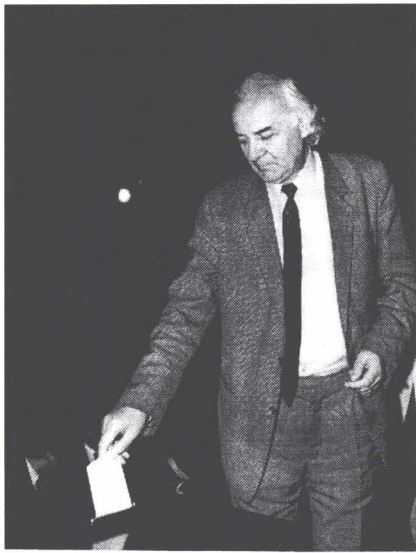
CONTRIBUȚIA GRUPULUI ROMÂN AL UNIUNII INTERPARLAMENTARE LA IEȘIREA ROMÂNIEI DIN IZOLARE (1990-1992) (CÂTEVA MĂRTURII DOCUMENTARE)

Dimensiunea interparlamentară a activității membrilor Parlamentului României (senatori și deputați) s-a configurat – cu destulă claritate – pe parcursul primilor doi ani de experiență postdecembrisă (1990-1992).

Dacă în primele luni ale existenței primului Parlament român post-revoluționar nu era detectabilă decât o timidă căutare în direcția stabilirii unor *relații* cu alte parlamente ale lumii, după crearea, la 27 iulie 1990, a Grupului Român al Uniunii Interparlamentare (format din toți senatorii și deputații), s-a trecut la o formă *organizată* de exprimare a necesității de comunicare, cât mai activă, cu parlamentarii străini, cu intenția programatică de a se ieși dintr-o alarmantă izolare politică și a se modifica imaginea României, afectată de unele evenimente interne surprinzătoare și șocante pentru parlamentarii din diferite țări ale lumii.

După constituirea G.R.U.I. și alegerea președintelui său, senatorul Viorel Faur, au fost aprobate statutele de funcționare a acestuia, care i-au permis intrarea în legalitate. Cel dintâi demers major a fost *integrarea* G.R.U.I. în activitatea Uniunii Interparlamentare (Parlamentul lumii, cum i s-ar mai putea spune), fapt care s-a produs, nu fără emoții, în toamna anului 1990, cu prilejul celei de-a 84-a Conferințe a U.I.P., desfășurată la Punta del Este (din Republica Orientală Uruguay). Au urmat alte trei prezențe ale delegațiilor G.R.U.I. la conferințele generale al U.I.P. (Uniunea Interparlamentară) de la Phenian (R.P.D. Coreană), Santiago de Chile (Chile), Yaoundé (Cameroun) și Stockholm (Suedia) (septembrie 1992), intervențiile parlamentarilor români fiind dominate de un spirit echilibrat și constructiv, realitate care a fost recunoscută de unii membrii marcanți ai Consiliului U.I.P. Se poate spune, după trecerea aproape a unui deceniu, că G.R.U.I., în perioada la care ne referim, și-a exercitat – cu înțelepciune și tot mai limpede – rosturile sale interparlamentare, reușind să-și afirme dezideratele și să se releve ca o reprezentanță animată de dorința de a contribui la transpunerea în realitate a deciziilor Parlamentului lumii. Pe un asemenea suport, construit cu răbdare și migală, s-a putut continua, în anii 1992-2000, sub bune auspicii, activitatea G.R.U.I.

Pentru a face diplomația parlamentară cât mai dinamică și eficientă s-a apelat la un factor realmente util. Este vorba de *grupurile de prietenie* cu peste 30 de parlamente din întreaga lume. Această modalitate de ramificare arborescentă a contactelor interparlamentare a fost, cu deosebire, apreciată de factorii politici din străinătate. Un caz elocvent îl constituie președintele Senatului venezuelean (fost

Senatorul Viorel Faur votând
Constituția României

făcut acesta se poate realiza doar prin elaborarea unui istoric detaliat, prin valorificarea conținutului tuturor documentelor păstrate în arhiva Parlamentului României.

Cele opt corespondențe sunt semnate de: *Pierre Cornillon*, secretarul general al U.I.P. (10 decembrie 1990); *Ambasada Thaiandei* la București (7 ianuarie 1991); *Sir Michael Marshall* (în numele Grupului englez al U.I.P.) (5 octombrie 1991), care va fi ales – la Santiago de Chile – președinte al U.I.P.; *Guy Charbonneau*, președintele Senatului Franței (24 octombrie 1991); *W.M.M. Fairweather*, ambasador al Canadei la București; *Bruce Holliday*, președintele delegației canadiene care a vizitat Parlamentul României (23 martie 1992); *Sergio Mimița*, ambasadorul statului Chile la București (29 mai 1992); conf. univ. dr. *Ion Solcanu*, vicepreședinte al Senatului României (5 octombrie 1995). În această din urmă corespondență este apreciată activitatea senatorului Viorel Faur, care este *invitat de onoare* la cea de-a 94-a Conferință a U.I.P., care s-a desfășurat la București între 9-14 octombrie 1995. Din documentele transmise profesorului universitar dr. Viorel Faur, cu acest prilej, rezultă că a fost declarat *membu de onoare* al G.R.U.I., *primul* aparținător acestei categorii, ca expresie a felului cum a fost evaluată strădania sa de a fonda un G.R.U.I. pe temelii trainice, condiție elementară pentru prestarea unei activități serioase și importante.

De un interes aparte este raportul G.R.U.I. privind activitatea din anul 1990, precum și cel de-al doilea raport, care este mai consistent în date, mai cu seamă despre grupurile de prietenie ale parlamentarilor români.

În toate aceste pagini se reflectă, într-o oarecare măsură, și eforturile

senatorului de Bihor Viorel Faur, ca președinte al Grupului Român al Uniunii Interparlamentare, de a construi – în condiții nu tocmai prielnice – o diplomație parlamentară românească, care să servească interesele țării și să contribuie, așa cum am mai afirmat, la scoaterea ei din izolare.

Anexe documentare

1

UNION INTERPARLEMENTAIRE INTER-PARLIAMENTARY UNION
PLACE DU PETIT-SACONNEX
CASE POSTALE 438
1211 GENÈVE 19 (SUISSE)
ADRESSE TELEGRAPHIQUE
„INTERPARLEMENT -- GENÈVE”
TÉLEX 289 784 IPU CH
TÉLÉFAX (022) 9733 31 41
TÉLÉPHONE (022) 734 41 50

CCSE/VII/DSG. 1
10 decembre 1990

APPEL DE CONTRIBUTIONS POUR LE FINANCEMENT DES ACTIVITES
QUE L'UNION INTERPALEMENTAIRE ORGANISERA EN 1991
DAN LE DOMAINE DE AL COOPERATION ET DE LA SECURITE EN EUROPE

Monsieur le Président,

Le Conseil interparlementaire, réuni à Punta del Este en sa 147e session, a approuvé, sur la recommandation de Groupes nationaux des pays d'Europe, du Canada et des Etats-Unis d'Amérique (réunis le 17 octobre 1990), le programme des activités de l'Union relatives a la coopération et a la sécurité en Europe pour l'exercice 1991. Ces activités comprennent, d'une part l'organisation, sur des bases nouvelles, de la VIIe Conférence interparlementaire sur la coopération et la sécurité européennes, qui se tiendra du 1er au 3 juillet 1991, à Vienne, à l'invitation du Groupe national de l'Autriche, et d'autre part la réunion d'un groupe de travail de dix personnes, qui siégera le 14 janvier 1991 à Genève et la veille de la Conférence à Vienne.

Le Conseil a en outre approuvé un budget global de FS. 200.000, pour couvrir le coût de ces activités, montant financé par les contributions des Groupes nationaux en cause, selon le barème ci-joint (Annexe).

En conséquence, je vous informe que la contribution de votre Groupe national à ces activités s'élève a FS. 1.600.

En vous remerciant à l'avance de bien vouloir acquitter cette somme des que possible soit à l'aide d'un chèque libellé à l'ordre de l'Union interparlementaire soit par un virement sur le compte de l'Union (No. 472.144.02N, Union de Banques Suisses, 1211 Genève 11, Suisse), je vous prie d'agréer, Monsieur le Président, l'assurance de ma haute considération.

Pierre Cornillon
Secrétaire général

Profesor Faur Viorel, Sénateur

Président du Groupe interparlementaire roumain

Le Sénat

Piața Revolutie No 1

BUCAREST (Roumanie)

cc. Monsieru Gheorghe Petricu

2

No. 13/2534

ROYAL THAI EMBASSY,
BUCHAREST.

The Royal Thai Embassy presents its compliments to the Senate of Romania and has the honour to convey the herewith enclosed greeting card from the President of the Thai National Assembly to Prof. FAUR Viorel, Senator, President of the Romanian Inter-Parliamentary Group.

The Royal Thai Embassy avails itself of this opportunity to renew to the Senate of Romania the assurances of its highest consideration.

Bucharest, January, 1991

The Senate of Romania,
BUCHAREST.

[L. Ș.]

3

INTER-PARLIAMENTARY UNION
BRITISH GROUP
PALACE OF WESTMINSTER
LONDON SW1A 0AA

le 5 octobre 1991

Telephone: 071-219 3013 – 3011

Secretary: David I. Ramsay

Telex: 8813033

Fax: 071-222 1213

le 5 octobre 1991

Cher Sénateur Faur

Etant candidat à la Présidence du Conseil interparlementaire, j'ai pensé utile de vous écrire pour partager avec vous mes idées et mes espoirs en ce qui concerne l'avenir de l'Union interparlementaire. Je crois en effet que les services que le Président du Conseil est à même d'offrir sont de trois natures.

Tout d'abord, en sa qualité de Président du Comité exécutif, il convient de bâtir sur l'expérience de dirigeant du Président Sow et de ses prédécesseurs pour rehausser le prestige de l'Union. En tant que membre du Comité exécutif depuis 1988 et actuellement en tant que membre du Groupe de travail sur les relations entre l'Union et les Nations Unies et sur l'évaluation quadriennale des activités des Groupes nationaux, je m'attache déjà à cela.

En second lieu, en tant que Président du Conseil, le Président joue un rôle essentiel dans le débat permanent sur la nature et les modalités de déroulement de la Conférence interparlementaire. C'est une question qui a retenu toute mon attention au moment où je présidais le Comité d'organisation de la Conférence du Centenaire, tenue à Londres en 1989, et alors que je présidais cette Conférence. En outre, dans mes discours à la Conférence, depuis 1982, je n'ai cessé de prôner des changements, y compris de faire voloir l'intérêt de réunions spécialisées et régionales ainsi que de réunions du Conseil, et de souligner l'importance d'échanges à double sens avec les Nations Unies et de la présence d'orateurs invités qui peuvent rehausser l'intérêt des travaux de la Conférence. Fort heureusement, certains de ces changements sont déjà engagés mais il reste encore beaucoup à faire pour que la voix de l'Union se fasse mieux entendre.

Cela m'amène à évoquer le troisième aspect du travail du Président par lequel vous vous sentirez, je l'espère, personnellement concerné. Dans le contexte des récents bouleversements intervenus dans les relations mondiales, il devient particulièrement important qu'une consultation

étroite s'établit entre le Président, les membres du Comité exécutif et les dirigeants de notre Conseil et des groupes géopolitiques. Récemment, je me suis fait l'avocat, lors de Conférences, de la tenue plus fréquente de réunions du Comité exécutif et, au cours des derniers mois, j'ai eu l'occasion de participer à des Conférences réunissant nos membres de l'Asie, du Pacifique, de l'Afrique et de l'Amérique latine. J'ai surtout eu à la nécessité de maintenir le caractère universel de l'Union et d'éviter un eurocentrisme exagéré.

J'espère avoir l'occasion de discuter de ces questions avant l'élection du 12 octobre 1991.

Dans cette attente, je vous prie d'agréer, cher Collègue, l'assurance de ma haute considération.

Sir Michael Marshall MP

4

SPEAKER OF THE SENATE
CANADA

PRÉSIDENT DU SÉNAT

Le 24 octobre 1991

Monsieur Viorel Faur, Sénateur

Président de la Commission sur la Politique étrangère, Edifice du Parlement,
Bucarest, Roumanie

Monsieur le Sénateur,

J'ai été très heureux de vous rencontrer, vous et les membres de votre Commission, lors de mon récent séjour à Bucarest.

Je tiens à vous remercier sincèrement, vous et vos collègues, du temps que vous avez pris sur votre horaire chargé pour organiser cette rencontre très instructive qui m'a permis d'en apprendre davantage sur les travaux de votre Commission et vos préoccupations au niveau international.

Je vous adresse mes meilleurs voeux et vous prie d'agréer, Monsieur le Sénateur, l'assurance de ma considération distinguée.

Guy Charbonneau

5

Canadian Embassy

Ambassade du Canada

Bucharest
April 1, 1992

Senator Viorel Faur
The Senate
Bucharest

Dear Senator,

I have been asked to convey to you, as head of the Romanian delegation to the 87th conference of the Interparliamentary Union, the enclosed message from Dr. Bruce Halliday, M.P. chairperson of the Canadian delegation.

I wish you a good trip to Yaounde.

Yours sincerely,
W.M.M. Fairweather
Ambassador

March 23, 1992

Senator Viorel Faur
The Senate
Bucharest

Dear Senator Faur,

I am writing to seek your support for the Canadian proposal for the following subject as the supplementary item on the agenda at the forthcoming Inter-parliamentary conference in Yaoundé: transparency in arms sales through a global arms register.

The international transfer of armaments has profound political, socio-economic, military and security implications. Because the excessive arms build-ups in unstable regions can have detrimental effects and lead to situations of conflict, an increasing number of countries have sought ways to promote peace and stability. An arms register is viewed primarily as a confidence-building measure. By sharing information about arms transfers, there is a transparency of actions which will promote confidence and will contribute to stability, security and peace.

Since our last conference in Santiago, the United Nations General Assembly has received the results of a three-year study by an international group of experts on arms transfers. Among its recommendations was the creation of an international arms register. More than 150 nations have supported the principle of a U.N. register.

We feel it is vitally important for us to discuss this register and its operation at this conference so that we, as parliamentarians, can ensure that our respective parliaments are taking the necessary steps to create and report to this global register. We believe that an examination of this subject would enhance the operation of an arms register and would fulfil the Union's objective of working for peace and co-operation among people.

I seek your support for our proposal.

Yours sincerely,
Bruce Halliday, M.P.
Chairmans

7

EMBAJADA DE CHILE
BUCAREST

București, 29 mai 1992

*Domnului Senator
Viorel Faur*

Președinte al Grupului Român al Uniunii Interparlamentare
Senat

Am onoarea a mă adresa Dvs. în scopul de a vă aduce la cunoștință că în ziua de 20 mai a.c. s-a constituit în țara mea Grupul Interparlamentar Chiliano-Român, în acordul adoptat de Comisia de Relații Externe a Onorabilei Camere a Deputaților.

Deputații chilieni care compun această Comisie sunt:

- Teodoro Ribera Neumann, Președinte
- Carlos Dupre Silva, Vicepreședinte
- Pedro Guzman Alvarez, Vicepreședinte
- Guillermo Yunge Bustamante
- Luis Le Blanc Valenzuela
- Maria Maluenda Campos

- Juan Pablo Letelier Morel
- Dionisio Faulbaum Mayorga
- Federico Mekis Martinez
- Jorge Morales Adriasola
- Manuel Matta Aragay
- Eduardo Cerda Garcia
- Hernán Rojo Avendano

Cu convingerea că această hotărâre va contribui la întărirea legăturilor de prietenie și cooperare existente între Chile și România, folosesc această ocazie pentru a vă exprima cea mai distinsă considerațiune.

Sergio Mimița
Ambasador

8

PARLAMENTUL ROMÂNIEI
GRUPUL INTERPARLAMENTAR ROMÂN

5 octombrie 1995

Domnule Rector,

Am deosebită plăcere să vă înștiințez că în perioada 9-14 octombrie 1995 va avea loc la București cea de-a 94-a Conferință a Uniunii Interparlamentare, organizată de Parlamentul României, la ale cărei lucrări vor participa delegați din 118 țări, alături de numeroase personalități politice române.

Cu acest prilej, Comitetul Director al G.R.U.I. adresează domnului prof. univ. Viorel Faur, fost senator și președinte al Grupului Interparlamentar Român în legislatura precedentă, invitația de a lua parte la reuniunile ce se vor desfășura cu prilejul Conferinței, în calitate de invitat de onoare. Dorim să subliniem activitatea deosebită depusă de domnia sa pe durata mandatului și contribuția la reintegrarea, după Revoluția din Decembrie 1989, a Grupului Interparlamentar Român în U.I.P.

Menționăm că, pe durata Conferinței, cheltuielile ocazionate de deplasarea și cazarea în București, vor fi suportate de către Parlamentul României.

Cu deosebită stimă,

PREȘEDINTE,
Conf. univ. dr. Ion SOLCANU
Vicepreședinte al Senatului

Domnului prof. univ. dr. *Teodor Maghiar*, Rectorul Universității din Oradea

9

GRUPUL INTERPARLAMENTAR ROMÂN

11 februarie 1991

RAPORT

privind activitatea Grupului Român al Uniunii Interparlamentare în anul 1990

1. Revoluția din Decembrie 1989 a determinat, și pe planul relațiilor externe ale României, o ruptură ireversibilă cu trecutul, demersurile întreprinse de țara noastră în viața

internațională vizând, cu precădere, promovarea idealurilor de libertate și democrație ale poporului român, ale prieteniei, colaborării și înțelegerii cu țări din întreaga lume, edificarea unei Europe unite, pașnice și prospere, reintegrarea țării noastre în circuitul valorilor materiale și spirituale ale umanității.

Parlamentul noii Româнии, constituit în urma alegerilor de la 20 mai 1990, a acordat, de la început, o atenție deosebită creării modalităților specifice prin intermediul cărora deputații și senatorii să facă cunoscută dorința poporului de a trăi în prietenie, bună vecinătate și pace cu popoarele europene, cu toate națiunile lumii. În acest scop, s-a acționat pentru constituirea structurilor organizatorice care să asigure cadrul propice desfășurării eficiente a activităților externe ale Grupului Interparlamentar Român.

Ședința comună a Senatului și Adunării Deputaților, consacrată dezbaterii unor probleme referitoare la activitatea Parlamentului român pe plan extern, desfășurată la 27 iulie 1990, a avut ca o temă centrală crearea Grupului Român al Uniunii Interparlamentare și stabilirea acțiunilor prioritare ale acestuia, de natură să ducă la participarea directă și cuprinzătoare, a senatorilor și deputaților români, la dialogul interparlamentar european și mondial.

Constituirea Grupului, din toți senatorii și deputații, a reprezentat o clară mărturie a voinței membrilor acestuia de a face din contactele interparlamentare un instrument important al diplomației parlamentare. Totodată, alegerea Comitetului Director al Grupului, format din 25 de senatori și deputați, reprezentând toate culorile politice din Parlament, a dat expresie spiritului pluralist și democratic, așezat de la început la baza tuturor acțiunilor pe plan bilateral și multilateral al Grupului interparlamentar.

Statutul Grupului, adoptat cu acel prilej, care răspunde standardelor la scară mondială, a asigurat înscrierea Grupului român pe linia practicilor democratice ale instituțiilor parlamentare.

Primul obiectiv al Grupului a urmărit reintegrarea acestuia în Uniunea Interparlamentară, stabilirea de contacte strânse cu grupuri naționale din alte țări, membre al organizației. În acest scop, au fost întreprinse demersuri pentru informarea președintelui și secretarului general al Uniunii Interparlamentare, a tuturor grupurilor interparlamentare, în legătură cu constituirea Grupului Român al Uniunii Interparlamentare și cu dorința acestuia de a dezvolta relații de colaborare și prietenie cu Grupurile prietene și de a participa activ la activitățile Forumului mondial al parlamentelor.

Reacțiile parvenite din diferite capitale ale lumii au pus în evidență simpatia cu care a fost primită constituirea primului Grup Interparlamentar Român după revoluție, multe grupuri naționale relevând disponibilitatea de a antama un dialog fructuos cu Grupul Român și pronunțându-se pentru reintegrarea neîntârziată a acestuia în structurile Forumului mondial al Parlamentelor, la prima sa Conferință, din octombrie 1990.

A 84-a Conferință a Uniunii Interparlamentare, desfășurată în perioada 15-20 octombrie 1990, la Punta del Este (Uruguay), a consacrat reintegrarea Grupului Român în organizație, a permis folosirea cadrului Reuniunii pentru înfățișarea noilor realități din România post-revoluționară, pentru exprimarea voinței tuturor parlamentarilor români, a națiunii române, de a-și aduce o contribuție proprie și constructivă la împlinirea aspirațiilor de colaborare, prietenie și pace ale omenirii.

În ședința comună a Senatului și Adunării Deputaților din 25 octombrie 1990, Delegația Grupului Român, care a participat la Conferința de la Punta del Este, a prezentat un raport detaliat în legătură cu activitatea desfășurată, subliniind luările de poziții ale parlamentarilor români.

Adoptarea de către plenul Parlamentului, cu acest prilej, a *Rezoluției privind activitatea delegației Parlamentului României la cea de-a 84-a Conferință a Uniunii Interparlamentare* a marcat importanța acordată de Parlamentul noii Româнии acestui moment al activității sale externe.

Rezoluția a fost transmisă organelor competente ale Uniunii Interparlamentare.

2. Statutul Grupului Român al Uniunii Interparlamentare, adoptat la 27 iulie 1990, prevedea crearea, în cadrul Parlamentului României, de grupuri parlamentare de prietenie.

În concordanță cu aceste prevederi, au fost informate Parlamentele țărilor din Europa și de peste alte continente, unde existau deja asemenea Grupuri, asupra dorinței noastre de a așeza pe baze noi conlucrarea pe această cale. Totodată, parlamente unde asemenea Grupuri nu funcționau, au fost informate că, pe bază de reciprocitate, Parlamentul României este doritor să procedeze la crearea de Grupuri de prietenie.

S-a specificat că, de regulă, în Parlamentul României se va constitui un Grup mixt, format din senatori și deputați, dar că se va răspunde pozitiv la eventualele solicitări de creare de grupuri distincte în cele două Camere.

Ca rezultat al demersurilor făcute, până în prezent au fost constituite 12 grupuri parlamentare de prietenie, cu Argentina, Belgia, Republica Coreea, Franța (Senat și Adunarea Deputaților), Japonia, Germania, Grecia, Marea Britanie, URSS, Ungaria, Turcia. Este de precizat că, cu excepția Franței, unde, potrivit tradiției, sunt constituite Grupuri separate în Senat și Adunarea Deputaților, procedându-se în mod similar și în Parlamentul României, cu toate celelalte țări menționate funcționează un Grup mixt, pe bază de reciprocitate.

Comitetul Director al Grupului a acordat în continuare atenție creării grupurilor parlamentare de prietenie, în prezent fiind în curs de finalizare încă patru, respectiv cu Canada, Mongolia, Portugalia și Spania.

La stabilirea componenței Grupurilor s-a ținut seama de opțiunea senatorilor și deputaților, manifestându-se însă grijă corespunzătoare pentru reflectarea culorilor politice din Parlament în ansamblul Grupului dar și în birourile de conducere ale acestora. Faptul că până în prezent, din grupurile create fac parte 172 de senatori și 157 deputați, este o dovadă a interesului manifestat față de acest gen de activitate parlamentară.

În luna august 1990 au avut loc două acțiuni pe linia grupurilor parlamentare de prietenie, respectiv vizitele în țara noastră ale: președintelui Grupului parlamentar de prietenie Japonia-România, dl. Hyosuke Kujirauka (3-5 august) și deputatului britanic Pall Flynn (11-24 august).

Recent a avut loc o reuniune a președinților grupurilor parlamentare de prietenie deja existente, la care a fost stabilit un program concret de activitate, care cuprinde:

- Întâlniri periodice ale conducerii Grupurilor pentru schimb de experiență și armonizare a activităților;

- Întâlniri cu cadre de conducere ale Ministerului Afacerilor Externe;

- Invitarea ambasadurilor țărilor respective, care să vorbească în fața tuturor membrilor Grupului;

- Participarea membrilor Grupurilor la acțiuni organizate de Ambasadele respective la București;

- Menținerea unor contacte strânse cu grupurile similare din alte țări; realizarea de schimburi de delegații ale grupurilor etc.

3. Comitetul Director al Grupului Român al Uniunii Interparlamentare s-a preocupat, încă înainte de Conferința de la Punta del Este, de achitarea cotizației restante la Organizație, pe anul 1989.

În ultima decadă a anului 1990, în urma demersurilor făcute, a fost efectuată și plata cotizației pe anul trecut.

Au fost informate organele competente în legătură cu cotizația pe 1991, astfel încât aceasta să fie achitată la termenele corespunzătoare.

4. În perioada care face obiectul analizei, au fost purtate discuții pentru realizarea vizitelor în țara noastră a unor delegații sau personalități pe linia Uniunii Interparlamentare.

Astfel, dl Daouda Sow (Senegal), președintele Consiliului Uniunii Interparlamentare și dl Pierre Cornillon, secretar general (Franța) al Uniunii Interparlamentare, au fost invitați să întreprindă vizite oficiale în România.

Secretarul general a acceptat deja invitația, urmând să se stabilească perioada vizitei, în cursul acestui an.

E posibil ca înaintea vizitei, la invitația Grupului, domnul Pierre Cornillon să se deplaseze la București, împreună cu o echipă de specialiști în Dreptul constituțional, în cadrul Programului de asistență pentru elaborarea *Proiectului* Constituției României. Domnia Sa a fost informat că,

într-o asemenea eventualitate, conducerea Grupului Român dorește să aibă un prim contact, pentru perfectarea vizitei sale oficiale ulterioare.

Au fost perfectate vizitele în țara noastră, la invitația unor Grupuri de prietenie, după cum urmează:

- 28.II. – 02.III. – Vizita delegației Consiliului (Parlamentului) Comunității Francofone din Belgia, la invitația Grupului parlamentar de prietenie România – Belgia.
- 11.III. – 14.III. – Vizita delegației Grupului parlamentar de prietenie Franța – România (din Senat), condusă de senatorul Jean Pouech, președintele Grupului, la invitația Grupului parlamentar de prietenie România-Franța (din Senat).

S-a transmis, de asemenea, invitația scrisă domnului Barlas Dogu, președintele Grupului turc al Uniunii Interparlamentare, care a fost invitat să efectueze o vizită oficială în România în fruntea unei delegații a Grupului interparlamentar turc, încă la Conferința de la Punta del Este. Se așteaptă propunerea concretă privind perioada vizitei.

Grupul venezuelean al Uniunii Interparlamentare a informat că delegația sa, care va participa la cea de-a 85-a Conferință a Uniunii Interparlamentare de la Phenian, în primăvara acestui an, intenționează să viziteze România. S-a dat acordul părții române.

Potrivit Programului de activitate externă a Parlamentului României pe anul 1991, urmează să aibă loc o serie de vizite, pe linia grupurilor interparlamentare, a căror perfectare va sta în atenția Comitetului Director, în funcție de propunerile care vor fi făcute și de Grupurile naționale din diferite țări.

5. Având o existență de aproximativ cinci luni, Grupul Interparlamentar român și-a construit un mod temeinic de activitate, derivat din cerințele statutului Uniunii Interparlamentare și corespunzător statutelor proprii. A reușit să realizeze o experiență parlamentară inedită, în temeiul căreia și-a prefigurat direcțiile de manifestare, unele dintre acestea realmente eficiente. De remarcat, în concluzie, faptul că a participat cu rezultate meritorii la Conferința generală a Uniunii Interparlamentare de la Punta del Este, a organizat deja 15 grupuri de prietenie cu parlamentele unor țări străine și a efectuat o pregătire, atât de necesară, conducerilor acestora.

Întemeindu-se pe aceste date ale activității de până acum, Comitetul Director al Grupului Interparlamentar Român se află în situația de a propune un substanțial *Proiect de program de activități pe anul 1991*, care va fi supus analizei, în ședința de astăzi, cu scopul de a fi completat și, în ultimă instanță, perfecționat.

Considerăm că, după această primă etapă din existența Grupului Interparlamentar Român, marcată prioritar de eforturi organizatorice, urmează o altă etapă, pe care o bănuim mai fecundă, sub raportul comunicării reale cu parlamentele țărilor lumii.

Cu această speranță, încheiem prezentarea *Raportului* nostru invitându-vă totodată să vă pronunțați în legătură cu conținutul său și, în general, asupra calității muncii prestate de Grupului Interparlamentar Român de la înființare și până acum.

Dr. Viorel FAUR,
Senator,

Președinte al Grupului Român al Uniunii Interparlamentare

PARLAMENTUL ROMÂNIEI
Grupul Român al Uniunii Interparlamentare

RAPORT

privind activitatea Grupului Român al Uniunii Interparlamentare de la constituire și până în prezent

După constituirea Parlamentului României au fost întreprinse acțiuni menite să pună bazele stabilirii unor relații active și diferențiate cu parlamentele altor state și cu organizații parlamentare de vocație mondială și regională.

În acest sens, la Ședința comună a Senatului și Adunării Deputaților, din 27 iulie 1990, au fost stabilite măsurile imediate și de perspectivă privind dialogul parlamentar pe plan bilateral și multilateral.

Au fost întreprinse demersuri pe lângă parlamentele majorității statelor din Europa, Asia, Africa, America Latină, America de Nord, precum și pe lângă organisme parlamentare mondiale și regionale, care au condus la realizarea unui amplu program de contacte prilejuite de vizitele în România ale unor delegații parlamentare, de deplasarea în străinătate ale delegațiilor României și de participare la conferințe ale Uniunii Interparlamentare.

A fost constituit Grupul Român al Uniunii Interparlamentare, format din toți senatorii și deputații, președinte fiind ales domnul senator Viorel Faur.

De asemenea, au fost constituite, în cadrul Parlamentului, 30 de grupuri parlamentare de prietenie, iar grupuri similare au fost înființate în parlamentele diferitelor țări, ceea ce a condus la amplificarea dialogului parlamentar cu străinătatea, la o mai bună cunoaștere și apropiere.

Activitatea Grupului Român al Uniunii Interparlamentare s-a polarizat pe două mari direcții: constituirea grupurilor parlamentare de prietenie cu parlamentele statelor pentru care România manifestă interese politice majore și o prezență cât mai activă în cadrul Uniunii Interparlamentare.

a. La nivelul grupurilor parlamentare de prietenie

Numărul mare de grupuri parlamentare de prietenie constituite în cadrul Parlamentului (Parlamentul României dispune la ora actuală de cele mai multe grupuri de acest gen, comparativ cu omologii săi europeni) denotă preocuparea pentru crearea a cât mai multe instrumente de negociere cu alte state, pentru amplificarea dimensiunii parlamentare în cadrul dialogului internațional, pentru sporirea influenței României, ca actor al scenei internaționale.

Pentru o organizare mai bună a proceselor de constituire a grupurilor și pentru catalizarea activității acestora, la data de 5 februarie 1991, a fost întocmit și prezentat membrilor Comitetului Director, un *ghid practic* care să vină în ajutorul parlamentarilor, membri ai grupurilor de prietenie.

Numărul de membri care fac parte din aceste grupuri variază de la 15 până la peste 300 (cazul grupului cu Republica Moldova), în funcție de interesul politic suscitât de relația cu statul în cauză, dar și de anumite afinități culturale și sentimentale manifestate de parlamentarii români.

Concret, Grupul Român al Uniunii Interparlamentare a primit, pe parcursul anului 1991, vizitele grupurilor parlamentare de prietenie din Franța (Senat și Adunarea Națională), Germania, Marea Britanie, Belgia, Turcia, Japonia, Venezuela și Argentina. După cum este lesne de observat, aceste contacte au vizat zone geopolitice importante pe scena internațională, ele acoperind trei continente.

Totodată, delegații ale grupurilor de prietenie române au efectuat vizite în străinătate, și anume în: Polonia, Ungaria și Germania. Prin participarea delegațiilor Grupului Român la Conferințele Uniunii Interparlamentare (bianuale) și anume: Punta del Este Uruguay (octombrie 1990), Phenian – RPD Coreeană (aprilie-mai 1991) și Santiago – Chile (octombrie 1991) s-au efectuat și vizite în unele țări din zonele geografice respective, și cu aceste prilejuri, contacte importante pe linia stabilirii de relații parlamentare, la nivelul grupurilor de prietenie.

b. La nivelul Uniunii Interparlamentare

În luna octombrie 1990, Parlamentul României s-a reintegrat în activitățile Uniunii Interparlamentare, prin participarea la cea de-a 84-a Conferință Interparlamentară de la Punta del Este (Uruguay). Poziția delegației în problemele Conferinței a avut un ecou favorabil. Astfel, intervenția în cadrul dezbaterilor generale a domnului Senator Cezar Buda, consacrată în întregime situației din România, a fost urmărită cu un real interes, demonstrat și de aprecierile făcute de participanți în dialogul cu delegația română. Totodată, ideile expuse în plen de domnul deputat Alexandru Albu, la punctul privind dialogul Nord-Sud, au fost reținute în procesul-verbal al lucrărilor. În comisia politică, domnul Victor Cevdarie, vicepreședinte al Adunării Deputaților, a înfățișat pe scurt poziția noastră în legătură cu criza din Golf.

În contactele avute cu conducerea Uniunii a rezultat că reintegrarea Parlamentului României în Forumul Interparlamentar este pe deplin statutară. Șeful delegației române, domnul senator Viorel Faur, a reafirmat, în cadrul sesiunii Consiliului Interparlamentar, atașamentul Parlamentului României la principiile și scopurile organizației, exprimând dorința colaborării cu instituțiile reprezentative din toate țările, pentru promovarea idealurilor libertății și demnității. Intervenția s-a bucurat de un impact favorabil asupra participanților la reuniune.

Cu ocazia celei de-a 85-a Conferințe a Uniunii, care a avut loc la Phenian (28 aprilie – 4 mai 1991), reprezentanții țării noastre au participat activ la lucrări, prezentând cinci intervenții pe probleme de fond în plenul Conferinței și o intervenție în comisia politică.

Intervențiile au fost axate pe înfățișarea realităților din România, a acțiunilor întreprinse de Parlament și Guvern în direcția edificării statului de drept, a trecerii la economia de piață, a respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, a activității desfășurate de țara noastră în vederea integrării în structurile democratice regionale și mondiale, cu precădere europene, a poziției românești în problemele vieții internaționale, înscrise pe agenda conferinței. O serie de propuneri formulate de delegația română în ceea ce privește dezarmarea și situația din Orientul Mijlociu au fost incluse în documentul final.

Cu prilejul participării la cea de-a 85-a Conferință a Uniunii Interparlamentare, delegația Grupului Interparlamentar Român a efectuat o vizită oficială în Republica Coreea și a avut unele contacte oficiale la Beijing și Bangkok.

În cadrul contactelor parlamentare româno-chineze, domnul Le Peng, vicepreședinte al Comisiei Financiare a Adunării Naționale Populare, a declarat că “relațiile cu România se bucură de atenția autorităților chineze”, apreciind că “ele vor rămâne în continuare foarte bune”. Totodată, a primit cu satisfacție constituirea, în cadrul Parlamentului României, a Grupului parlamentar de prietenie, arătând deschiderea părții chineze pentru constituirea unui grup similar.

Cu ocazia vizitei oficiale în Republica Coreea, vizită efectuată pe baza invitației Grupului Interparlamentar din țara gazdă, Președintele Adunării Naționale, domnul Park Jyun Kyn, președintele Comisiei pentru afaceri externe, domnul Park Chung Soo și alți parlamentari, au relevat semnificația *primei vizite* în Republica Coreea a unei delegații a Grupului Român al Uniunii Interparlamentare, care a reprezentat și *primul contact oficial* între reprezentanți ai instituțiilor parlamentare din cele două țări. În acest context, s-a subliniat faptul că parlamentele pot contribui efectiv la apropierea și o mai bună cunoaștere dintre cele două popoare. Partea sud-coreeană a primit cu satisfacție constituirea Grupului parlamentar de prietenie România – Republica Coreea, arătând că și în Adunarea Națională s-a creat un grup similar.

Vizita în Thailanda. Delegația a fost primită de domnul Ukrit Mongolnavin, președintele

Adunării Naționale Legislative a Thailandei. A fost relevată importanța *primului contact parlamentar* dintre România și Thailanda după Revoluția din decembrie 1989, respectiv după ultimele evenimente din țara gazdă. Constituirea în Parlamentul României a Grupului de prietenie româno-thailandez a fost apreciată de gazde, care s-au pronunțat pentru menținerea unui dialog constant între cele două parlamente, pentru sprijinirea de către instituțiile respective a amplificării și diversificării relațiilor de prietenie, înțelegere și colaborare între cele două țări și popoare.

În perioada 7-12 octombrie 1991 a avut loc, la Santiago de Chile, cea de-a 86-a Conferință a Uniunii Interparlamentare.

Se poate remarca intervenția domnului deputat Gabriel Tepelea care, în cadrul dezbaterilor generale, a pledat pentru cunoașterea situației reale, istorice și politice, a Republicii Moldova, condamnând imixtiunea marilor puteri, care și-au împărțit, în decursul vremurilor, teritorii ce nu le aparțineau, exemplificând cu situația Basarabiei, Bucovinei de Nord și Ținutului Herței. Vorbitorul a propus forumului interparlamentar recunoașterea independenței Republicii Moldova și admiterea acesteia în cadrul organizației, cu statut de membru asociat.

Delegația parlamentară română a avut contacte cu omologi din 13 țări (Anglia, Argentina, Cehoslovacia, Chile, Canada, Germania, Turcia, Ungaria, Venezuela, URSS, Coreea, Lituania și Japonia), precum și cu delegați ai Consiliului Europei, Parlamentului European, Parlamentului Latino-American și Parlamentului Andin.

Important de remarcat este și faptul că delegația română a depus, cu ocazia sesiunii Consiliului Interparlamentar, candidatura domnului deputat Viorel Găină pentru funcția de membru supleant în cadrul comisiei parlamentarilor pentru drepturile omului, candidatură care va fi analizată la Conferința din aprilie, de la Camerun.

După participarea la Conferința de la Santiago de Chile, delegația parlamentară română a efectuat vizite oficiale în Argentina și Venezuela. Cu această ocazie, au avut loc întâlniri, cu o deosebită încărcătură politică, cu conducerile celor două parlamente, precum și cu conducerile grupurilor de prietenie din cele două țări. Rezultatele obținute s-au materializat în declarațiile adoptate de parlamentele celor două state sud-americane cu privire la independența Republicii Moldova.

Vizitele s-au constituit într-un prilej deosebit de util pentru amplificarea bunelor relații stabilite între parlamente, prin intermediul grupurilor de prietenie existente. O contribuție importantă a avut domnul senator Ion Vasile, președintele grupului parlamentar de prietenie România-Argentina, care a perfectat, cu această ocazie, vizita de răspuns a unei delegații reprezentative argentinieni.

După cum se poate observa, Grupul Român al Uniunii Interparlamentare, al cărui președinte am avut onoarea să fiu, a depus o activitate susținută în acești doi ani de funcționare.

În gândirea noastră, s-a dorit crearea unei *baze de plecare* în dezvoltarea relațiilor interparlamentare, bază de care să beneficieze, în mod direct, membrii noului Parlament. Acestui nou Parlament îi revine sarcina de a prelua lucrurile de unde le-am lăsat noi, și de a găsi soluții și mijloace pentru dezvoltarea contactelor parlamentare, deosebit de importante în economia relațiilor internaționale ale României.

PREȘEDINTE,
Senator Viorel Faur

(Documentele publicate se află în *arhiva personală* a domnului profesor univ. dr. Viorel FAUR)

L I T E R A T U R Ă

P O E Z I I

Ioan F. POP

POEM ÎN OGLINDĂ

picătura albicioasă se scurge pe obrazul eterat, cuprinde forma șanțurilor neuronale, rățăcește o vreme printre pilozități. mișcarea de reptilă a sprâncenelor o împinge înspre margine, căzînd cu un zgomot de sticlă. mormanul de carne și haine învechite se mișcă în stînga, în dreapta, lovind crusta aerului osificat. în nări năvălește un amestec medicamentos de viață și moarte. liniile buzelor începeau să se țuguie, să dea drumul cîtorva bulbuci sonori. toate însă întîrziu așa că o nouă picătură porni să se rostogolească pe o ireală traiectorie, modificată de curbura unui rictus. toate se pregăteau de ceremonialul mișcării mult așteptat. foșnetul unei întîlniri apăsătoare se făcea simțit pe la colțuri. după ce au născut-o cu atîtea brațe, o lasă să atârne în balanța unui ștreang, în imobilismul și scleroza din interior. se simțea cum în creier cineva derula o bandă magnetică ce nu se mai termină. acum se vedea bine cum toate cele din jur aveau un fel de pendulă care se mișca monoton, fiecare plin scaldîndu-se în golul său. privind în oglinda celor două palme, își pipăi alene membrele, cocoșa de aer, încercă prima mișcare, ca un fel de naștere dintr-o cochilie mai mare într-o cochilie mai mică. gura s-a deschis și a pronunțat un nume ciudat, puțin ciobit

în partea stîngă. între două sunete imaginile se reflectau disproporționat, se coagulau rapid în fire de întuneric. pendulele obiectelor se opriră o secundă, o mulțime de picături albicioase se pomiră a șiroi pe pereți,acompaniate de un vag zgomot de fond. smoala privirilor șiroia prin canalele poroase, în care adie mirosul tare al singurătății. își duse mîna dreaptă la ureche, să-i asculte tic-tacul, huruitul exact al aducerii aminte. o nouă unduire se învârtea prin ungherele transparente. încearcă să se ridice cu unghiile ierbii înfipte în gît. proaspăt trezit, plin de pămînt și de alge, într-o mișcare nedescrisă. o nouă picătură neagră porni din luciul moale al oglinzii din cealaltă oglindă.

poem stins

zvîcnete lipicioase rătăcesc printre filele vidului, cu mișcări asimetrice, de imbold descompus. din această coastă va răsări coasta altui sfîrșit, aripile de sezon ale putreziciunii. nemișcările acestor tentacule așteaptă întoarcerea amurgului risipitor. prinși în gurile de smoală, în aristocratice plictiseli, între buzele de termită ale somnului - tremurăm ca niște păsări legate de stîncile cuvintelor. cu rînjete largi ne naștem iară și iară din restul ignetelor freatice. din vuietul marin de placentă crescută în tîmplă. burțile goale continuau să nască vijelios nimicul. nerăbdători, beam otrăvuri înmiresmate din cranii de meduză. animale de vîsc ciuguleau bezna din pupilele dimineții. între timp, din toate creștea umbra de apoi a unui mort nou născut. aici se poate vorbi într-un singur fel și tăcea într-o mie. întunericul ne întâmpină cu învelișul lui univitelin, cu strălucirea lui interminabilă. în acest dumnezeiesc dezmaț strigăm din toate încheieturile, să vedem în ce loc ne-a mai născut slăbiciunea cuvintelor, acolo sau aici. dacă sîntem noi ori încărunțitele noastre aparențe. dacă mai existăm în visul tău solidificat. în mecanismul din creier unde un deget tot bate ca un dement. privirile tale pluteau peste noi ca niște stomacuri lichide, cu îndemnuri ce au tot mai mult gustul cenușii. așteptăm încă scrișnetul oaselor, liniștea să-și trimită după noi temnicerii. pe toate le așteptăm ca și cum clopotul pămîntului ne-ar bate în vene, ca și cum o mîna scheletică ar umple din nou paharul vieții cu paharul morții. pagina goală în care ecurile noastre de humă se aprind și se sting.

P R O Z Ă

Mircea PORA

CRĂCIUNURI (II)

Pe lângă cei mari care hotărau totul, meniuri, ore de începere a meselor, trasee ale plimbărilor, conținut al discuțiilor, „piese” ale acelor Crăciunuri eram și noi, copiii. Simt și acum, după atâta amar de vreme, acea peliculă umedă ce mi se așternea pe piele, mai mult ca sigur emoția, bucuria, când Rodica, Mihăiță, Stela circulau pentru două-trei zile prin camerele noastre. Ei erau copii de oraș ce veneau să se întrețină cu mine, provincialul, ca să nu zic mai rău, săteanul. Dintre cei trei oaspeți mai mici cea mai împopoțonată era verișoara mea Rodica. Stridente îi erau mai ales capișoanele, dar și fundele de diverse culori, ce-i transformau capul într-un fel de pepene ce parcă plutea prin camere. Ea râdea forțat, rostea cuvinte doar pe jumătate, nu lăsa multă vreme ca trăsăturile feței să-și iasă din matca lor normală, ținea să fie întotdeauna perfectă, auzind, probabil, încă de pe atunci, glasuri lăuntrice, care-i spuneau că mai târziu va fi o femeie exemplară, o frumusețe, după care armate de bărbați vor alerga. De mâncat, mânca puțin, dar avea obiceiul ca puținul acela să-l mențină mult timp în gură, astfel că, sub presiunea alimentelor, greoi mestecate, obrajii i se umflau, întregul chip rotunjindu-se, amintind frapant de cei bolnavi de oreion. Îmi amintesc foarte bine că la îndemmurile, aproape militare, ale mamei ei, sau altfel zis, ale mătușii mele, tanti Bebi, Rodica din când în când ne mai și cânta. Spectatorii stăteau în fotolii și pe divane, solista rezemată discret de un colț al biroului tatălui meu. Nici nu deschidea bine gura și mama ei și exclama: „Auziți la fata asta...” De fapt, nu era nimic de auzit. Cântecele era o rostogolire de sunete dogite, un fel de huruit vocal, care planta tristețe în urechi. La sfârșitul reprezentației, negreșit se aplauda. Aprecieri evident false ce o învăluiau totuși ca într-o vrajă, pe mătușă-mea. Mihăiță, fratele Rodicăi, numit și Meiță, în momentele de adorație, de către mama sa, era căpitanul nostru de echipă. În orice discuție, oricât de neimportantă, el avea întotdeauna ultimul cuvânt. Aerul de aroganță îl avea din naștere, moștenit în bună parte de la tatăl său, care din fiu de țăran ajunsese medic, „doctore”. Meiță era întotdeauna „cel mai... cel mai...” în toate competițiile. Atunci când ne vizita la Topolovăț începea să-și exhibe virtuțile de cuceritor, de irezistibil sentimental, cea vizată de „agresiuni” fiind Stela, fiica lui Romi și a Margaretei. Mici înghesuieli prin colțuri, prinderi de mână, priviri care voiau să zguduie. Susținut din spate de mama sa se amesteca, nu arareori, în discuțiile celor mari. Se amesteca și contrazicea, bolborosind vorbe pe care nu le înțelegea, creând pentru minute bune „o atmosferă de stânjeneală generală”. Dar faptul nu conta, toți trebuind să se sacrifice pentru ca fiul cel mare al lui tanti Bebi să spună ce avea de spus. Cum

arăta Meiță pe atunci? Corpul mai degrabă subțire, picioarele și mai subțiri, pieptul fără protuberanțe musculare, mișcările ușor dezordonate, mai ales când se voia demonstrativ. Din ochii mici, de culoare incertă, țâșneau lumini difuze, el transmițând prin priviri ceva cenușiu, friguros. Nasul ascuțit se ridica puțin în vânt de sub o frunte ce semăna cu o plăcuță de beton. Se încheaga, pe ansamblu, o neplăcută fizionomie de pisică. Ar mai rămâne s-o potretizez pe Stela, Ramona, cum îi vor spune mai târziu romanțioșii. Spre deosebire de Mihăiță și Rodica, verii mei, care se vroiau mereu pe socluri, Steluța, fără a forța vreo notă, grație calităților ei, era de la bun început pe ... soclu. Avea în ea un neastâmpăr permanent, în conflict destul de dur cu normele de burgheză educație. La masă, putea trânti oricând un pahar, sau rata transportul supei de la castron la farfurie, în momentele solemne, când tatăl ei recita din Minulescu, putea emite cu seninătate un sughiț, exista riscul ca, urcată pe un divan sau fotoliu, să sară, de acolo, pe neașteptate, în drumul vreunuia dintre adulții casei. Pe Stela nu te puteai supăra deoarece pentru ea, în cea mai mare parte, existența era încă o glumă. Avea o dorință intensă de a-și prelungi la maximum copilăria. În izbucnirile ei nu era nimic contrafăcut, rău intenționat, ci doar o energie ce nu se lăsa prinsă în nici un fel de chingi. Dacă pe Rodica mama ei o aranja, mai exact o împopoțona pentru „a fi frumoasă”, tanti Margareta nu avea astfel de preocupări în ceea ce o privea pe Stela. Fata „Bocheștilor” nu purta fonte, capișoane, fesuri, felurite cordoane, fiind pe acest plan mai degrabă o învinsă. Dar ce virtuți recuperatoare ar fi putut avea artificiile prin comparație cu plusurile naturale. Stela se dovedea încă de pe atunci un exemplar feminin de excepție. Un corp suplu, armonios, o fizionomie deschisă, ochi extrem de mobili, de inteligenți, erau atuurile unei ființe ce se putea liniștită lipsi de artificii. De Crăciun, în fața pomului aprins se cântau colinde. Dintr-o casă burgheză ieșeau sunete ce se stingeau nu mai departe de curte, de grădină. Toți cântăreții aveau sub ei, printre ei, corzile ghitarei cumpărate de tatăl meu de la niște evrei din Cernăuți. De altfel, el iniția corul, îl acompania, îl dirija prin diverse mișcări ale fizionomiei. Pentru „mai sus” ridicau din buze, pentru „mai jos” își aținteau o clipă ochii în pământ, pentru „prea tare”, altfel zis pentru răcnete, făceau o mișcare de balans în spate. Într-o permanentă derivă, pe parcursul recitalului, se afla tanti Bebi cu urechi de beton și glas de trompetă. Greul îl ducea mama și mătușa-mea Leli, care aveau minute bune „de uitare”, de predare trup și suflet colindelor. Romi participa formal la cor, căci vocea nu-l scotea din casă iar Margareta nici măcar astfel, ea transformându-se atunci într-un fel de umbră de aluneca discret prin zona teracotei. Grupul cânta cu mult oxigen, cu aplomb, „Trei Păstori se Întâlniră”, „O ce veste minunată”, pierzându-și din forță, din rigoare, din respectarea nuanțelor odată cu începutul inevitabilului „O brad frumos”. Descompunerea formației era graduală, dezertările interpreților se făceau cu delicatețe dar fără cale de întoarcere, singura „rezistentă”, fiind mătușa-mea Leli, al cărei glas, ușor vibrant, se mai agăța câteva clipe, cu un fel

de disperare, de acompaniamentele tatălui meu. S-a întâmplat, și nu o dată, ca imediat după colindatul din casa noastră să auzim pe la uși, pe sub ferestre, alte glasuri de colindători, imperative, stridente, în care o firavă muzicalitate se împletea statornic cu un fel de dogeală cauzată aceasta de bătrânețe, alcool și tutun. „Au venit țiganii”, spunea mama și un fel de disperare, asemenea unui evantai, i se așternea pe față. Țiganii stau – după mai bune de cincizeci de ani îi văd foarte clar – nu chiar în mijlocul sufrageriei dar nici prea departe de el. Zăpada ce o au pe haine le mai atenuează din miros. Formația e mereu aceeași, un bariton, Burcea, doi tenori, Lala și Arapu, o mezzosoprană, Crela, și o soprană, Poanca, acompaniați, cu toții, de o „capră” și de un contrabas, mînuit de regulă, de Boza.

- Domnule, să nu te superi, se adresau în cor tatălui meu.

- Nu mă supăr ...

- Nu să supără nici doamna și nici goșcii dumneavoastră ... veniți dă la oraș?

- Nici ei ...

Și totuși mirosurile lor ... cât sunt de puternice, de neliniștitoare ... Trimit săgeți, dar ce zic eu, adevărate proiectile de artilerie, înspre tablouri, barometru, scaune, oaspeți, divane, perdele, teracote. Însuși pomul de Crăciun, inflammat de podoabe, se clatină, biblioteca își îndeamnă cărțile să fie mai „umăr la umăr” în aceste clipe grele, ceasul din perete abia mai pâlâie din mecanismele sale. „Dă-le, Doamne, sănătate ... Domnu Doctor, să ce tână Dumnezău ... Ești Pora al nostru ... și pă Doamna ... și pă Domnișoru ... poți să puni în straiță ... poți să puni ... mulțam ... țucu-vă mânili ... la anu iar venim ... gata, Arapule, plecăm” ... și „masa neagră” se-ndreaptă spre ușă, iese în etape, întâi capra și contrabasul, pe urmă sacii, interpretele, interpreții. Afară e noapte și zăpadă. Din cauza frigului se aude vag bâzâitul firelor de telegraf. Vecinii noștri sunt și ei în jurul mesei de Crăciun, cu porțile, grădinile și curțile păzite de câini foarte răi. Lătrăturile lor, amestecate cu alte și alte lătrături se aud peste câmp, până la gară, și poate mai departe spre podurile Begăi. O dată sau de două ori, în pline sărbători ale Crăciunului, seara, când mama tocmai așezase masa și-i invitase pe oaspeți să ia loc pe scaune, ba cred că se desfundaseră și primele sticle de vin, s-au auzit în zona Dispensarului zgomote de căruțe care tocmai opriseră. Nu la mult timp după aceste semne suspecte și provocatoare de neliniște glasuri de bărbați, chiar de sub geamurile sufrageriei festive, își aruncau buzduganele peste mica noastră reuniune ... „Domnu doctor ... domnu doctor ... vă rugăm să veniți până afară!” ... Tata se scuză față de cei ai casei, își ia paltonul pe umeri, ne părăsește pentru câteva clipe. Pe coridor au loc dialoguri pe care, noi, cei dinăuntru, nu le înțelegem aproape deloc. După chipul mamei îmi dau seama că în programul nostru va interveni ceva nedorit. Într-adevăr, după câteva momente, tata se întoarce și simțim cu toții că față de masa întinsă, pentru un anume timp, el va lua o anume distanță. Va trebui să plece prin frig și ninsoare, prin noaptea

care începuse, la niște bolnavi din două sate nu tocmai apropiate. În vreme ce invitații cu buna dispoziție redusă la mai mult de jumătate încep să închine primele pahare, în bucătărie se pregătește cu totul altceva: echiparea medicului de țară în vederea „excursiei” ce-l așteaptă... Mama iese din sufragerie pentru că trebuie să-l ajute, mai precis să-i aducă echipamentul adecvat de drum. Coboară din pod așa-zisele „cizme rusești”, de fapt niște enormi pâslari ce se confruntaseră în război cu gerurile de la Cotul Donului. Pâslarii seamănă cu doi butuci buni să protejeze picioare de urs. Sunt atât de mari, de groși, de „ai noroaielor și gerurilor”, încât nici nu ți-i poți imagina coexistând cu delicatul moment al unei mese de Crăciun. Tata va îmbrăca, firește, și niște pantaloni făcuți tocmai pentru ocazii excepționale de croitorul satului, Gicu. Înotă în ei, atât îi sunt de mari, de nătâng croiți. Dar sunt calzi, căci au pe dinăuntru vatelină și ore întregi poate ninsoarea să cadă pe ei, fără ca nici cel mai vag fior de frig să-l străbată pe cel ce-i poartă. Urmează, în ordine, două jersee pentru protejarea spatelui și, în final, bunda, care-l transporta pe tata în secolele ciobăniei triumfante.

Adrian ADAMACHE

Lista lui . . . nea Vasile

Era prin '90 -'92, oricum prin preajma primelor alegeri și cum nevastă-mea voia "să intre în rândul lumii", am cumpărat la mâna a doua, de la întreprindere, o Volgă neagră - fostă a directorului - cu destui kilometri la bord. Și cum era Volgă, tot ea, nevastă-mea, după obiceiul ei de alint i-a zis "Natașa", iar cum pernele erau de vinilin roșu, porecla de "cea roșcată". (Să nu vă mire acest obicei, în casă la mine n-am frigider, ci "Pinguinul", n-am televizor, ci "Mincinosul", n-am bibliotecă, ci "Ochelarista" ș.a.m.d.)

Dar nu asta-i problema, ca orice novice în ale automobilismului, am făcut curând pasiune pentru numita. O spălam, o lustruiam, i-am schimbat preșurile, i-am pus huse - tot roșii, i-am atârnat o iconiță la oglinda retrovizoare ... mă rog, am cam sulemenit-o de mai mare dragul.

Și bineînțeles, m-am apucat și să mă fudulesc pe la prieteni și familie, duduind cu ea pe drumurile publice, de la piață, pentru un pătrunjel, până la a descinde în creierul munților, într-un sat, de unde-mi e obârșia, ca să mă vadă mama, tata și rudele, cât de mândru îmi stă călare pe Natașa a roșcată.

Dar la mecanică sunt cam tufă, așa că la prima scrânteală a nărăvașei, o biată pană pe roata stânga din față, a trebuit să opresc la o vulcanizare. Și asta într-un sat pe valea Argeșului, dacă nu mă înșel.

Meșterul nu prea avea mult de lucru, dar la el era puzderie de oameni. Ședeau toți în fața "garajului" - să-i zicem așa - și sporovăiau de câte toate, despre vreme, despre care ... cu care din sat, ce are de vânzare unu', ce-are de pățimit altul, din nu știu ce pricină, mă rog. În toată

Adrian ADAMACHE

Șef serviciu Arhive
Tehnice și de Înregistrare
a Arhivelor Naționale a
României. Romancier, cu
preocupări de istoria
culturii

vremea asta două sticle de țuică făceau rondul și fiecare gălgâia mai mult sau mai puțin și lăuda apa de prună.

M-am așezat și eu pe un colț de bancă în vreme ce meșterul s-a apucat să pună cricul, să scoată roata și așa mai departe.

Ascultam mai mult sau mai puțin atent la pâlăvrăgeala oamenilor, privind în lungul șoselei cam pustii la ora aceea, când dintr-o curte și-a făcut apariția un ins cel puțin curios, după mers și înțolire.

Trăgea un picior și se sprijinea într-o bătă. Târa după el un geamantan de nuiete în care era practicată o gaură, prin care se ițea un cap de găscă supărată tare, așa că găgâia de mama focului în liniștea amiezii.

- Un'să'ce nea Vasile? voi să știe unul de alături.

- Om vedea, n-ai grijă! răspunse careva. Dă el raportu' acu' !

Zisul nea Vasile, l-am văzut bine când s-a apropiat, era îmbrăcat cu niște blugi cu vreo două numere mai mari, cu un tricou de culoarea vântului turbat, inscripționat însă violent, căciulă de miel pe cap și cu opinci imense din cauciuc auto.

- Hei, nea Vasile, un'te'ci? strigă curiosul către cel ce șontocăia spre noi.

- Iacă la voi, mă! Iacă la voi! Da' n-am treabă cu voi. N-am treabă!

Se apropie. Cei de pe banca de vis-à-vis se strânseseră să-i lase și noului venit nițel loc. - Șezi, nea Vasile, șezi aici!

- N-am treabă cu voi! Ce, sunteți surzi? dar se așeză, puse geamantanul de nuiete între picioare, scoase niște porumb din buzunar și-i puse câteva boabe pe cufăr. N-ați, fă, numai tacă-ți pliscul! mai zise.

Își atârnă mâinile în toiașul-bătă și-și proțâpi capul peste ele. Se rățoi la mine:

- Cu domnul de colea am a vorbi!

- Cu mine?

- Îhî!

- Eu? Ce ai cu mine?

- Cum, ce-am? N-am văzut? În ce partid ești mata?

- Eu?

- Ihî !

Am ridicat din umeri.

- Nu știu !

- Aaa! Faci pe niznaiul. Secret, nu?

- Nu e secret, dar chiar nu fac parte din nici-unul.

- Nu se poa' !

- N-o fi făcând parte din nici-unul, bre! zise cineva.

- Ia taci, bă! Te făcuși filozof și tu? Tacă-ți fleanca! Dar asta ce-i? și o arată pe Natașa, care era acum în trei picioare . . . scuzăți, roți!

- O mașină ...

- He! Asta să i-o spui mata cui vrei! Ce, eu nu văz! I-o mașină, dar ce fel de mașină?

- Băi, nea Vasile, ți se năzări așa pe om!

- Bă, tu ai auzit să taci? Io cu'mnealui am ce am! Nu cu tine, flendurică. Și ia zi, bre, mata din ce partid?

- ?!?

- Hai, nu face fițe cu mine, cocoane, că vă știu eu. Mie-mi zici?

- Lasă omul în pace, nea Vasile, interveni și meșterul care tocmai lipea petecul la cameră, dacă nu vrea să spună ...

- Grigore, dacă te mai bagi în ciorbă, îți dau foc la șandrama! Mi-ajunge că nu mai are omul parte de ceas de odihnă de când ți-ai deschis tu afaciri sub nasul meu ... Ia te rog!

Ca să aplanez începutul de ceartă, m-apuc să-l iscodesc și eu - adevărul e că mă și distra situația.

- Dar care e baiul, nea Vasile, de vrei să știi ce politică mă duce capul?

- Baiul?! ... păi este de la Peunere! Asta era! Trăiască dom' Funar ... ăă ... și Ciontea! Ura, ura, românași de-ai noștri ...

- Ce-ți veni, hodoronc tronc !

- Aoleu, doar n-oi fi iștenem? !

- Ce să fiu?

- Boanghen, ăla! Udemerist de-al lui Domokoșu, naiba că mi să-ncurcă limba ...

- Stai liniștit, că nu-s de nici un fel.

- Bre! Eu nu-s de azi, de ieri pe lumea asta! Să fii mata sănătos! Nu mă poți minciuni, așa, cu una cu două ...

- Dar ce te-apucă, nea Vasile, cu omu'? Ia mai bine și mata o gură de-aici ... îl îmbie unul din capătul celălalt al băncii pe care ședeam eu.

- Cum, ce m-apucă? Nu iau - și respinse sticla - la autorități nu te duci cu trăscaul în gât! Cum, ce m-apucă? Parcă voi nu știți? Pas de intră tu, Culaie, la dom' doftor Sprânceană fără să zici "Vivat Democrația! Jos Criptacomuniștii!", că nici nu să uită la tine orice rebegeală ai avea. Că s-a tras `mnealui la țărăniști. Nu-i așa?

- Păi cam așa e ..., aprobară oamenii.

- Vezi?! Te duci tu cumva la Primărie și nu zici din tot năduful "Iliescu-apare, soarele răsare!""? Atâta-ți trebe, că se uită câș până și tanti Marița, femeia de serviciu ... Ai curaj `mneata, Culaie-tată, să ajungi la frizerie și să-l vorbești de rău pe nea Câmpeanu? Păi, îți taie Bilică gātu' cu briciu. Cu briciu' ți-l taie, ascultă la mine ... Și să nu mai zic de școală ... Acolo e halima mare.

- Așa e, așa e!

- ... Sunt mulți, și care pe care. Directoru', Cucuiet, îi cu Cunescu ăla, ăl de matematică cu ăi cu bradu', ăl de română îi cu Vadim și-a lui ceată ... Dar

dacă vrei, îi am notați colea la catastif - știi, am și eu un neisprăvit de nepot și mai mă'c pe acolo - ca să nu-i încurc. Îl lasă pe bietul copil dac-o dau greșit.

Își scoase din buzunar un carnet zărzăvuit și un ciot de creion. Se întoarse spre mine. - Acum pricepuși? Mata ce ești, bre? Cum te cheamă, ce funcție și cu cine ții ... Înmuie capătul de creion în gură și-și atinși ochii spre mine, așteptând.

- Ei?

- Ei, ce? Nu ți-am zis că nu-s nimic ...

- Cum așa? Da' eu nu-s chior. Ce, n-am văzut? Ești ofițialitate, ce mai! Uite (și-mi arată mașina). Ai mașină? Ai! E Volgă? E ... Îi neagră? Îi. Zii ce hram porți. Să te trec aici . . . ! și bate cu dosul palmei în hârtii.

Apoi, cu voce moale, rugătoare:

- Hai, nene, nu mă ține așa, că am și eu o treb'șoară ... Cu niște pământ ... la Răgălii, așa-i zicem noi, la Răgălii. Și nu vreau s-o dau pe arătură, zău ... Am venit, vezi, pregătit ... Cu găasca ...

SĂRMANUL DIONIS DE MIHAI EMINESCU. REPERTORIUL TEMATIC ȘI MOTIVELE LITERARE

Ceea ce caracterizează nuvela *Sărmanul Dionis* este setea de absolut a eroului romantic, care depășește experiențele existenței reale printr-o extraordinară aventură temporală, spațială, și modală (secolul al XV – lea, în istorie și în cosmos, individual și prin cuplu). Dionis își depășește condiția prin aventura metafizică în care se angajează și prin forța iubirii, care-l propulsează în cosmos.

Tema idealității utilizează tipuri de antiteză precum sufletul și realitatea, lumea mea și lumea cea aievea, lumina și umbra, irealitatea și realitatea, lumea materială și spiritul. Imensitatea și suflul divinității, pe de o parte, exilul pământesc, pe de altă parte, împăcarea și revolta, rugăciunea și blestemul fac parte din antizelele definitorii pentru creația romantică eminesciană.

Sărmanul Dionis prezintă soarta tragică a omului de geniu, scrie Eugen Simion. Eroul evadează, negând ordinea existentă. Alcătuire fragilă, el caută paradisul pierdut în propria ființă și în dispersia cosmică. Titanul și geniul sunt prezentați adesea ca simboluri ale inadaptării romantice (Matei Călinescu). Se unesc astfel contemplativitatea și răzvrătirea. În *Sărmanul Dionis* sunt esențiale contemplativitatea și meditația, legate de tema iubirii, a istoriei și cosmogoniei.

Tema fantastică și tema visului coexistă în *Sărmanul Dionis*. Romantismului îi aparține această tentare a idealității, ambiguitatea vis – realitate și scindarea ființei prin experiențe legate de mistere, narcisism, androginie, ezoterie etc. Visul din *Sărmanul Dionis* seamănă cu cel din romanul lui Novalis, *Heinrich von Ofterdingen*, vizând idealitatea, floarea albastră, întâlnită și în această nuvelă, precum în *Floare albastră* și în *Călin (file din poveste)*.

Somnul și visul sunt la Eminescu un început de "extincție a conștiinței" (G. Călinescu) și de trezie originară, grea. Ieșind de sub controlul voinței, visul este expresia unor aspirații profunde. Asociat ficțiunii, el transfigurează lumea. Mitul visului și al sufletului și izvoarele inconștientului documentează despre mecanismele lăuntrice ale ființei și despre transcendențele cosmice.

Ascensiunea lui Dionis are un caracter gnostic, inițiativ. Eroul recurge la o tehnică magică, la o formulă căutată în cărți. Apelul la asemenea cărți vechi, formatoare și la formule magice este esențial la Eminescu. Citatul final, din Théophile Gautier, reprezintă o cheie potrivită acestei formule și componente gnostice a aventurii spațio-temporale a lui Dionis.

Între "desprinderea de lume și regretul față de această desprindere" se află, la Eminescu, "renunțări din ce în ce mai drastice, sublimări repetate, experiențe radicale și neîncetate" (Dan Mănuță). Dionis le cuprinde ca într-un sâmbure. Nestatornicia

formelor și a devenirii și irepresibila nostalgie îl încearcă. Preocupat de destin, de iubire și ființă, Dionis are o structură hyperionică.

Alături de tema cunoașterii, iubirea constituie fundamentul acestei scrieri. Eroul i se adresează iubitei ca unei stele. Un fragment de proză postumă, *Scrisoarea lui Dionis*, este o scrisoare de dragoste, în tonul și atmosfera epocii de la 1872. Cunoașterea absolută și iubirea pură îl preocupă atât de mult pe Dionis – Dan încât, pentru a le atinge, într-un episod faustic, își vinde umbra. Scena amintește de *Faust* al lui Goethe și de *Istoria stranie a lui Peter Schlemihl* de Adalbert von Chamisso. În nuvela lui Eminescu motivul umbrei accentuează ideea evaziunii și a relativității timpului și spațiului. Desprinderea de umbră este o desprindere de vremelnicie, de realul înșelător. Dan - Dionis și Maria trăiesc acest sentiment al elevației și spiritualizării.

Referindu-ne la întreaga creație, arătăm că "romanul" erotic eminescian cuprinde cinci capitole- cicluri (Cf. Nicolae Manolescu, *Desenul din covor*, București, Editura Cartea Românească, 1988, cap. "Romanul" erotic eminescian, pp. 37-41). Între *La o artistă* (1868) și *De ce nu-mi vii* (1887), în douăzeci de ani, există treizeci și șase poezii de dragoste, un adevărat roman erotic eminescian. Li se adaugă *Sărmanul Dionis*, *Cezara*, *La aniversară*, unele secvențe din dramaturgie etc. Amintim aceste cinci capitole pentru a sublinia ipostazele multiple ale temei. 1. Poeziile de tinerețe se situează între adorarea și disprețuirea femeii (*La o artistă*, *Venere și Madonă*, *Mortua est*, *Înger de pază*); 2. Poezii în care sentimentul iubirii este trăit plener (*Floare albastră*, *Noaptea*, *Făt Frumos din tei*, *Povestea teiului*, *Lacul*, *Dorința*, *Povestea codrului*, *O, rămâi*); 3. Poezii ale iubirii pierdute și regretate, romanțele (*Atât de fragedă*, *Sonete*, *Freamăt de codru*, *Despărțire*, *Din noaptea*, *Și dacă*, *La steaua*, *Te duci*, *Când amintirile*); 4. Poeziile iubirii misogine, satirele morale și filosofice (*Pe aceeași ulicioară*, *Scrisoarea IV*, *Scrisoarea V*, *Luceafărul*, *S-a dus amorul*, *Adio*, *Pe lângă plopii fără soț*, *Ce e amorul?*); 5. Poeziile iubirii reînviată, ale amurgului, elegiile ultime ale împăcării și farmecului (*Iubind în taină*, *De-or trece anii*, *Lasă-ți lumea*). În *Floare albastră* Nicolae Manolescu identifică scenariul caracteristic al eroticității. O ipostază a acestuia întâlnim în *Sărmanul Dionis*, alături de tema omului superior și a cunoașterii. În creațiile acestei perioade întâlnim intimitatea, senzualitatea și somnul, idealitatea, patima, instinctul și sexualitatea. Universul este natural și vitalitatea primară.

Ca în alte creații eminesciene reprezentative, în *Sărmanul Dionis* aventura este spațială (Orient, târâmurii îndepărtate, Ev Mediu românesc), temporală (trecut, mitologie, basm, copilărie) și modală, interioară (imaginație, arheu, somn și vis). Deziluzionarea provine din contrastul aspirațiilor cu inconsistența și decăderea prezentului.

Dintre motivele literare întâlnite în nuvelă amintim cuplul etern (iubirea), arheul și avatarul, visul (concentric), magia, doma, zborul și căderea, viața ca vis, lumea ca teatru, dublul și umbra, androginia, metempsihoza, călătoria spre centru, steaua, armonia cosmică, noaptea, muzica, oglinda, sâmburele de ghindă etc. Ca unități ale textului, motivele literare repetă semnificativ anumite situații și au

înțelesurile lor. La Eminescu sunt cuprinse în metaforele vieții ca vis, ale soartei alunecătoare și ale cunoașterii prin iubire.

În proza eminesciană întâlnim visul romantic, cugetarea filosofică, arheul metafizic, dimensiunea spirituală și sondarea misterelor. În nuvela *Sărmanul Dionis* eroul se mișcă în timp și spațiu datorită reprezentărilor sale. Experiențele îi arată conștiința eternității, dar și a limitării corporale, actoricești. Ideea (de)dublării, a copierii și umbrei, a vieții ca vis persistă. Exilul, nostalgia inversă și căutarea unei limbi *potrivite* (precum araba) revin în epilog, închizând visul, punându-i o pecete. Această temă a visului și a metempsihozei este legată astfel de tema creației și a lecturii inițiatoare, magice, asemenea unui cod. Esențiale în nuvela *Sărmanul Dionis*, ele sunt permanențe ale creației eminesciene.

Sublimul romantic din aventura cosmică a lui Dionis – Dan, extazul său în fața naturii paradisiace (amintind, parțial, în seria erotică, de raiul din *Cezara*) – insule, spiritualitate, arhei, învățătura cărților vechi – reprezintă o ascensiune spre acel “supranatural” al *teologiei mistice* a lui Dionisie pseudo - Areopagitul, când “cuvintele se împutinează, datorită contemplării lucrurilor inteligibile”, în cercetarea “cauzei desăvârșite și unice a tuturor”, pentru dobândirea “uniunii fără cunoaștere cu Cel care-i mai presus de toate” (Cf. Dionisie pseudo – Areopagitul, *Despre numele divine. Teologia mistică*, Traducere de Cicerone Iordăchescu și Theofil Simenschy, Postfață de Ștefan Afloroaei, Iași, Institutul European, 1993). Libertatea eroului romantic este dirijată spre ceea ce este mai presus de fire și ține de rațiunea ultimă. Armonia cosmică și cântările “ca un stup de albine” corespund intensității gândirii eroului. “-Aș voi să văd fața lui Dumnezeu, zise el unui înger ce trecea. – Dacă nu-l ai în tine, nu există pentru tine și în zadar îl cauți, zice îngerul serios”. Descoperind existența limitei reale, în faptă, și existența unui mister “supraluminos”, eroul vrea să le *descifreze* ca un regizor. Este o altă scindare – ipostază romantică, o incompatibilitate, în fond, care, în romantism, abundă. “Transfigurarea cuvântului”, scrie Ștefan Afloroaei, în interpretarea la *Teologia mistică*, include și starea în care “cunoașterea devine tot mai mult contemplare a naturilor divine”. Contemplarea acestui mister dă feroare întregii scrieri.

Rosa Del Conte subliniază faptul că “ascensiunea lui Dionis a eșuat în întregime ca viziune de tip platonice, ca gnoză”. Întotdeauna inițiativa este a lui Dumnezeu și nu există loc pentru nici o zeificare luciferică a omului. “Lumea oamenilor este o masă damnată, fără de scăpare: la ce bun să cobori”? Ea nu este transparentă pentru nici o lumină. Dionis nu are acces în spațiul consacrat al domei. Putem spune însă că în a treia călătorie, în cosmos, Dionis participă la viața imensității, fără să aibă aceeași esență cu ea. Cuplul eminescian se împlinește spiritual într-o altă lume, cu care se identifică. Iubirea reprezintă suprema fericire.

Interdicțiile arhetipale îl poartă pe Dionis spre “mijloacele cunoașterii magice”. Această tentativă este demiurgică și îl apropie pe Eminescu de Byron și Schelley. În *Sărmanul Dionis* îndrăgostiții ating starea ideală, când participă la creație și la eternitate și restabilesc “integritatea inițială a ființei” (Zoe Dumitrescu – Bușulenga), ca într-o geneză. Eroii trăiesc o “experiență a totalității”, o “aventură în absolut”.

La antipodul secvenței sublimului cosmic, al participării, din *Sărmanul Dionis*, se situează scena euthanasică, a stingerii, din *Cezara*. Nirvana este o retragere din deșertăciunea lumească și o cufundare în școala naturii, în veșnicie. Asemenea descrieri ale naturii paradisiace, în care eroul este însoțit de iubită, apar și în *Avatarii faraonului Tlă*. Extraordnare sunt, la relectură, scenele paradisului lunar din *Sărmanul Dionis* și ale paradisului terestru din *Cezara*. Sufletul încăpător al eroilor și inițierea acestora sunt condițiile accesului la beatitudine și primordial, ale participării la viața cosmică.

Încă în această proză scriitorul se confruntă cu răul lumii, pe care îl denunță. În paginile realiste și polemice care prezintă egoismul, războaiele și deșertăciunea pământescă, ura și răutatea dintre oameni, identificăm motivul negației, întâlnit adesea în creațiile maturității, în poezie și în gazetărie. De la *Cugetările sărmanului Dionis* la nuvelă, *Odă (în metru antic)* și *Rugăciunea unui dac* este drumul de la amărăciune, umor și amuzament, la gravitate, solemnitate, interiorizare și rugăciune - blestem. Parcursul experiențelor lui Dionis este revelator pentru un destin.

Astăzi proza de evocare istorică eminesciană este inconfundabilă datorită descrierii și asocierii aspectelor reale și ireale și a alternanțelor luminii cu întunericul. În episoadele evadării în istorie peisajul este însuflețit și pregătește secvențele cosmice ascensionale. Remarcăm totodată participarea sufletească intensă a eroilor.

Experiențele lui Dionis arată felul în care ființa umană încearcă eternitatea, absolutul. Experiențe individuale, mistice și intelectuale, ele (re)verifică raporturile cu imensitatea, Veșnicia poate apărea astfel ca o dimensiune asupra căreia, prin iluminare, "timpul se poate deschide" (Rosa Del Conte). Tema din *Sărmanul Dionis* și *Avatarii faraonului Tlă* este aceeași: arheul (avatarul) și tărâmul de dincolo. Asumându-și funcții poetice, proza eminesciană sondează interiorul ființei și este preocupată de miturile iubirii și ale cosmogoniei.

În *Sărmanul Dionis* procesul de creație eminescian, care operează cu antiteze și limpeziri infinitezimale, asociază tensiunea evadărilor eroului și sublimul acestor stări cu ironia romantică și aspectele carnavalesci. Astfel, *cugetările sărmanului Dionis*, în versuri, în registru carnavalesc, umoristic și comun, constituie ordinea realității din care se desprinde eroul, pentru a intra în a). timpurile lui Alexandru cel Bun, în b). spațiul cosmic, "prin oștiri de stele, prin țării de raze", în c). starea de armonie cu creația și lumea. Sunt trei tipuri de evadări întâlnite la Eminescu, precum și la alți scriitori romantici.

La Mircea Eliade narațiunea mitică urmărește modurile de camuflare în cotidian a misterelor (miracolului) și a fantasticului. Tema timpului (real și ireal, istoric, mitic, memorial, cosmic, psihologic) îl apropie pe Mircea Eliade de Mihai Eminescu. Ca și preocupările de suflet și de regimul interior, întemeiate pe asimilarea filosofiei și pe folclor. *Șarpele*, *Domnișoara Cristina*, *Noaptea de Sânziene* au fost analizate adesea pornind de la creația eminesciană.

Triunghiul, ochiul de foc reprezintă limita, enigma, "doma lui Dumnezeu", spațiul interzis și inaccesibil. Căci, din perspectiva creatorului, în finalul nuvelei eroul rămâne "afundat în nemărginire", stăvilat. În specific romantic, după aventura

metafizică și după încercata gnoză privind spațiul, timpul și modalitatea, o streășină și o cenzură vor fi mereu între erou și divinitate (imensitate).

Călătoriile lui Dionis sunt forme de interiorizare și de căutare a esenței, precum sunt chemările și aparițiile Luceafărului. Ceea ce este interesant și insuficient subliniat este faptul că Luceafărul dă probe pentru Demiurg, pentru fata de împărat și pentru sine, așa cum Dionis dă probe pentru sine, pentru lumea comună și pentru imensitate. "Ochiul de foc" ce i se arată lui Dionis este încă într-o nebuloasă conceptuală, într-o stare latentă. *Dialogul* din **Luceafărul** cuprinde scenariul unei drame a geniului sfâșiat între cer și pământ, între nemuritori și muritori. Dionis nu-și generalizează drama și se salvează parțial prin iubire. Prospectând lumea, el trăiește în primul rând o aventură gnostică și mistică. Ca în **Luceafărul**, viața are o șansă pământească – iubirea, cu toate elanurile și limitările ei. În **Luceafărul**, într-o compoziție simetrică, armonioasă, iubirea este și inconsistentă și cunoaște îndoiala, trădarea și limitarea, care sunt ale speciei. Într-o lume circulară, cu universuri cosmologice platoniciene și kantiene, Hyperion se află îndepărtat de centru, ca și de muritori. Reinițierea (reinvestirea, reamintirea) care i-o face Demiurgul, stabilind locurile și ierarhia, confirmă constatarea privitoare la drama omului de geniu, situat între cer și pământ, sfâșiat de contradicții.

Dionis este un pământean "bătut de gânduri" (un *sărman* care trăiește drama izolării umane). Hyperion și Dionis conștientizează pentru noi o anumită situație cosmică, o poziție metafizică. Dionis se află în momentul în care se desparte cerul de pământ, o ordine a realității de alta. Hyperion are conștiința acestor delimitări. Evaziunea modală dorită a lui Dionis este spre celest, în vecinătatea îngerilor, a lui Hyperion e spre pământeni.

Neliniștea gnostică (în legătură cu ființa, cu timpul și locul), îi încearcă pe Dionis și pe Luceafăr. Hyperion nu cunoaște moartea ca față a timpului, iar sărmanul Dionis este supus legilor ei. Nici Luceafărul, nici Dionis nu pot ieși din cercul trasat inițial, dintr-o limită; ei nu-și pot depăși condiția inițială. Întrucât nu schimbă ordinea lumii în care trăiesc eroii, aventura este tragică. "Idilele celebrează, în proza și poezia eminesciană, recuperarea spațiului originar, paradisiac, prin iubire" (Ioana Em. Petrescu). Dionis și Maria oferă un exemplu de celebrare a iubirii. Codul iubirii lor are un cifru cosmic, primar și transparent, ascensional.

CREAȚIA ÎN VIZIUNEA LUI ADRIAN MANIU – ACT CIVILIZATOR ȘI ESTET, OPUS ORDINII STIHIALE

“E o eroare cu ispășire amară să crezi că poți rupe o frunză măcar din cununa de lauri a artei, fără să o plătești cu propria viață.”

- Thomas Mann -

Adevărul acesta, exprimat de Thomas Mann, se aplică cu egală valoare tuturor fenomenelor de creație umană, căci toate cer pentru realizarea lor jertfirea insului biologic în interes supraindividual.

Orice creație poartă în ea durerea zămislirii, căreia i se supune cu bucurie creatorul; o mistuire a propriei ființe, pentru a da hrană flăcării artei, care nu se poate înălța singură, pură, în vid; acel glas cosmic care trebuie să devină creatorul, fiind modelat, torsionat durerii universale pe care o încarnează. Iată rolul fundamental expresiv al artistului, al creatorului dintotdeauna și de pretutindeni, de a da formă zbuciumului universal, de a încarna abstractul: glas material pentru spuse îngerești!

Acest aspect se întâlnește în literatura oricărui popor, în opera fiecărui scriitor, având rădăcini ce se pierd în negura timpurilor, dar cuprins în ceea ce se cheamă “mitul jertfei creatoare” sau mitul estetic.

În literatura română îl întâlnim și sub numele de mitul “Meșterului Manole”. Referindu-se la el, George Călinescu preciza, în monumentală sa istorie a literaturii, că “n-a devenit mit decât la noi și (în plus)... are mereu o iradiațiune puternică”.

Se regăsește, ascuns “ca un sâmbure sub carnea fructului” în acea remarcabilă creație a poetului anonim, exemplar configurată, semantic și estetic în balada *Meșterul Manole* sau balada *Monastirea Argeșului*, din culegerea Vasile Alecsandri, care a menținut (ca și *Miorița*), un interes constant în rândul literaților români, pentru că au găsit în el o nepuizabilă sursă de inspirație.

De altfel, mitul creației apare ca un stimulent activ în avatarurile estetice ale tuturor genurilor literare, pe care le-a străbătut de-a lungul timpului, reținându-ne atenția marea frecvență și varietatea perspectivelor de abordare. Se poate vorbi, în acest sens, de o adevărată carieră literară a motivului creației.

Între scriitorii care au găsit în acest mit o sursă de inspirație se numără și Adrian Maniu, care a investit mitul străvechi cu semnificații noi, reinterpretându-l în maniera proprie în cadrul piesei *Meșterul*.

Motivul creației care nu se poate înscrie în planul eternității decât prin jertfă este abordat de Adrian Maniu într-o manieră originală, diferită de cea a predecesorilor, cât și de cea a succesorilor săi.

Pentru a reflecta mai bine acest aspect se impune, însă, o scurtă analiză atât a activității literare a autorului, cât și a structurii și conținutului piesei, a personajelor

acesteia, a eroului axial – Meșterul - și a modalității de abordare a relației creație – creator, cu tot ceea ce implică aceasta.

Neliniștit căutător de noi modalități lirice, publicist, comentator de artă, prozator în linie macedonskiană, Adrian Maniu se revendică în același timp drept unul dintre dramaturgii ce s-au străduit să naturalizeze formula parabolică și poetică în teatrul românesc.

Inițial a aparținut generației moderniştilor din ajunul primului război mondial (alături de Arghezi, Bacovia, Vinea), care a reînnoit lirica românească prin subminarea academismului, dar, așa cum arăta Vladimir Streinu: “Adrian Maniu a făcut-o înaintea tuturor și mai mult decât fiecare în parte.”

Idealurile sale literare, indiferent de genurile în care s-a manifestat, au parcurs, pe rând, teritoriile simbolismului, modernismului, expresionismului, apoi ale tradiționalismului revitalizat în aceste succesive popasuri spre ținta angajării naționale și sociale.

Și-a făcut debutul editorial sub zodie simbolistă, cu *Figuri de ceară* (proză artistică) în 1912, an ce pare să fi fost cel mai fructuos pentru creația poetului. Apoi, volumele de nuvele: *Vrăjitorul apelor* (1925), *Jupânul care făcea aur* (1930), *Din paharul cu otravă* (1919), în care se remarcă respectul pentru fondul folcloric, asociat dragostei pentru popor.

Îmbinarea genealogică (tata bănățean și mama olteancă), mediul în care a trăit, formația sa intelectuală au generat o sumă de impulsuri diverse, chiar contradictorii, o fire dotată prin excelență cu neastâmpăr și receptivitate.

Astfel, Adrian Maniu încearcă posibilitățile fiecărui gen literar, revitalizându-le prin transfuzii reciproce de expresie.

Expresionismul, de care-l uneau subiectivismul, ostentația, ambiția violentării spiritelor conformiste a fost merit să-l cucerească pe poet. Această influență a expresionismului este vizibilă în multe dintre creațiile sale.

Un alt aspect important este faptul că A. Maniu s-a numărat printre fondatorii *Gândirii* (1921), fiind puternic influențat de ortodoxismul gândirist.

În acest context are loc și debutul dramatic al lui A. Maniu, făcut sub zodie simbolistă (ca în poezie): *Fata din dafin* (1918) (în colaborare cu Scarlat Froda), *Rodia de aur* (1920), *Tinerete fără bătrânețe* (1925) – feerii.

La acestea se adaugă creațiile sale de valoare: *Meșterul* (1922), *Jocul întunericului* (1923) și *Lupii de aramă* (1929), scrise de Maniu singur (nu în colaborare).

Prin aceste piese, considerate cele mai bune dintre toate piesele sale, A. Maniu se înscrie în grupul scriitorilor din jurul revistei *Gândirea*, care a determinat o însemnată cotitură în dramaturgie prin instaurarea pragmatică a modalității alegorice, semnificative, alături de L. Blaga, V. Voiculescu, Ion Marin Sadoveanu etc.

În lucrările sale dramatice, însumând 9 piese de teatru (majoritatea scrise în colaborare), A. Maniu a apelat la mit și simbol, adâncind, esențializând expresia dramatică.

Este necesar să cunoaștem toate aceste aspecte, deoarece în analiza piesei *Meșterul*, va trebui să ținem seama de caracterul eteroclit ce stă la baza concepției

teatrale a lui A. Maniu (a creației sale, în genere); de faptul că dramaturgia sa reunește atmosfera teatrului simbolist, rod al suprapunerii simbolurilor, al câmpurilor sferelor naționale și alegorizarea, tranșarea, transparența acestora în tratarea expresionistă.

Piesa *Meșterul* (1922) reia vechea problematică a creatorului (motiv predilect al expresioniștilor) sub aspectul raporturilor creator – creație, creator – om, creator – mulțime. Primul dintr-o suită de dramaturgi (V. Eftimiu, O. Goga, L. Blaga, Ion Luca etc.), A. Maniu recrează în termeni dramatici, vechea legendă a Meșterului Manole.

Pornind de la analiza structurii dramatice, constatăm că piesa se compune din trei acte, caracterizate prin străpungerea continuității de loc și de timp.

Actul întâi, în întregime, ne prezintă sfatul stihiiilor primordiale care se văd amenințate în însăși existența lor prin edificarea mănăstirii – ridicate de om. Deși în suita “făpturilor” malefice se află și un faun (simbol al unei civilizații anterioare), iar Meșterul e prezentat o dată ca “om nou”, acționând în numele unui “Dumnezeu ucis pe cruce”, accentul nu cade pe înlocuirea unei civilizații cu alta, ci pe actul de naștere a unui ev civilizator și estet, opus exploziilor necontrolate ale stihiiilor. Pe un astfel de fundal evocator de timpuri geologice, se profilează amenințător noul, văzut de aceste făpturi și de faun ca factor distrugător al unor ordine străvechi și nu act civilizator cum este, de fapt. În sprijinul acestor convingeri ale forțelor stihiale vin înseși indicațiile scenice ale autorului, indicații ce se configurează ca un poem al vremurilor, când natura își urma pașnic industria multimilenară: “În lumina de noapte ruinele unui templu antic./ Surpături de pietre vechi [...] într-o transparență de ceață care dă impresia unui fund adânc de ape.”

Remarcăm prezența ruinelor, aspect existent și în balada populară; deci, un indiciu că civilizația anterioară fusese neantizată și “asimilată” lumii stihiiilor (Faunul), totul s-a reîntors la ipostaza virgină, protoistorică, la haosul originar. Acest aspect era necesar a fi prezent, pentru a fi posibil actul creator, care implică, în mod obligatoriu, cosmicizarea unui haos primar.

În acord cu acest fundal scenic sunt și personajele, vechi de când lumea; ele sunt elemente primare și vorbesc “cu glas îndepărtat din fundul trecutului – glas de piatră.”

Aceste “făpturi” stihiale ne sunt înfățișate de autor într-o manieră originală; ele apar “în miez de noapte” ținând un sobor straniu, pentru că “Omul vrea să ridice un nou lăcaș de închinăciune/ Și orice înălțare nouă înseamnă dărâmarea celor ce au fost.” Acest aspect ilustrează faptul că, printr-o creație a omului, firea primordială (creație a divinității) e amenințată în rosturile ei străvechi. Cel ce tulbură liniștea acestor făpturi stihiale e creatorul de frumos – Meșterul, cel care “profanează” “nevăzutele unde ale vrăjii”, tulbură “sfărâmător/ Pacea în care dormeau nerânite de daltă” înfățișări de zei.

Prin imaginea de ansamblu a actului întâi, A. Maniu ne întoarce la izvoarele mitului ancestral, ilustrând cu mijloace proprii condiția creației (“orice viață înseamnă o moarte”), ideea jertfei ca necesitate a actului creator și calitatea creației de act esențial uman, de cosmicizare a haosului primar. El a depășit astfel simpla

“prelucrare” a baladei, renunțând la pitorescul facil (istoric sau etnografic) folosit de unii dintre predecesorii săi, care au prelucrat balada.

În ciuda acestor aspecte “de poveste”, a fantasticului prezent în piesă (mai mult sau mai puțin deghizat), A. Maniu reușește să schițeze un conflict mai propriu dramei (ca specie literară) și mai apt reprezentării scenice. Aceasta, prin personajul – simbol: Cumințenia–Pământului, care sfătuiește stihiiile revoltate, trezite din somnul lor mineral de prezența amenințătoare a edificatorului de biserici, să suprimă nu omul, ci “dorul lui de desăvârșire”, pentru că această năzuință spre perfecțiune este emblema naturii umane, esența noii ordini.

Cumințenia–Pământului dezvăluie stihiiilor, adunate la sfat în miez de noapte, și o altă fațetă a naturii umane: iubirea, cea mai de preț însușire omenească, necunoscută făpturilor amorfe: “Cumințenia–Pământului: Când ceilalți dorm – meșterul veghează;/ Lumea dragostei lui îi e pază./ Făpturile: Ce e iubirea?/ Cumințenia–Pământului: E primăvară/ În piept./ Făpturile: Noi suntem reci ca gheața și în vară.”

Făpturile sunt profund uimite de această însușire, necunoscută lor, ciudată, purtată de noul demiurg în “inimă” sau “în suflet”. Ea este o putere miraculoasă, care se obiectivează în creații armonioase (în “doina fluierului”); devine semn distinctiv (o “făptură” aude “pașii celui plin de dragoste”), iar distrugerea ei ar putea echivala cu însăși suprimarea ființei umane.

Lămurite asupra acestei însușiri miraculoase, făpturile lipsite de iubire aleg tocmai această cale de luptă împotriva celui ce le tulbură somnul mineral; aleg, de altfel, cea mai potrivită cale de a distruge armonia din sufletul creatorului, de a-i alunga pentru totdeauna pacea și liniștea: “fiecare izbire ce dă pietrei/ Să fie întâi lovitură în inima lui.” Este deosebit de ingenioasă această replică, deoarece cuprinde în ea un mod aparte (propriu autorului acestei piese) de a spune că opera de artă (creația, în genere) presupune o jertfă – dar nu una oarecare, ci, în mod expres, jertfa iubirii. În final, actul întâi, “acest tablou static (de simpozion rațional al stihiiilor)”, reușește să configureze conflictul pe un plan interior (ca în baladă) și ni se conturează deja imaginea personajului axial al piesei: “personaj agitat de vie și de contradictorii aspirații (creație – iubire)” - “Lupta nu între noi și meșter vom încinge,/ Vrajmaș fie însă gândul său/ Împotriva sufletului său.”

E conturată astfel, în mod clar, opoziția fundamentală: aceea dintre meșter – ca om (fidel iubirii pentru soția sa) și meșter – în calitate de creator (fidel demonului lăuntric care strigă “clădește”, acel “dor de desăvârșire” pe care-l menționăm anterior).

Personajul pe care ni-l promite actul întâi nu apare însă, în toată profunzimea în actele următoare (spre deosebire de baladă).

Aceasta pentru că actele următoare (al doilea și al treilea) sunt destul de seci; dramaturgul nu sondează psihologii, conflictul precizat în finalul actului întâi se estompează în favoarea altuia, exterior, nepregătit de scenele anterioare: conflictul creatorului cu omul comun.

Zbuciumul interior al personajului este estompat, aproape inexistent, peripețiile iau amploare, pentru că eroul se luptă nu atât cu sine, cât cu o lume

meschină, opacă – hotărât să realizeze binele, frumosul, dreptatea; el avea dreptate (și nu uita să și-o clameze), ceilalți nu: “Eu nebun? fiindcă nu mă puteți înțelege/ Vreau! Și cuvântul meu e putere și lege.”

Așadar, conflictul e clar: între creator (neînțeles fiind) și ceilalți meșteri. Cu toate acestea, ei acceptă și chiar contribuie la jertfirea ființei nevinovate, care este iubita Meșterului.

În ciuda acestor aspecte, A. Maniu reușește să creioneze un personaj în care critica a văzut un titan sau un om al Renașterii. Aceasta pentru că el compune eroului o fizionomie de estete (având în vedere strânsa legătură a artei cu estetica). De altfel, criteriul estetic este cel care își pune amprenta asupra întregii drame.

Din acest punct de vedere, actul al doilea apare ca o suită de variații pe aceeași temă.

Locul edificării i se impune Meșterului tocmai prin frumusețea lui unică și acest criteriu estetic nu este concurat de nimic: “Domnitorul: Să schimbăm locul/ Meșterul: Nu se poate! O slavă trebuie să întrupeze slăvile toate;/ Aici e cel mai frumos colț de țară,/ E cel mai albastru cer de vară,/ Iar spre sfârșitul iernii aici întâi/ Pomii au flori argintii.../ Toate frumusețile la un loc se întâlnesc.”

Criteriul estetic, de care nu poate ține seama decât creatorul și pe care el doar îl aplică, spre deosebire de ceilalți, e prezent și în tabloul în care este scos de sub temelii Faunul, a cărui imagine trezește numai admirație în sufletul Meșterului (în timp ce pentru Călugăr și lucrători e un agent al iadului, iar ca înfățișare “o pocitură”): “E atât de frumos lucrat. [...] Ce măreață a fost antichitatea!/ Când vom ajunge să întorcem pe cei ce au trăit?”

Aspectul este grăitor pentru ilustrarea sensibilității de artist încorporate în ființa Meșterului. Însăși sacrificarea soției se justifică exclusiv și în opoziție cu gândirea obștească, prin idealul estetic urmărit de meșter, prin frumusețea desăvârșită a edificiului: “Călugărul: Și ce-ai făcut nu e atunci decât omor!/ Răspunde ce e?/ Meșterul (în extaz) – Zidul? Zidul cântă.” Aspectul motivează și prezentarea scenei zidirii foarte simplu, fără acel dramatism al replicilor prezent în baladă.

Replicile meșterului sunt adevărate bijuterii artistice: “Iubito, durerea e temelie din care azi zidul s-a înălțat/ Spre cer./ Tu ai priceput că dragostea mea pentru tine/ Cu gândul meu te-a unit, iubito/ Ca o icoană înfipțită în tulpina falnică a unui cer.../ Fiecare stâlp din aste ziduri/ Se va înălța subțire ca mijlocul tău/ Ferestrele vor avea adâncă-ți privire;/ Turnurile au să fie ca brațele tale răsucite de chinuri/ Și tăcerea sub bolți va suspina./ Razele, pătrunzând pe ferestre, / Au să fie părul tău despletit,/ Altarul larg ca un șold de mamă/ Și sufletul tău – luminița din altar.”

Reiese din acest fragment aspectul de simbol al femeii sacrificate, care nu are prezență scenică, fiind doar un personaj despre care se vorbește.

Toate aceste aspecte contribuie la creionarea personalității eroului axial al dramei, care se dezvăluie în toată plenitudinea lui în actul al treilea.

Acest act, ultimul de fapt, accentuează opoziția creator – mulțime și, în consecință, sporește statura personajului: estetele devine titan. Condiția creatorului, în opoziție cu lumea comună, care nu-l înțelege, este foarte bine evidențiată: lumea venită să admire monumentul artistic (voievod, boieri, mulțime) nu înțelege sensul

jertfei, nu e capabilă să înțeleagă că, desăvârșind zidirea, creatorul trebuie să se săvârșească pe sine, că a fost nevoie să zidească la temelia edificiului însuși sufletul său: ființa iubită.

Ei sunt incapabili să vadă aceste lucruri, tocmai pentru că judecă după criteriile terestre (de altfel, singurele pe care le pot și le știu aplica) vina tragică a eroului. Chiar și lucrătorii ne apar ca ființe limitate, cu aspirații mărginite la satisfacții materiale, căci ei cer voievodului bani, casă, ogor, vie sau turme.

Aspectul e exploatat de autor, din nou, în favoarea personajului principal, fiindcă, prin contrast, Meșterul refuză orice răsplată și gândește la “o săvârșire și mai mare”; menirea lui este aceea de a fi veșnic “făptuitor”, de a se jertfi neconținut pentru ideal: “Menirea mea îmi cere mai mult, ș-acum zborul/ Îmi dă prilejul să fiu iar făptuitorul.”

Replica dezvăluie viziunea lui A. Maniu asupra creației ca act esențial uman (nouă ordine instaurată în lume). Această viziune se concretizează în realizarea portretului unui Manole estet, capabil să jertfească și să se autojertfească pentru ideal și frumos; el ar reprezenta ce e mai bun în umanitate, de vreme ce sacrifică totul artei; iar acesta e un mod esențial al omului de a-și înscrie prezența specifică în cosmos.

Piesa e statică și lirică, accentul căzând pe judecarea sorții creatorului. Meșterul însuși e oglinda dramei sale, el narează cu durere cutremurătoare scena zidirii, sacrificiul nemăsurat, mărturisind dragostea lui fără margini într-un imn tandru și patetic închinat mănăstirii.

Actul întâi epuizează evenimentele, următoarele confruntă drama lăuntrică, întinderea și consecințele jertfei.

În ansamblu, se poate spune că: “în suita prelucrărilor, dramatizarea lui A. Maniu întrerupe tentația melodramei și a sentimentalismului, deschizând calea spre ideile poetice ale mitului (o făcuse, mai modest, și “schița” lui N. Davidescu) și se constituie ea însăși ca un prim moment de toată atenția”, așa cum afirmă Gh. Ciompec.

A. Maniu a voit să creeze o atmosferă stranie, aproape înfricoșătoare, care să genereze în sufletul cititorului o stare nervoasă capabilă de a-l face să priceapă sau să fie preocupat mai mult de mister decât de realitate – mai mult de sufletul lucrurilor decât de lucruri, a voit să trăiască și să joace o dramă.

Gavril CORNUȚIU

RUPTURI ȘI ILUZII**I. Cadrul problematic**

1.0. Toată lumea reține din copilărie o experiență simplă. Într-un pahar cu apă introducem un băț. Imediat vedem, ne uităm și vedem, apoi iarăși ne uităm și exclamăm: „*Da domnule, se văd două bețe paralele, unul cel de deasupra apei și celălalt cel din apă!*”

1.1. Noi știm că am băgat în apă un singur băț. Ne uităm la el, îl scoatem pentru a-i verifica unitatea și iar îl introducem. Acest experiment fizic, exemplificând legile de refracție a luminii, stă la îndemâna oricui. Îl pot verifica la fel de ușor căprarul, văcarul și academicianul. Diferența de păreri va fi însă mare. Căprarul și văcarul vor râde liniștiți de iluzie, acceptând-o și reținând-o ca atare. Academicianul va cădea pe gânduri și va mormăi în barbă: „*Da, așa se pare, dar să mai vedem*”.

1.2. Căprarul va riposta imediat: „*Ești chior și ai vedenii domnule!*” Acesta este handicapul căprarului. Pentru el nimic nu există dincolo de evidențe. Lumea lui este virilă și vânjoasă, dar se limitează la evidențe. Pentru el a vedea este mai important decât a înțelege. El întâi vede și apoi înțelege. El nu poate înțelege decât ceea ce vede. Academicianul va replica: „*Nu-i sigur dacă bățul băgat în apă este identic cu bățul scos din apă în condiția lui intrinsecă, ceea ce dumneata nu prea înțelegi*”.

Acesta este handicapul academicianului. El nu poate accepta evidența, așa cum este ea, dacă nu corespunde teoriilor sale. El întâi înțelege și abia apoi vede. El nu poate vedea decât ceea ce a

Dr. Gavril CORNUȚIU

Conferențiar la
Universitatea din Oradea și
șef de secție la Spitalul de
Neuropsihiatrie din Oradea

înțeles și înțelege doar ceea ce înfloreste pe crengile teoriilor sale ...

1.3. Și totuși noi știm că în joc nu este decât un băț banal, care trece prin două medii cu proprietăți diferite de propagare a luminii, medii între care există o ruptură, deci că divergența de păreri se referă la o unitate care nu poate fi ruptă ca unitate. În plus, oricât de zgomotoasă ar fi verificabilitatea părerii căprarului, noi nu putem limita înțelegerea realității la expresii de tipul: „*Uite, domnule, ce șmecherie simpatică! O iluzie distractivă!*”, dar nici nu putem nega evidențele, sacrificându-le, în numele unor semnificații „absconse” (cripto, para, infra ... giugiu, cucu, mucu ...).

1.4. Realitatea este cu mult mai complexă decât o înțelege căprarul, dar și cu mult mai simplă și mai funcțională decât și-o închipuie academicianul. Handicapul căprarului nu permite să vedem unde se termină exact realitatea în discuție, iar handicapul academicianului îndepărtează de noi realitatea „bățului” la o distanță de la care putem cu ușurință confunda lucrurile. Anularea celor două handicapuri ar permite luminarea realității în totalitatea ei.

1.5. Până atunci însă trebuie să răspundem câtorva întrebări: 1 .Care este procentul de realitate pe care nativitatea „*nealterată*” o poate înțelege corect? 2. Care este procentul de realitate pe care doar teoriile și visările sofisticate ale academicianului îl poate lumina? Care este continuitatea între cele două procente, care continuitate să permită ființarea coerentă a unității? Care sunt mediile psihologice pe care „*bățul înțelegerii*” le străbate, făcând să apară „*două înțelegeri paralele*”?

II. Bățul jucătorului

2.0. Dintre toate realitățile ce ne sunt accesibile nemijlocit, personalitatea umană este cea mai constantă sursă de erori. Eroarea este înscrisă nu în structura sa, ceea ce deja ar însemna boală, sau personalitate bolnavă, ci în limitele structurii sale. Atâta timp cât realitatea începe în orizontul limitelor structurii mele, eu și realitatea voi forma o unitate. În caz contrar, cu cât diferența va fi mai mare cu atâta disonanța va fi mai stridentă.

2.1. În același timp personalitatea este o aparență cameleonică. Dar, doar aparența sa este cameleonică, pentru că așa precum cameleonul, ca animal, rămâne în orice situație același animal, cu aceeași anatomie și aceeași fiziologie, adaptându-și doar culoarea la mediu, tot așa personalitatea umană nu se schimbă în structurile sale de rezistență, în funcție de fiecare circumstanță, doar își schimbă culoarea adaptării la circumstanță.

2.2. Personalitatea umană în „*anatomia sa*” (în datele sale înnăscute) biologică, are un caracter de dat definitiv încă de la naștere. În „fiziologia” sa, în funcționarea sa (în datele sale câștigate) ea are un caracter de dinamică dublă. Una este lentă cu impact asupra structurii, iar alta este rapidă, de adaptare circumstanțială. Comparativ, am spune: un nucleu dur, o pulpă cărnosă și o coajă fluidă.

2.3. Datele biologice nu interesează aici. Dintre datele câștigate, dinamica lentă (pulpa) este expresia tiparului cultural, mai ales a existenței sale mitologice. Cu fundamentul pe care ni l-a dat mama, existența individuală a fiecăruia dintre noi construiește cu materialele mitologice ale culturii (ca a câmpului, sau a locului geografic) în mijlocul căreia noi devenim.

2.4. Este lejer de înțeles că datele biologice trasează niște limite peste care nu se poate trece. „Cărămizile” mitologice trasează și ele niște limite, mai puțin rigide, dar tot definitive, după maturizare. Astfel un același copil crescut din primele zile în casa unui preot tibetan, în mijlocul unui trib amazonian în pielea goală, sau în casa unor universitari europeni, va ajunge în fiecare conjunctură în mod diferit o altă personalitate, în limitele bagajului său înnăscut de inteligență, afectivitate, temperament, energie etc.

2.5. În formarea sa omul copiază modele. Cultura oferă modele comportamentale pentru fiecare tip de atitudine existențială. Aceste modele sunt vehiculate narativ de mituri, povești, literatură etc. ... și de personajele care le populează. Aceste modele sunt și ele serii cu multe variante ce permit nuanțări. Astfel tipul eroului în evoluția sa: Ghilgameș, Ahile, Sf. Gheorghe, Făt-Frumos, cruciatul, Robinson Crusoe, actualul polițist al filmelor americane etc. ... Asemenea serii putem înșira pentru fiecare tip important de atitudine existențială. Sunt modele generale ale unei culturi.

2.6. Există și modele (locale sau etnice ale unei culturi, sau modele specifice culturilor etnice. Pentru cultura română putem cel mai ușor argumenta modelul actual al lui Bulă, urmașul lui Păcală și modelul lui Mitică, urmașul sau moștenitorul folcloric unic al tuturor personajelor lui Caragiale. Procesul de psihologie colectivă a mitologizării unui personaj este destul de laborios și necesită cel puțin două generații, pe parcursul cărora aglutizează sisteme de noțiuni. Actuala coborâre în stradă și demitizarea modelelor mitologice (care funcțional rămân ceea ce au fost) este un proces global, derivat din scientizarea gândirii medii și va genera în următoarele generații alte modele, completând actualele serii și înlocuind modelele devenite desuete. Toate aceste modele devin sisteme de soluții comportamentale pentru omul în formare și pe măsură ce se maturizează ele se rigidifică, aglutizează și devin structuri funcționale definitive.

2.7. Există așadar constante, care odată date sau forjate cultural sunt definitive. Aceste date înscriu personalitățile în câteva, nu multe tipuri. Personalitățile dintr-un biotip vor avea trăsături comune constante de-a lungul vieții, indiferent de circumstanțele de care au parte și care pot exacerba sau diminua tendințele acelor trăsături. Care va să zică, o personalitate paranoică având ca trăsături rigiditatea, intoleranța, convingeri absolute, suspiciunea și interpretabilitatea, va avea toată viața aceste trăsături, indiferent prin câte „cartiere” îl va purta viața. Există oameni care nu-și pot concepe și accepta viața decât în prezidiu. Există oameni care toată viața vor fi în opoziție, indiferent cine va fi la putere, ei nu pot trăi altfel etc. ...

2.8. Așadar, personalitatea este bățul pe care viața îl bagă sau îl scoate din paharul cu apă. El pare frânt în evoluția sa, în trecerea dintr-un mediu psihologic în altul, dintr-un mediu social în altul, dar el rămâne același, doar aparența lui devine alta, noi avem „*iluzia optică*” văzând două bețe paralele.

2.9. Un om care a aplaudat prin limitele structurii sale o putere va aplauda fără a putea face altfel, oricare altă putere va veni. O fire conspirativă va conspira oricât de favorabilă i-ar fi clipa. Vorbesc aici de oamenii care fac ceea ce fac prin limita structurii personalității lor. Sunt serii de evenimente umane paralele și deosebite, oamenii care fac ceea ce fac dintr-o convingere oarecare, în mod cinstit și sincer, cu toată responsabilitatea sau alți oameni care fac ceea ce fac din simulată convingere, trișând. Analiza acestor cazuri presupun factori de corecție, dar aceste date foarte generale sunt valabile și în cazul lor. Numai că aceasta este doar pulpa personalității, ori așa cum arătam coaja este fluidă, ia forma circumstanței.

2.10. Această fluiditate este conferită de către jocul motivațiilor, de către limitele inteligenței (inteligențele autentice, cele foarte mari au fost întotdeauna și caractere puternice, au avut stabilitate), de limita instabilă a afectivității etc. ... Acest melanj fluid având culoarea circumstanței poate furniza paravane înșelătoare, dincolo de care se găsește însă întotdeauna vâna trăsăturilor specifice stabile.

CELE TREI CRIȘURI

Director-fondator: George BACALOGU

Director (seria a II-a): Dr. Viorel FAUR

REDACȚIA:

Miron BLAGA, redactor-șef
Viorel FAUR, secretar de
redacție

Redactori – istorie:

Mihai DRECIN
Barbu ȘTEFĂNESCU
Ioan HORGA

Redactori – literatură:

Corneliu CRĂCIUN
Ioan ȚEPELEA
Viorel HORJ

Redactori – artă:

Negoiță LĂPTOIU
Aurel CHIRIAC
Cornel DURGHEU

Redactor – actualitatea cultural-științifică:

Constantin MĂLINAȘ

Tehnoredactor:

Cosmin CRĂCIUN

CELE TREI CRIȘURI

ISSN-1221-5716

Revistă de cultură

Redacția: Oradea, Aleca

Rogierius, nr. 1,

Tipărit la TRIEST srl Oradea,

Telefon 059 419627

CUPRINSUL:

STUDII ȘI ARTICOLE DE ISTORIE:

- Stelian MÂNDRUȚ, *Corneliu Micloși, student – „rigorosant” la Politehnica din Budapesta (1907-1909)* 1
- Blaga MIHOC, *Reuniuni religioase în dieceza greco-catolică de Oradea (1913-1923)* 6
- Antonio FAUR, *Filosoful Constantin Rădulescu Motru despre comportamentul militarilor sovietici (1944-1945)* 15

IN HONOREM VIOREL FAUR

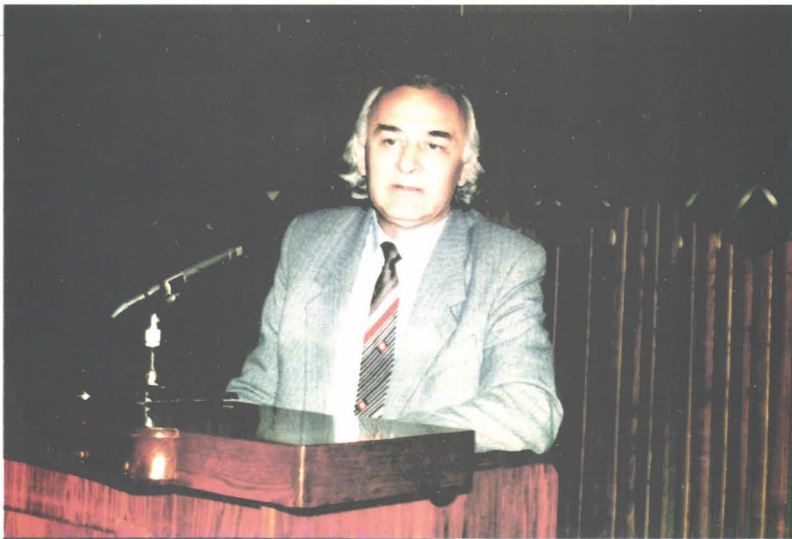
(la 60 de ani)

- Constantin MĂLINAȘ, *Pentru rotirea cifrei șase* 22
- Nicolae MORARU, *Începuturile activității științifice și publicistice (1967-1970)* 24
- Antonio FAUR, *Din corespondența primită ...* 35
- Estrela D. BĂDESCU, *Contribuția Grupului Român al Uniunii Interparlamentare la ieșirea României din izolare (1990-1992) (Câteva mărturii documentare)* 44

(continuarea pe coperta a treia)

Membri ai delegației române la cea de-a 84-a Conferință a Uniunii Interparlamentare (Punta del Este, 1990): Alexandru Albu, George Petricu, Cezar Buda, *Viorel Faur* (președintele G.R.U.I.), Victor Cevdarie și Vasile Șuta

Senatorul de Bihor *Viorel Faur* la tribuna Parlamentului României.

Prețul: 10.000 lei